

๗๕ ปี วันสันติภาพไทย

บางเรื่องเกี่ยวกับ
พระบรมวงศานุวงศ์
ในระหว่าง
สงครามโลกครั้งที่ ๒

ม.จ.อภัยภักดารากา เทวกุล | ปรีดี พนมยงค์ | ป๋วย อึ๊งภากรณ์

บางเรื่องเกี่ยวกับ
พระบรมวงศานุวงศ์
ในระหว่าง
สงครามโลกครั้งที่ ๒

ม.ร.ว. พหลพล

๗๕ ปี วันสันติภาพไทย:

บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒

ปรีดี พนมยงค์

ISBN 978-616-486-027-8

พิมพ์ครั้งที่ ๔ (ปรับปรุงใหม่)

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

จำนวน ๑,๕๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งแรก

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๕

พิมพ์ครั้งที่ ๒

๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๕

พิมพ์ครั้งที่ ๓

ธันวาคม ๒๕๔๓

 สำนักพิมพ์
สยามปริทัศน์

ในเครือบริษัทสำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ จำกัด

๑๑๓ ถนนเฟื่องนคร แขวงราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๕-๙๕๓๖ ถึง ๙ โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๕๑๘๘

เจ้าของ: บริษัทสำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ จำกัด

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์: สุลักษณ์ ศิวรักษ์

คณะกรรมการบริหาร: สัจจา รัตนโมหศรี, อนันต์ วิริยะพินิจ,

วินัย ชาตอนันต์, ทิชากร ชาตอนันต์, อาสา นารถไตรภพ

ประสานงานการผลิต: ชานน จงประสพมงคล

บรรณาธิการประจำฉบับ: กษิติศ อนันตนาถ

กองบรรณาธิการ: ประภาพันท์ ว่องไว, ผจจรักษ์ ชำเจริญ

แบบปก: พรเฉลิม รัตนไตรภพ

รูปเล่ม: นริศรา สายสงวนสัตย์

• ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ปรีดี พนมยงค์.

๗๕ ปี วันสันติภาพไทย: บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒.-- พิมพ์ครั้งที่ ๔.-- กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์, ๒๕๖๓.

๑๖๐ หน้า.

๑. ไทย -- การเมืองและการปกครอง -- กรุงรัตนโกสินทร์สมัยประชาธิปไตย, ๒๔๗๕- .

๒. ไทย -- ประวัติศาสตร์ -- กรุงรัตนโกสินทร์สมัยประชาธิปไตย, ๒๔๗๕- . ๓. เสรีไทย.

I. อัปภัศราภา เทวกุล, ผู้แต่งร่วม. II. บัวย อึ้งภากรณ์, ผู้แต่งร่วม. III. ชื่อเรื่อง.

๙๕๙.๓๐๖

ISBN 978-616-486-027-8

จัดจำหน่าย: สายส่งศึกษา บริษัทเคล็ดไทย จำกัด

โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๕-๙๕๓๖ ถึง ๙ โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๕๑๘๘

www.kledthai.com

ราคา ๑๕๐ บาท

พิมพ์ที่: บริษัทภาพพิมพ์ จำกัด

โทรศัพท์ ๐-๒๘๗๙-๙๑๕๔ ถึง ๖

ผู้พิมพ์โฆษณา: อนันต์ ศรีจำพันธ์

๗๕ ปี วันสันติภาพไทย
บางเรื่องเกี่ยวกับ
พระบรมวงศานุวงศ์
ในระหว่างสงครามโลก
ครั้งที่ ๒

กษิติศ อนันตนาธร
บรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับ สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์
จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในวาระ ๗๕ ปี วันสันติภาพไทย
๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

คำนำ	๖
รองศาสตราจารย์ เกศินี วิฑูรชาติ	
บทบรรณาธิการ	๘
กษิติศ อนันันทนาธร	
บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒	
คำนำการพิมพ์ครั้งที่ ๒	๑๑
ปรีดี พนมยงค์	
คำปรารภ	๑๙
ปรีดี พนมยงค์	
การถวายความปลอดภัยแด่สมเด็จพระศรีสวรินทิรา พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า และพระบรมวงศานุวงศ์ ในระหว่างสงคราม	๓๙
ม.จ.อัปภัศราภา เทวกุล	
พระบรมวงศานุวงศ์และขบวนการเสรีไทย	๔๙
ป้วย อึ้งภากรณ์	
ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์	๕๗
ปรีดี พนมยงค์	
ภาคผนวก: อนุสนธิจากปาฐกถาของนายควง อภัยวงศ์	๑๐๖

กิจกรรมรำลึก ๗๔ ปี วันสันติภาพไทย

คำกล่าวเปิดงาน

๑๑๕

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

คำกล่าวรำลึกจากผู้แทนนักศึกษา

องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๑๑๘

ชุมนุมศึกษาพุทธศาสตร์และประเพณี

๑๒๑

ชมรมมุสลิม

๑๒๓

ชมรมคริสเตียน

๑๒๗

การเสวนา เรื่อง

๑๒๙

“รำลึกถึงเสรีไทย รำลึกถึงวิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์”

ดุชฎี พนมยงค์ บุญทัตตกุล

พลเอก บัญชร ชวาลศิลป์

นริศ จรัสจรรยาวงศ์

เคท ครั่งพิบูลย์

คำนำ

ด้วยสภาวะสงครามโลกครั้งที่ ๒ การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ นั้น นอกจากจะขัดต่อเจตจำนงของประชาชนที่ไม่ต้องการสงครามแล้ว ยังได้นำพาความทุกข์ยากและความลำบาก ทั้งความอดอยาก และโรคภัยต่าง ๆ มาสู่ประชาชนอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ ท่านปรีดี พนมยงค์ หนึ่งในผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้น จึงได้ดำเนินการในภารกิจลับในนามของเสรีไทย เพื่อได้นำพาสันติสุขกลับมาสู่ปวงชนชาวไทย

ในที่สุดความพยายามดังกล่าวก็ได้บรรลุผล เมื่อท่านปรีดีได้ประกาศการเป็นโมฆะของสงครามดังกล่าวผ่านการประกาศสันติภาพในวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ ซึ่งคำประกาศดังกล่าวนี้ได้แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนว่า สงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว แล้วสันติภาพสันติสุขได้กลับคืนมา

ด้วยการตระหนักถึงคุณูปการดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงมีมติในวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๓๘ เห็นชอบในหลักการ กำหนดให้วันที่ ๑๖ สิงหาคม ของทุกปีเป็นวันสันติภาพไทย ต่อมาคณะกรรมการบริหารแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในการประชุมเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๓ ได้มีมติกำหนดให้วันที่ ๑๖ สิงหาคม วันสันติภาพไทยเป็นวันสำคัญของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และให้มีการจัดกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์ ทุกปี

ด้วยเหตุนี้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงร่วมกับมูลนิธิปรีดี พนมยงค์ จัดงานครบรอบ ๗๕ ปี วันสันติภาพไทยขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรำลึกถึงการปฏิบัติหน้าที่รับใช้ชาติของขบวนการเสรีไทยในสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการประกาศสันติภาพเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ และเพื่อให้เรื่องราวประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยนั้น ได้ถ่ายทอดสู่ประชาคมธรรมศาสตร์ และอนุชนคนรุ่นใหม่สืบต่อไป

หวังว่าหนังสือ **๗๕ ปี วันสันติภาพไทย** อันเป็นอนุสรณ์จากการจัดงานในปีที่ผ่านมา จะเป็นประโยชน์สมตามวัตถุประสงค์ของการจัดงานรำลึกวันสันติภาพไทยทุกประการ

เกษม อดุลยงษ์

(รองศาสตราจารย์ เกศินี วิฑูรชาติ)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทบรรณาธิการ

ในวาระ ๑๒๐ ปีชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคมที่ผ่านมา นั้น สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ได้จัดพิมพ์หนังสือ **บางเรื่องของประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ** ที่รวบรวมคำฟ้องของนายปรีดีและเอกสารที่เกี่ยวข้องในคดีฟ้องนายรอง ศยามานนท์ และพวก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ ซึ่งได้รับการตอบรับจากผู้อ่านเป็นอย่างดี

ในวาระ ๗๕ ปี วันสันติภาพไทย ๑๖ สิงหาคมนี้ สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกประจำงานเช่นเดียวกับปีที่ผ่านมา โดยในปีนี้ เพื่อร่วมเฉลิมฉลองโอกาสครบ ๑๐ รอบนักษัตรของนายปรีดี จึงได้นำ **บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒** มาตีพิมพ์ใหม่อีกครั้ง

หนังสือเล่มนี้ นายปรีดีเป็นทั้งบรรณาธิการและผู้เขียน ซึ่งเผยแพร่ข้อเท็จจริงสำคัญทางประวัติศาสตร์หลายประการ ที่แสดงให้เห็นความจงรักภักดีและความตั้งใจทำงานรับใช้ชาติของนายปรีดีได้เป็นอย่างดี โดยตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ๔๘ ปีก่อน และครั้งล่าสุด พ.ศ. ๒๕๔๓ อันนับว่าขาดตลาดมานาน การจัดพิมพ์ครั้งที่ ๔ นี้ บรรณาธิการได้นำข้อเขียนของนายปรีดีในภาคผนวกมาเคลื่อนกลิ้งแทรกไว้ในตอนที่เกี่ยวเนื่องในบทความนั้น ๆ อีกทั้งเพิ่มเติมภาพประกอบ และคำอธิบายอีกเล็กน้อย (โดยคงตัวสะกดไว้ตามต้นฉบับ) เพื่อสืบสาน รักษา และต่อยอดผลของการที่นายปรีดีก่อสร้างไว้ดีแล้วไม่ให้สูญหาย

อนึ่ง นายสันติสุข โสภณสิริ บรรณาธิการฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๓ เมื่อ ๒๐ ปีก่อน ได้เคยอธิบายที่มาของหนังสือเล่มนี้ไว้ว่า “สาเหตุหนึ่งที่ท่านปรีดีดำริตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ออกมาในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๕ ก็เพราะ

เวลานั้น ท่านเพ็ญย้ายที่พำนักจากสาธารณรัฐประชาชนจีนมาอาศัย
ในประเทศฝรั่งเศส เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ตอนนั้นเองได้มีผู้กล่าวชื่อใน
เมืองไทยว่า ท่านรัฐบุรุษอาวุโสรับแผนจากคอมมิวนิสต์เพื่อกลับมา
ยึดครองประเทศไทย การตีพิมพ์หนังสือนี้จึงเป็นทางหนึ่งที่ช่วยสกัดกั้น
ข่าวลือดังกล่าว”

นอกจากนั้น ในตอนท้ายของเล่มยังมีบันทึกการจัดงานรำลึก
วันสันติภาพไทยในปีที่ผ่านมาด้วย ทั้งในภาคงานพิธีการ และภาค
การเสวนาวิชาการ ซึ่งจัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงนายวิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพช
รนักวิชาการสำคัญในวงการเสรีไทยศึกษา ผู้ล่วงลับไปแล้ว

(นายกษิต ภิรมย์)

๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓

หนังสือที่นายปรีดีบอกกับลูกว่า
“ปรารถนาให้เป็นอนุสาวรีย์ของพ่อ”

บางเรื่องของประวัติศาสตร์ไทย ในระบอบรัฐธรรมนูญ

หลักฐานความจริงหลายประการ
เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย
ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๙
และคำพิพากษาศาลแพ่งคดีแดง
ที่ ๑๔๒๑๒/๒๕๒๒

พิมพ์ครั้งที่ ๔ (ปรับปรุงใหม่)

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓

ราคา ๒๕๐ บาท

สั่งซื้อได้ทาง www.kledthai.com

บางเรื่องเกี่ยวกับ
พระบรมวงศานุวงศ์
ในระหว่าง
สงครามโลกครั้งที่ ๒

คำนำการพิมพ์ครั้งที่ ๒

หนังสือ **บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒** ที่ได้พิมพ์ครั้งแรกในโอกาส ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๕ นั้น ได้มอบให้เป็นการสมนาคุณญาติมิตรที่กรุณาร่วมบำเพ็ญกุศลในวันคล้ายวันเกิดของข้าพเจ้าที่มีอายุครบ ๗๒ ปีบริบูรณ์ และท่านที่ส่งคำอำนวยพร กับท่านที่ตั้งจิตอำนวยพรข้าพเจ้าหลายคนแล้ว แต่ยังมีผู้สนใจที่จะได้หนังสืออีกเป็นจำนวนมาก ญาติมิตรหลายคนจึงเสนอข้าพเจ้าให้จัดพิมพ์หนังสือนั้นขึ้นอีกเป็นครั้งที่ ๒

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒ นี้ นอกจากมีการแก้คำผิดที่ได้พิมพ์ไปแล้ว ครั้งที่ ๑ ข้าพเจ้าได้เติมหลักฐานไว้ในคำนำนี้ดังต่อไปนี้

๑. เนื่องจากหนังสือพิมพ์บางฉบับได้ให้ความสนใจต่อการที่ข้าพเจ้าได้ขอร้องให้ประธานาธิบดีรูสเวลท์สั่งให้ทหารญี่ปุ่นในไทยยอมจำนนต่อผู้บัญชาการสูงสุดสัมพันธมิตรแห่งเอเชียอาคเนย์ ในการพิมพ์ครั้งที่ ๑ ข้าพเจ้าขอผิดว่า จะนำหลักฐานออกตีพิมพ์ในโอกาสอันควรนั้น บัดนี้ก็ถึงเวลาอันควรที่ข้าพเจ้าจะนำหลักฐานสำคัญส่วนหนึ่งลงพิมพ์ดังต่อไปนี้

**หลักฐานคำสั่งประธานาธิบดีรูสเวลท์ให้ทหารญี่ปุ่นในไทย
ยอมจำนนต่อผู้บัญชาการสูงสุดสัมพันธมิตรแห่งเอเชียอาคเนย์
ภาพถ่ายจากเอกสารทางการอเมริกัน "FOREIGN RELATIONS"
เล่ม ๖ หน้า ๑๒๗๕**

[The question of the division of some areas of operational responsibility in Southeast Asia was raised in a communication sent to Generalissimo Chiang Kai-

[The question of the division of some areas of operational responsibility in Southeast Asia was raised in a communication sent to Generalissimo Chiang Kai-shek, Supreme Commander, China Theater, by President Truman on August 1, 1945. The President conveyed his conclusion that the portion of Indochina lying south of 16° north latitude should be the responsibility of the Southeast Asia Command, the area north of that line to be left in the China Theater. The Generalissimo agreed to this apportionment, subject to the stipulation that the 16° line also be considered the southern boundary of the China Theater within Thailand. For text of Truman's message to Chiang Kai-shek, see telegram of August 1, 1945, from the President to the Ambassador in China, *Foreign Relations, The Conference of Berlin (The Potsdam Conference)*, 1945, volume II, page 1321. Regarding Chiang's reply, see *ibid.*, footnote 2.]

Under the terms of General Order No. 1, issued on September 2, 1945, Japanese forces in all of Thailand were called upon to surrender to the Supreme Allied Commander, Southeast Asia. For text of the General Order, see Report of Government Section, Supreme Commander for the Allied Powers: *Political Reorientation of Japan, September 1945 to September 1948*, page 442.]

shek, Supreme Commander, China Theater, by President Truman on August 1, 1945. The President conveyed his conclusion that the portion of Indochina lying south of 16° north latitude should be the responsibility of the Southeast Asia Command, the area north of that line to be left in the China Theater. The Generalissimo agreed to this apportionment, subject to the stipulation that the 16° line also be considered the southern boundary of the China Theater within Thailand. For text of Truman's message to Chiang Kai-shek, see telegram of August 1, 1945, from the President to the Ambassador in China, *Foreign Relations, The Conference of Berlin*

(The Postdam Conference), 1945, volume II, page 1321. Regarding Chiang's reply, see *ibid.*..footnote 2.

Under the terms of General Order No. 1, issued on September 2, 1945, Japanese forces in all of Thailand were called upon to surrender to the Supreme Allied Commander, Southeast Asia. For text of the General Order, see Report of Government Section. Supreme Commander for the Allied Powers: Political Reorientation of Japan, September 1945 to September 1948, page 442.]

คำแปล

(ปัญหาแบ่งเขตรับผิดชอบปฏิบัติการได้เสนอขึ้นในการสื่อสารส่งไปยังจอมทัพ เจียงไคเช็ค ผู้บัญชาการสูงสุดสมรภูมิจีน โดยประธานาธิบดีทรูแมน เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๑๙๔๕ ประธานาธิบดีได้แจ้งคำสรุปของตนว่า อินโดจีนส่วนอยู่ใต้เส้นขนานที่ ๑๖ จะต้องอยู่ในความรับผิดชอบของกองบัญชาการเอเชียอาคเนย์ ส่วนที่อยู่เหนือเส้นขนานนั้น ให้อยู่ในสมรภูมิจีนจอมทัพ (เจียงไคเช็ค) ตกลงในการแบ่งส่วนนี้ โดยเงื่อนไขว่าเส้นขนานที่ ๑๖ นั้น ถือเป็นเขตใต้แห่งสมรภูมิจีนในประเทศไทยด้วย ข้อความในสารของทรูแมนถึงเจียงไคเช็คนั้น ให้ดูโทรเลขลงวันที่ ๑ สิงหาคม ๑๙๔๕ จากประธานาธิบดีถึงเอกอัครราชทูตในประเทศจีน, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, การประชุมเบอร์ลิน (การประชุมปารีสครั้งที่ ๑), ๑๙๔๔, เล่ม ๒ หน้า ๑๓๒๑ เกี่ยวกับคำตอบของเจียง, ดูเล่มนั้น, พุทธเน็ต ๒

ภายใต้ข้อกำหนดในคำสั่งทั่วไปที่ ๑ ลงวันที่ ๒ กันยายน ๑๙๔๕ กำลังรบญี่ปุ่นในประเทศไทยทั้งหมดจะต้องยอมจำนนต่อผู้บัญชาการสูงสุด สัมพันธมิตรแห่งเอเชียอาคเนย์ ข้อความในคำสั่งทั่วไป คูรายงานของรัฐบาลแผนกผู้บัญชาการสูงสุดแห่งมหาอำนาจสัมพันธมิตรว่าด้วยการฟื้นฟูแนวทางการเมืองของญี่ปุ่น กันยายน ๑๙๔๕ ถึงกันยายน ๑๙๔๘ หน้า ๔๔๒)

๒. ก่อนที่ผู้สื่อข่าวทำเนียบข่าวมาพบข้าพเจ้านั้น ได้มีสำนักสื่อข่าวต่างประเทศได้มาสัมภาษณ์ข้าพเจ้า เมื่อพวกเขาทราบจากคำแถลงของประธานาธิบดีนิกสันว่าจะไปปักกิ่ง คำสัมภาษณ์ของข้าพเจ้าได้กระจายไปเกือบทั่วโลก ส่วนในประเทศไทยนั้น หนังสือพิมพ์บางฉบับก็ได้ตัดตอนคำสัมภาษณ์นั้นมาลงพิมพ์ บางฉบับก็ลงข้อความที่คลาดเคลื่อน ข้าพเจ้าจึงได้ให้ นายปาล พนมยงค์ จัดพิมพ์หนังสือเล่มเล็ก ถ่ายภาพต้นฉบับของผู้สื่อข่าวและได้ทำคำแปลภาษาไทยตรงตามต้นฉบับนั้นพิมพ์แจกแก่ผู้สนใจ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ไว้ครั้งหนึ่งแล้ว เนื่องจากได้พิมพ์จำกัดจำนวนจึงไม่อาจแจกจ่ายได้ทั่วถึง ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเห็นสมควรนำมาพิมพ์ไว้อีกต่อไปนี้ เพื่อผู้อ่านจะได้ทราบความที่ตรงกับคำสัมภาษณ์นั้นของข้าพเจ้า

ต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสคำสัมภาษณ์ของนายปรีดี พนมยงค์ ที่ให้แก่สำนักข่าว เอ.เอฟ.พี. ที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๑๔ และคำแปลภาษาไทยตรงตามต้นฉบับ

ต้นฉบับ

นามบัตรของนายจาคส์ อาร์มอนด์-เปรโวสต์
นำส่งต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสคำสัมภาษณ์

JACQUES ARMAND-PREVOST
avec la haute
considération, a le plaisir de vous
annoncer que cette interview
a été très reçue dans la presse
de Bangkok.

คำแปลภาษาไทย

ด้วยความยืนยันแห่งความเคารพอย่างสูง มีความยินดี
แจ้งว่า คำสัมภาษณ์นี้ได้เอาไปลงในหนังสือพิมพ์ที่กรุงเทพฯ มาก

คำแปล

(แผนก) การทูต จ. อาร์มอนด์-เปรโวสต์

พิเศษ กรุงเทพฯ (สำนักข่าวของท่าน โน้ตเลขที่ ๔๑๕๐๐)

คำแถลงปรีดี พนมยงค์

ปารีส, ๒๘ กรกฎาคม (เอ.เอฟ.พี.) - “ข้าพเจ้าเชื่อความ
จริงใจของผู้นำจีนในการคงอยู่ด้วยกันอย่างสันติระหว่างประเทศ
ที่มีระบบการเมืองต่างกัน แต่ข้าพเจ้าไม่รู้ว่า ประธานาธิบดี
นิกสันมีความจริงใจเช่นเดียวกันหรือไม่ เพราะเขาตกเป็นเชลย
แห่งความคิดรุกรานมาช้านาน” อดีตผู้สำเร็จราชการและอดีต
นายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย ปรีดี พนมยงค์ ได้แถลงต่อ
ผู้แทนแห่ง เอ.เอฟ.พี. เมื่อถูกถามถึงการที่ประธานาธิบดีนิกสัน
จะไปเยือนปักกิ่ง

“แน่นอน การเขียนนี้ก่อให้เกิดก้าวไปข้างหน้าก้าวหนึ่ง และนี่เป็นสิ่งดี ถ้าประธานาธิบดีนิกสันเป็นนักถือสภาพแท้จริง, และเขาเป็นเช่นนั้น, วิธีเดียวที่จะลุล่วงทางตันในอาเซียอาคเนย์ คือ ไปพบผู้นำจีน แต่จะต้องรอคอยระยะเวลาหนึ่งซึ่งบางทีอาจนาน (ที่จะได้) ผลในการพบกันนั้น”

นายปรีดี พนมยงค์ ถูกโค่นล้มใน ค.ศ. ๑๙๔๗ โดยรัฐประหารนำโดย จอมพล ปิบูลสงคราม ซึ่งถือเอาอำนาจตั้งแต่ครั้งกระนั้น ขณะแรกเขาไปลี้ภัยที่สิงคโปร์ แล้วต่อมาที่ปักกิ่ง ซึ่งเขาได้อยู่เป็นเวลา ๒๒ ปี เขาได้มาถึงปารีสในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๗๐ ซึ่งเขาพำนักในฐานะผู้ลี้ภัยการเมือง ณ บ้านพักชานปารีสใต้ คือ อองโตนี ซึ่งเขาได้อยู่กับภรรยาและบุตร

ถูกถามถึงความสัมพันธ์หรือการติดต่อซึ่งเขาสามารถมีได้ที่ปารีส นายปรีดี พนมยงค์ ในการนั้นว่า เขามีได้เคลื่อนไหวการเมือง ก็ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “ข้าพเจ้ารักษาความสัมพันธ์ฉันมิตรอยู่เสมอมากับสถานเอกอัครราชทูตของสาธารณรัฐแห่งสาธารณจีนและสถานผู้แทนใหญ่ทางการทูตของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ข้าพเจ้าได้รับเชิญไปในงานรับรองของสถานเอกอัครราชทูตไทย และได้รับเชิญไปอังกฤษ ข้าพเจ้าก็ได้ไปตามคำเชิญนั้น”

ถูกขอร้องให้ชี้แจงถึงการดำเนินชีวิตปัจจุบัน นายปรีดี พนมยงค์ ตอบว่า “ข้าพเจ้าได้รับบำนาญเล็กน้อยจากรัฐบาลไทย ข้าพเจ้าขายบ้านหลังหนึ่งที่กรุงเทพฯ และด้วยการอนุญาตของธนาคารแห่งประเทศไทย ข้าพเจ้าได้นำเงินที่ได้จากการขายบ้านนั้นมาซื้อบ้านนี้ ทั้งนี้ในนามภรรยาข้าพเจ้า”

“ขณะนี้ ข้าพเจ้าเตรียมเขียนบันทึกความจำเพื่อการดำรงชีพ จะมีการพิมพ์ ๒ ชุด ชุดหนึ่งเป็นภาษาไทย อีกชุดหนึ่งเป็นภาษาอังกฤษ ชื่อเรื่องว่า ‘รัฐ ผู้สำเร็จราชการและนายกรัฐมนตรี’

แห่งประเทศไทย' ข้าพเจ้าติดต่อกับสำนักพิมพ์อังกฤษและอเมริกัน"

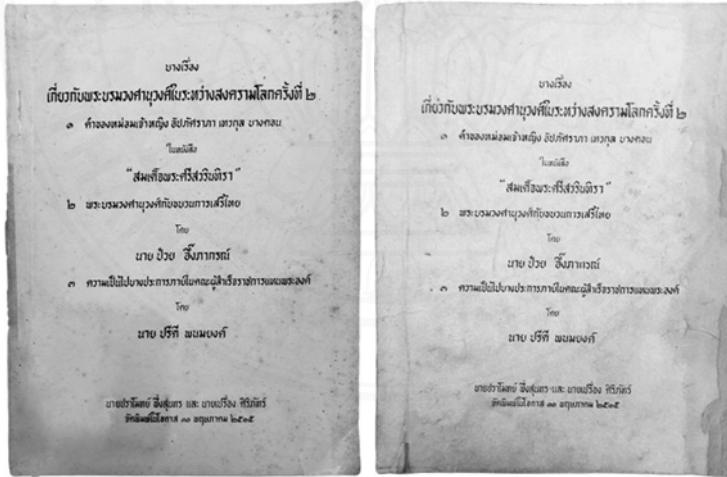
ถูกถามถึงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ปัจจุบันในแหลมอินโดจีนและในประเทศไทย โดยเฉพาะภายหลังที่ประธานาธิบดีนิกสันประกาศเยือนปักกิ่ง อดีตนายกรัฐมนตรีไทยตอบว่า "ในประเทศเรามีการคาดคะเนปะปะกันมาก ที่ข้าพเจ้าเห็นว่ามิใช่เหตุผลน้อย ในส่วนที่เกี่ยวกับเวียดนาม ข้าพเจ้าเชื่อว่า ชาวเวียดนามมีความจริงใจเหมือนกัน สำหรับพวกเขา สิ่งที่สำคัญถึง คือ สันติภาพและการฟื้นฟูสถาปนาประเทศ ในการเจรจานั้น เบื้องต้นต้องค้นหาว่า อะไรเป็นอุปสรรคที่ทำให้ไม่ตกลงกันได้ ขอให้ดูตัวอย่างการริเริ่มของนายปีแอร์ มงเดส-ฟรองส์ (ในการประชุมเยเนอว่าด้วยอินโดจีนแห่ง ค.ศ. ๑๙๕๔) นั่นเป็นการกระทำที่กล้าหาญ เพราะการยอมรับความผิดพลาดของรัฐบาลที่แล้วมา มิใช่เป็นการเสียเกียรติ และประเทศฝรั่งเศสก็ถอนตัวออกได้ ด้วยเกียรติภูมิอันใหญ่ยิ่ง ถ้าชาวอเมริกันดำเนินตามวิธีเจรจาที่ฝรั่งเศสดำเนินกับชาวเวียดนาม สันติภาพก็จะพึงบังเกิดขึ้น" (เอ.เอฟ.พี.)

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณญาติมิตรที่ช่วยจัดพิมพ์หนังสือนี้ อีกทั้งขอบคุณท่านที่ให้ความสนใจแก่หนังสือนี้

อองโตนี ประเทศฝรั่งเศส วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๕

ว. ๒๕ มิถุนายน

บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒
ซึ่งนายปราโมทย์ พึ่งสุนทร และนายเป็รื่อง ศิริภักดิ์
จัดพิมพ์ในโอกาส ๖ รอบอายุของนายปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๕
(ซ้าย) ฉบับพิมพ์ครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๕
(ขวา) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๕

// หนังสือทั้งสองเล่มจากหอสมุดแห่งชาติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำปรารภ

-๑-

เพื่อนไทยและต่างประเทศหลายคนได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนความทรงจำ เช่นเดียวกับคำเรียกร้องของนายกนต์ธีร์ ศุภมงคล อดีตเลขาธิการ ส.ป.อ. และอดีตที่ปรึกษาของรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน ได้เขียนจดหมายลงวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๔ ถึงนายสุพจน์ ด่านตระกูล มีความตอนหนึ่งว่า

“ความจริง ชีวิตและงานของท่านปรีดีเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะส่วนที่ท่านได้ปฏิบัติให้แก่ประเทศไทยนั้น มีมากมายเกินกว่าที่จะขีดเขียนขึ้นให้ครบถ้วนได้ โดยเฉพาะเรื่องตอนที่ท่านทำเสรีไทย ผมเชื่อว่า ไม่มีผู้ใดในประเทศไทยที่จะรู้โดยละเอียดถี่ถ้วน นอกจากตัวท่านปรีดีเอง เพราะในระหว่างที่ปฏิบัติงานเสรีไทยนั้น ถือเป็นหลักสำคัญยิ่งยวดว่า ไม่มีผู้ใดหนึ่งเลยที่จะรู้ว่าอีกคนหนึ่งมีหน้าที่ได้รับมอบหมายอย่างไร จะมีก็แต่ท่านปรีดีเท่านั้นที่จะรู้หมด และท่านเท่านั้นที่ถ้าหากท่านมีเวลาจะขีดเขียนรวบรวมขึ้นไว้ได้ ก็จะเป็นประโยชน์ไม่มากก็น้อย”

ข้าพเจ้ายินดีจะสนองคำเรียกร้อง แต่จะต้องค่อย ๆ พิจารณาความจำเป็นที่พิมพ์เป็นคราว ๆ เพราะแม้เฉพาะเรื่องขบวนการเสรีไทยนั้นก็ล่วงเลยมากกว่า ๓๐ ปีแล้ว จึงไม่อาจที่จะพิจารณาความจำเป็นให้ครบถ้วนได้ ขณะที่กำลังปฏิบัติงานเสรีไทยอยู่นั้น ข้าพเจ้าก็รู้แต่หลักการใหญ่ซึ่งรวมศูนย์อยู่ที่ข้าพเจ้า ส่วนงานของแต่ละหน่วยที่แบ่งภาระไปนั้น ข้าพเจ้าไม่มีเวลาพอตรวจตราถึงรายละเอียด เพราะมีมากมายหลายหน่วย และมีจำนวนสมาชิกมากมาย

ดังปรากฏตามบันทึกของนายทวี บุญยเกตุ ผู้บัญชาการพลพรรค ภายในประเทศ ที่ครุสภาได้พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายทวีฯ เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๑๕ แล้วว่า ขบวนการเสรีไทยได้ตั้ง หน่วยพลพรรค ๒๔ แห่ง แห่งหนึ่ง ๆ มีพลพรรคเข้าฝึกอบรมประมาณ ๕๐๐ คน รวมจำนวนประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน ทั้งนี้ พึงเข้าใจว่าเป็น พลพรรคกองหน้า ถ้าจะรวมจำนวนสำรองที่จะระดม เมื่อลงมือปฏิบัติ ต่อสู้ญี่ปุ่นอย่างเปิดเผยแล้ว ก็จะมีจำนวนเพิ่มขึ้น รวมเป็นพลพรรคที่สามารถต่อสู้ทางอาวุธประมาณ ๘๐,๐๐๐ คน และถ้ารวมทั้งผู้ที่ประจำ กองบัญชาการและทางธุรการอื่น ๆ ด้วยแล้ว จำนวนก็มีมากกว่านั้น

ข้าพเจ้าจึงไม่อาจจำชื่อเสรีไทยได้ครบถ้วน และรู้ถึงวิธีการของแต่ละคนได้ แต่ข้าพเจ้าขอนับถือเป็นส่วนรวมว่า เสรีไทยทุกคน ซึ่งส่วนมาก “นิรนาม” คือ มิได้มีชื่อที่ข้าพเจ้าอ้างไว้ในบทความนี้ ได้มีส่วนร่วม กับข้าพเจ้าและเสรีไทยที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงชื่อไว้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ บทความนี้ในการรับใช้ชาติ

เมื่อไม่นานมานี้ ทางการอเมริกันที่สามารถเก็บหลักฐานโต้ตอบ กับข้าพเจ้าไว้ ได้จัดการพิมพ์เป็นเอกสารทางการเปิดเผย ซึ่งเป็น หลักฐานทางการที่ช่วยฟื้นความจำในการเขียนเรื่องเกี่ยวกับเสรีไทย ส่วน ทางอังกฤษ มีอดีตทูตได้เขียนเรื่องที่เป็นหลักฐานไว้ เช่น เซอร์แอนดรูว์ กิลคริสต์ และหลักฐานทางการอังกฤษก็จะพิมพ์เปิดเผยในเวลาอีก ๒ ปี

-๒-

ข้าพเจ้าได้เขียนความทรงจำไว้ได้หลายตอนแล้ว การพิมพ์เป็น ภาษาต่างประเทศในต่างประเทศนั้น ไม่มีอุปสรรคทางด้านกฎหมาย หรือการกระชับห้ามของทางการ ตรงกันข้าม มีสำนักพิมพ์หลายประเทศ ติดต่อมาตั้งที่ข้าพเจ้าได้แสดงจดหมายของสำนักพิมพ์อังกฤษ ฝรั่งเศส

อเมริกัน ที่เสนอจะรับเป็นผู้พิมพ์โฆษณา นั้น ให้ญาติมิตรและผู้สื่อข่าว
หนังสือพิมพ์จากประเทศไทยหลายคนได้เห็นแล้ว

ก่อนที่ประธานาธิบดีนิกสันจะเดินทางไปปักกิ่งนั้น ผู้สื่อข่าวแห่ง
“ทำเนียบขาว” คือ ทำเนียบของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้มาพบ
ข้าพเจ้าที่บ้านพักในประเทศฝรั่งเศส เมื่อผู้นี้กลับไปทำเนียบขาวแล้ว
ได้เขียนจดหมายถึงข้าพเจ้างดังต่อไปนี้

คำแปลจดหมายของผู้สื่อข่าวทำเนียบขาว

๑๖ พฤศจิกายน ๑๙๗๑

ดร.ปรีดี พนมยงค์

๑๗๓ ถนนอารีสตีด บรีองด์ อองโตนี, ฝรั่งเศส

ดร.ปรีดี ที่รัก

เป็นความยินดีอย่างยิ่งในการพบท่านที่บ้านของท่าน
ระหว่างการมาเยือนฝรั่งเศสเมื่อเร็ว ๆ นี้ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารู้สึก
คุณค่าอย่างแน่นอนต่อโอกาสที่ได้เจรจากับท่านถึงประสบการณ์
ของท่าน, ทรรศนะต่อสถานการณ์ของโลก และความเป็นไปได้ที่จะ
โฆษณาเรื่องเหล่านั้นในนิตยสาร **ไลฟ์**

ข้าพเจ้าพึงพอใจที่ได้เห็นแนวทางและการเริ่มต้นงาน
เกี่ยวกับชีวประวัติของท่าน และใครจะได้เห็นความสำเร็จบริบูรณ์
แห่งการงานอันเป็นประวัติศาสตร์สำคัญนี้

ข้าพเจ้าได้สนทนากับ มร.มิลตัน ออร์เซฟสกี หัวหน้า
สำนักงานปารีสแห่งนิตยสาร **ไลฟ์** ถึงการสนทนาของเรา และเขา
จะติดต่อกับท่าน

ในฐานะนักศึกษาเรื่องประเทศไทยมาช้านาน และความพยายามของท่านที่จะนำสันติภาพและความเจริญก้าวหน้าสู่ประเทศของท่าน ข้าพเจ้าเห็นว่า การพบปะระหว่างเราเป็นการบำรุงใจอย่างยิ่ง และหวังว่า เราจะดำเนินต่อไปในการพบปะกัน บางครั้งบางคราว

ขอใบใจการต้อนรับโอบอ้อมอารีของท่าน

ผู้ซื้อสัตย์ของท่าน

(ลงนาม) **เจอร์โรลด์ แอล. เซคเตอร์**

ผู้สื่อข่าวทำเนียบขาว

-๓-

การพิมพ์เรื่องเกี่ยวกับข้าพเจ้าในประเทศไทยไม่ราบรื่น แม้จะเป็นเรื่องที่มีผู้จัดพิมพ์ได้ร่วรงเป็นอย่างดีแล้วก็ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง หรือเป็นเรื่องที่หนังสือพิมพ์และนิตยสารเกือบทั่วโลกได้กระจายข่าวแล้วเมื่อข้าพเจ้าแรกถึงปารีส ซึ่งหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยหลายฉบับก็อยากเสนอข่าวนี้ให้ผู้อ่านทราบ แต่ก็ถูก “กระซิบ” มิให้ลงข่าว ต่อมาฉบับฉบับส่งผู้แทนมาสัมภาษณ์ข้าพเจ้า แล้วนำข้อความไปลงพิมพ์เพียงแต่ว่าข้าพเจ้าอายุเท่าใด สุขภาพเป็นอย่างไร อยู่บ้านชนิดไหน ข้าพเจ้าจะกลับเมืองไทยหรือไม่ ซึ่งข้าพเจ้าตอบว่า จุดหมายปลายทางนั้น ข้าพเจ้ากลับเมืองไทย แต่ระหว่างนี้ยังไม่กลับ ข้าพเจ้าก็ได้รับข่าวว่า หนังสือพิมพ์ฉบับนั้นถูก “กระซิบ” ว่า อย่าลงพิมพ์ต่อไปให้เกินกว่าที่ได้ลงพิมพ์แล้ว

ส่วนนายสุพจน์ ด้านตระกูล ที่เสียดภัยรวบรวมเรื่องเกี่ยวกับข้าพเจ้า โดยคัดสำเนาเอกสารทางการมาลงพิมพ์ไว้หลายตอนที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในคำสอนกฎหมายปกครองที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวง

ยุคธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ เกิดทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ (รัชกาลที่ ๖) ไว้ และคำกราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ (รัชกาลที่ ๗) และพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้มีพระราชกระแสรับสั่งพระราชทานอภัยโทษให้พร้อมทั้งได้พระราชทานพรด้วยนั้นก็ดี และมีสุนทรพจน์ของข้าพเจ้า ซึ่งแสดงในสภาผู้แทนราษฎร เกิดทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ก็ดี ทราบว่า นายสุพจน์ ด่านตระกูล ถูกเรียกตัวไป “กระซิบบ” ว่า ได้ข่าวว่า นายสุพจน์ จะเขียนหนังสือเกิดทูลนายปรีดี พนมยงค์ อีก อันเป็นการทำให้ราชบัลลังก์สะเทือน และทำให้นักศึกษาต่อต้าน “คณะปฏิวัติ” จึงขอให้นายสุพจน์ ระบุว่าที่พิมพ์หนังสือเกี่ยวกับนายปรีดีฯ อีกต่อไป มิฉะนั้น ก็จะต้องถูกจับกุม

ที่ข้าพเจ้าใช้คำว่า “กระซิบบ” นั้น เพราะไม่มีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร หรือคนกระซิบบเพียงอ่านกระดาดแผ่นหนึ่งอ้างว่าเป็นคำสั่งอธิบดีแล้วก็เก็บคำสั่งนั้นไว้โดยไม่มอบสำเนาให้ผู้ถูกกระซิบบ

วิธีกระซิบบนั้น เป็นวิธีเบากว่าวิธีที่บางสมัยสร้างพยานเท็จ และผู้พิพากษาที่ไม่ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมเชื่อพยานเท็จหรือแสวงว่าเชื่อตัดสินประหารชีวิตผู้บริสุทธิ์ อันทำให้เสื่อมเสียแก่สถาบันยุติธรรมของชาติ จึงเป็นการเลวร้ายยิ่งกว่าวิธี “กระซิบบ”

ถ้าหากในสมัยก่อนเจรจาสัญญากับนานาประเทศเพื่อให้เลิกสิทธิพิเศษในทางศาล มีเรื่องเลวร้ายเกี่ยวกับการที่มีผู้พิพากษาที่เคยเรียนตามหลักสูตรสมัยเก่า รู้หลักอินทภาษในกฎหมาย ๒ เล่ม คือให้ผู้พิพากษาตั้งอยู่โดยปราศจากอคติ ๔ ประการ อันได้แก่ ฉันทา โทสภายา โมหา แต่ผู้พิพากษาชุดเก่า ที่แม้บางคนจะเคยบวชเรียนและสวดมนต์วันหนึ่งรวม ๑ ชั่วโมง ก็ยังไม่นำพาต่อคติธรรมดังกล่าวแล้ว ก็ไม่มีใครที่จะสามารถเจรจาขอแก้สนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับนานาประเทศได้ แม้จะจ้างบุตรเขยประธานาธิบดีอเมริกันทุกคนมาช่วยเจรจา ผู้คนเหล่านั้นก็จะเบนหน้าไปตาม ๆ กัน อย่างไรก็ตาม เรื่องเลวร้าย

ในสมัยนั้นก็มีการเปิดโปงในหนังสือที่ฝรั่งหลายคนเขียนไว้แล้ว แม้จะมี
บุรุษผู้มีแผลเป็นที่หน้าได้อาสาเข้าร่วมกับผู้เสี้ยมภัยชาวออสเตรเลีย
คนหนึ่งที่เคยทำงานหนังสือพิมพ์อเมริกันที่กรุงโรมเพื่อจะใส่ร้ายผู้บริสุทธิ์
ให้หนักยิ่งขึ้น แต่เมื่อชาวออสเตรเลียคนนั้นได้สติขึ้นมา และเกิดมี
hiri อดัมปะขึ้น ก็ไม่ยอมที่จะร่วมมือต่อไปในการทำสกปรกจิตใจตาม
ลินจ้างที่พวกเหล่านั้นเสนอให้ด้วยราคาแพง ครั้นแล้ว เขาก็ได้เล่าให้
เพื่อนฝรั่งรู้จนมาถึงหูข้าพเจ้า ทำให้ข้าพเจ้ามีความสังเวชพวกเลวร้าย
นั้นเป็นอย่างยิ่ง

-๔-

ข้าพเจ้ากล่าวแล้วว่าวิธี “กระซิบบ” เบากว่าวิธีเลวร้ายของบุคคล
บางจำพวกในบางสมัย แต่ก็ไม่เห็นด้วยในเนื้อหาของการ “กระซิบบ” ที่
อ้างราชบัลลังก์ เพราะข้าพเจ้าได้ถามข้าราชการผู้ใหญ่ซึ่งเป็นชั้นนายพล
และนายพลตำรวจบางคนที่มาเยี่ยมข้าพเจ้าเป็นที่เปิดเผยแล้วได้ความ
ว่า ผู้ใหญ่ทางทหารและพลเรือนมิได้สั่งให้ตำรวจสันติบาลหรือตำรวจ
เอกสารหนังสือพิมพ์ ทำการกระซิบบเช่นนั้นเลย และมีได้บังอาจอ้าง
ราชบัลลังก์ตั้งที่ขึ้นผู้น้อยทำไปเองเพื่อเสนอเอาความชอบ นายพลตำรวจ
ตรี ส่ง กิตติขจร อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่ง
เป็นผู้สั่งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีสให้ออกหนังสือเดินทางไทย
แก่ข้าพเจ้านั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
องค์ปัจจุบัน ถึงการที่นายพลตำรวจผู้นั้นได้สั่งการไปแล้ว ก็ได้มีพระราช-
กระแสรับสั่งว่า “ดีแล้ว”

ภายหลังที่ข่าวการมาปารีสของข้าพเจ้ารู้ถึงนักศึกษามหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์หลายคน ซึ่งเรียกร้องให้ทางการเชิญข้าพเจ้ากลับประเทศ
ไทย อาจารย์ผู้หนึ่งตำหนินักศึกษาว่า ทำการเป็นที่ “สะเทือนพระราช-
หฤทัย” ตำรวจสันติบาลและเอกสารหนังสือพิมพ์ก็พลอยยื่นมือเข้ามา

ด้วย ข้าพเจ้าต้องขอขอบใจ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่แม้ขณะนั้นกำลังเป็นความอยุ่งกับข้าพเจ้า ที่เขียนข้อความลงใน **สยามรัฐ** เตือนพวกที่อ้างว่า รู้พระราชหฤทัยดีกว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เองนั้นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำรงความเป็นธรรมต่อพสกนิกรถ้วนหน้า

คำเตือนทำนองนี้เคยมีมาแล้วในประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส ที่ผู้จงรักภักดีอย่างแท้จริงในระบบราชาธิปไตยได้เตือนพวกที่ภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า “ULTRA ROYALIST” ซึ่งมีคำอธิบายว่า พวกที่อ้างเป็นราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชอาธิบดีเอง ประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสปรากฏว่า ระหว่างเวลา ๘๐ ปี นับตั้งแต่การปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๙ ถึง ค.ศ. ๑๘๗๐ นั้น ราชวงศ์บูร์บองได้กลับมาครองราชย์หลายครั้ง

ต่อมาเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๐ นโปเลียนที่ ๓ แห่งราชวงศ์โบนาปาร์ต ได้สละราชสมบัติเนื่องจากแพ้ยอร์มัน ฝ่ายเจ้าสมบัติ เมื่อได้ปราบปรามขบวนการสหการปารีสสำเร็จแล้ว ก็ได้จัดให้มีระบบรัฐสภาเพื่อลงมติว่า ฝรั่งเศสจะปกครองโดยระบบสาธารณรัฐหรือระบบราชาธิปไตย โดยอัญเชิญรัชทายาทแห่งราชวงศ์บูร์บองขึ้นครองราชย์ เสียราษฎรส่วนมากที่พ้นจากการปราบปรามขณะนั้นปรารถนาตามวิธีหลังนี้ แต่ฝ่ายพวกที่ทำตนเป็นราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชอาธิบดีนั้น ได้อ้างพระราชหฤทัยรัชทายาทที่จะได้รับอัญเชิญขึ้นครองราชย์ และเรียกร้องเกินเลยไป แม้เรื่องธงชาติก็จะให้เปลี่ยนจากธงสามสี มาใช้ธงขาวประกอบด้วยรูปดอกไม้สามแฉก (คล้ายดอกบัวดิน) ที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “FLEURS DE LIS” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์เฉพาะราชวงศ์บูร์บอง

(ปัจจุบันนี้มีบางคนที่อ้างว่าจงรักภักดีต่อพระราชวงศ์จักรี เมื่อได้ผ่านไปตามถนนราสปายล์ กรุงปารีส เห็นมีการเขียนเป็นประจำตามกำแพงบริเวณนั้นด้วยรูปดอกไม้ชนิดนั้น พร้อมด้วยคำขวัญว่า “VIVE LE ROI” แปลว่า ขอให้พระราชอาธิบดีจงเจริญ อันเป็นคำเรียกร้องของผู้นิยมราชวงศ์บูร์บอง ไม่ใช่ราชวงศ์โบนาปาร์ต บางคนก็เข้าใจผิดคิดว่ารูปดอกไม้นั้นเป็นเครื่องหมายของระบบราชาธิปไตยทั่วไป จึงพลอย

ถือเอารูปดอกไม้ไม้ นั้นเป็นสัญลักษณ์แห่งราชาธิปไตยของไทยด้วย โดยไม่สำนึกว่า พระราชวงศ์จักรีมีเครื่องหมายเป็นรูปจักรกับตรี เรื่องจึงจะกลายเป็นว่า บางคนก็อ้างว่าจงรักภักดีต่อพระราชวงศ์จักรี แต่ไปถือเครื่องหมายสำหรับสักการะบูราราชวงศ์บุร์บอง)

ก่อนที่รัฐสภาฝรั่งเศสจะลงมติดังกล่าวแล้ว สมเด็จพระเจ้าแห่งมาจองตา (DUC DE MAGENTA) ได้มีรับสั่งเตือนผู้ที่ทำตนเป็นราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชาธิบดี และอ้างว่ารู้พระราชหฤทัยต่าง ๆ นั้น ว่า ถ้าพวกนั้นต้องการจะเอาธงขาวมีรูปดอกไม้ชนิดนั้นมาใช้แทนธงสามสีแล้ว ทหารปืนยาวก็จะเดินแถวไปตามลำพังโดยปราศจากธงประจำกอง แต่พวกนั้นก็หัวรั้นไม่ยอมฟังคำเตือนของสมเด็จพระเจ้า จึงเป็นเหตุให้เสียดินแดนส่วนมากปรารถนาสถาปนาราชวงศ์บุร์บองขึ้นมาอีกนั้น ต้องลดน้อยลงไป แม้กระนั้นเมื่อถึงเวลาลงมติ ฝ่ายที่นิยมสาธารณรัฐชนะเพียง ๑ เสียง เท่านั้น

ถ้าหากผู้ทำตนเป็นราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชาธิบดีไม่อดอ้ออ้างเอาเดนมาร์กของตนแล้ว ราชวงศ์บุร์บองก็จะได้กลับขึ้นครองราชย์อีก ดังนั้น พวกที่เป็นราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชาธิบดีจึงมีเพียงแต่เป็นพวกที่ทำให้ราชบัลลังก์ฝรั่งเศสต้องสะเทือนเท่านั้น หากยังทำให้ราชบัลลังก์แห่งราชวงศ์บุร์บองสลายไปตั้งแต่ครั้งกระนั้นจนถึงปัจจุบันนี้

-๕-

พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลได้เสด็จมาเยี่ยมข้าพเจ้าที่บ้านพักชานกรุงปารีส ท่านพระองค์นี้เป็นประมุขพระราชวงศ์อันดับรองจากสมเด็จพระเจ้าฟ้าวิมลวงศกษัตริย์ ก่อนที่ท่านเสด็จมาเยี่ยมข้าพเจ้า และเสด็จกลับกรุงเทพฯ แล้วก็ดี พระองค์ได้เข้าเฝ้ากราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบ

ต่อมาเมื่อปลายเดือนมีนาคมปีนี้ หม่อมเจ้าหญิงอัปภัศราภา เทวกุล ที่ได้ทรงรับใช้ใกล้ชิดสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ตั้งแต่ท่านหญิงมีพระชันษา ๗ พรรษา จนกระทั่งสมเด็จพระองค์นั้นสวรรคต ได้นำหนังสือ **สมเด็จพระศรีสวรินทิรา** มาประทานข้าพเจ้า ๑ เล่ม ในหนังสือเล่มนั้นมีตอนหนึ่งที่ท่านหญิงได้ประทานเล่าเรื่องไว้เกี่ยวกับข้าพเจ้าและเสรีไทยบางคนที่ถูกความปลอดภัยแต่สมเด็จพระองค์นั้น และพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ ระหว่างสงครามครั้งที่แล้ว ท่านหญิงฯ กล่าวไว้ในคำนำหนังสือเล่มนั้นว่า ก่อนที่จะทรงเล่าให้ผู้จัดพิมพ์นำไปลงพิมพ์นั้น ท่านหญิงฯ ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน มีพระราชกระแสรับสั่งว่า “ถ้าเป็นความจริงก็เล่าได้” ท่านหญิงฯ จึงเขียนในท้ายคำนำว่า “ยึดถือตามพระราชกระแสดำรัสนั้น ถ้าเป็นความจริงที่ข้าพเจ้าได้ยินกับหูเห็นด้วยลูกนัยน์ตา ก็จะไม่ให้คุณสมภาพ (ผู้จัดทำหนังสือเล่มนั้น) ฟัง เพื่อช่วยคุณสมภาพให้เขียนเรื่องได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น”

ข้าพเจ้าเห็นว่า หนังสือเล่มนั้นก็ได้ดีพิมพ์ขึ้น ๒ ครั้ง แล้ว ก็ยังไม่มีผู้ใดที่จะทำการ “กระซิบ” แก่ท่านหญิงฯ หรือแก่คุณสมภาพเหมือนดังที่บุคคลซึ่งมีสภาพประจวบถูกกัก “กระซิบ” พร้อมด้วยการคาดโทษว่า ถ้าฝ่าฝืน “การกระซิบ” ก็จะต้องถูกจับ

-๖-

ส่วนการ “กระซิบ” จะมาจากทางผู้ใหญ่ฝ่ายทหารหรือไม่นั้น ข้าพเจ้าได้ทราบจากผู้ที่เขาเอกสารทางการอเมริกันที่เปิดเผยแล้วเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทย ซึ่งเป็นธรรมดาย่อมมีชื่อข้าพเจ้าเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ไปลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์บางฉบับ อาทิ **สยามไทม์** ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้สนใจพอสมควร ต่อมาข้าพเจ้าได้ทราบข่าวว่า หนังสือพิมพ์นั้น ได้ถูก “กระซิบ” อ้างว่า ทางทหารไม่พอใจ จึงมีผู้ไปถาม พล.อ.อ. ทวี

จุลละทรัพย์ เสนาธิการทหาร ว่ามีความจริงตามคำกระซิบหรือไม่ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ ตอบว่า คนกระซิบ นั้น “บลัฟ”

ส่วนทางจอมพล ถนอม กิตติขจร นั้น ข้าพเจ้าได้ทราบจากข้าราชการผู้ใหญ่ทางทหารและพลเรือนอีกหลายคนรวมทั้งขนาดชั้น นายพลขึ้นไปด้วยว่า จอมพล ถนอม กิตติขจร มิได้ใช้ใครให้ไปกระซิบหรือ อ้างองค์พระมหากษัตริย์ ดังที่ผู้กระซิบได้ทำไปเองโดยลำพัง

ส่วนทาง พล.อ. ประภาส จารุเสถียร ข้าพเจ้าได้รับทราบจาก นายทหารชั้นนายพลและผู้ใกล้ชิดหลายคนยืนยันว่า พล.อ. ประภาส จารุเสถียร มิได้ใช้ใครให้ไป “กระซิบ” ดังกล่าวแล้วเลย ยิ่งกว่านั้น ผู้มาเยี่ยมหลายคนยังได้เล่าว่า ก่อนที่จะเดินทางจากกรุงเทพฯ ได้เคยแจ้งให้ พล.อ. ประภาสฯ หรือผู้ใกล้ชิดรู้ไว้ก่อนแล้ว ซึ่งท่านผู้นี้ได้เคยพูดหลาย ครั้งว่า “เวลานี้เป็นแพชั่น ถ้าใครมาปารีสแล้ว ต้องมาพบนายปรีดีฯ”

-๗-

เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบความจากพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ และนายพลกับนายพลตำรวจหลายคนดังกล่าวในข้อก่อน ๆ นั้นแล้ว ข้าพเจ้าจึงเสาะหาว่า การจ้องล้างจ้องผลาญข้าพเจ้าไม่รู้จักสิ้นนั้นจะมาจากทางใด จึงเกิดความสงสัยว่า องค์การ ซี.ไอ.เอ. ของอเมริกันปัจจุบัน นี้ที่ได้จ่ายเงินมหาศาลให้สายลับในเมืองไทยร่ำรวยด้วยวิธีหากินจากการ พลีผู้บริสุทธิ์และล้างประวัติศาสตร์ของชาติไทยนั้น จะมีส่วนอย่างใดบ้างในการกลั่นแกล้งข้าพเจ้า ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงขอให้อดีตข้าราชการ กระทรวงการต่างประเทศอเมริกันช่วยฟังดูว่า ข้อสงสัยของข้าพเจ้าจะมีมูลประการใด อดีตข้าราชการอเมริกันได้ยืนยันว่า เขามีได้มีส่วนด้วยในการยุยงส่งเสริมให้มีผู้จ้องล้างจ้องผลาญข้าพเจ้าเลย เขาได้นำสำเนา เอกสารทางการอเมริกันมาให้ข้าพเจ้าว่า ประธานาธิบดีรูสเวลท์ที่ได้ ประเมินคุณค่าข้าพเจ้าไว้สูง จนถึงกับท่านสั่งให้กระทรวงการต่างประเทศ

อเมริกันทำบันทึกให้ท่านนำไปเพื่อใช้ในการเจรจา กับ มร.เชอร์ซิล (ต่อมา เป็นเซอร์) นายกรัฐมนตรีอังกฤษ และจอมพล สตาลิน นายกรัฐมนตรี โซเวียต ที่เมือง “ยาลตา” (YALTA) เกี่ยวกับอนาคตของประเทศไทย มี ข้อความที่เกี่ยวกับข้าพเจ้าไว้ตอนหนึ่งดังนี้

คำแปลบันทึกของกรมกิจการปาซิฟิกภาคตะวันตกเฉียงใต้

๘๙๒.๐๑/๑-๑๓๔๕

กรุงวอชิงตัน, ๑๓ มกราคม ๑๙๔๕

บันทึกเพื่อประธานาธิบดี
(เพื่ออาจใช้ในการเจรจากับ มร. เชอร์ซิลล์ และจอมพล สตาลิน)

เรื่อง สถานะอนาคตของประเทศไทย

นโยบายของอังกฤษต่อประเทศไทยแตกต่างกับของเรา
อังกฤษถือว่าประเทศไทยเป็นศัตรู นั่นเป็นทรยศของเขา

...

ประวัติศาสตร์การบีบบังคับของยุโรปต่อประเทศไทย และ ประวัติศาสตร์ยุโรปในเรื่องการยึดเอาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ย่อมยังอยู่ในความทรงจำอย่างกระจ่างแจ้งของชาวเอเชีย รัฐบาล นี้ไม่สามารถมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ ไม่ว่าวิธีไหนที่จะสืบเนื่อง แนวนโยบายจักรวรรดินิยมสมัยก่อนสงครามแก่ประเทศไทย ไม่ว่า จะปรากฏในรูปลักษณะใดก็ตาม

ภายในประเทศไทยนั้น องค์การปกครองที่เริ่มแรกได้ยอม จ้างนญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผู้ร่วมมือ (กับญี่ปุ่น) อย่างเปิดเผยนั้น ได้เข้า

แทนที่โดยองค์การปกครอง (รัฐบาลนายควงฯ) ที่ส่วนใหญ่อยู่ใน
ความควบคุมของ*ประดิษฐ์ฯ* ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ปัจจุบัน
เป็นผู้ซึ่งได้รับความนับถือมากที่สุดในบรรดาผู้นำไทย และได้เป็น
ผู้ต่อต้านญี่ปุ่นตั้งแต่เริ่มแรก การติดต่อของฝ่ายอเมริกันได้
สถาปนาขึ้นกับ*ประดิษฐ์ฯ* ผู้ซึ่งให้ความช่วยเหลืออย่างจริงใจแก่
งานลับของสัมพันธมิตร และเป็นผู้ซึ่งได้แสดงความปรารถนาให้
ประเทศไทยเข้าสงครามต่อสู้กับญี่ปุ่น และประสงค์ให้กองทัพไทย
รบเคียงบ่าเคียงไหล่กับฝ่ายสัมพันธมิตร

...

บันทึกสังเขปเกี่ยวกับผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ประดิษฐ์ฯ นั้น ได้แนบมา ณ ที่นี้ด้วย

(ข้าพเจ้าไม่ขอแปลบันทึกสังเขปนี้ เพราะจะเป็นการสละสิทธิ์ตนเอง
มากเกินไป)

อดีตข้าราชการอเมริกันผู้นั้นได้กล่าวว่า ผู้จงล้างจงผลาญ
ข้าพเจ้านั้น ก็ร้ายวามากแล้ว ไม่น่าจะล้างประวัติศาสตร์แห่งชาติตนเอง
เพราะเรื่องเกี่ยวกับข้าพเจ้านั้น คนในสหรัฐอเมริกาและในยุโรปเอเชีย
ก็เขียนไว้จากหลักฐานที่เชื่อถือได้ ซึ่งพวกที่จงล้างจงผลาญข้าพเจ้า
ไม่อาจมาลบล้างได้ ไม่ช้าก็เร็ว ราษฎรไทยก็จะได้อ่านความจริง อเมริกา
ผู้นี้จึงนำเอกสารทางการอเมริกันมาให้ข้าพเจ้าอีกฉบับหนึ่ง มีความตอน
ที่เกี่ยวกับประเทศไทยและข้าพเจ้างดังต่อไปนี้

THAILAND

INTEREST OF THE UNITED STATES IN QUESTION OF RECOGNIZING A FREE THAI MOVEMENT

892.01/32

*The Secretary of State to the Deputy Director of the Office
of Strategic Services (Goodfellow)*

Washington, August 26, 1943.

My Dear Colonel Goodfellow: In reply to your oral inquiry of August 4 relating to possible American operations conducted in connection with a Free Thai Movement, the position of the Department of State is as follows:

The Government of the United States looks forward to the reestablishment of Thailand's independence as quickly as possible. Available information indicates that there remain in the present Thai Government a number of officials who opposed the capitulation of that Government to Japanese pressure. It is understood that Luang Pradist Manudharm (know also as Nai Pridi Bhanomyong), a member of the Council of Regents, is one of these officials and that he has participated prominently in a secret movement which aims to restore the Government as it was constituted prior to the Japanese invasion.

In the light of this understanding Luang Pradist Manudharm is presumed by the Government of the United States to represent a continuity in the Government of Thailand as it was constituted prior to the defection of the Thai Prime Minister [Field Marshal Laung Pibul Songgram] to the Japanese at the time of the Japanese invasion and to be one of the outstanding leaders in the movement for Thai independence. Accordingly, until this Government has indications to the contrary from the Thai people, it feels warranted, without in any way committing itself in respect to the future, in regarding Luang Pradist as one of the leading representatives in Thailand of the Thai nation.

(Signed) Cordell Hull

**คำแปลจดหมาย ร.ม.ต. ว่าการต่างประเทศอเมริกัน
ถึงรองผู้อำนวยการสำนักงานบริการยุทธศาสตร์ประเทศไทย
ความสนใจของสหรัฐอเมริกา
ในปัญหาการรับรองขบวนการเสรีไทย**

ที่ ๘๙๒.๐๑/๓๒

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงรองผู้อำนวยการ
สำนักงานบริการยุทธศาสตร์ (กูดเฟลโลว์)

วอชิงตัน, ๒๖ สิงหาคม ๑๙๔๓

พันเอก กูดเฟลโลว์ ที่รัก ในการแถลงตอบคำถามของท่าน ด้วยวาจา เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม เกี่ยวกับปฏิบัติการอันพึงเป็นไปได้ของฝ่ายอเมริกันเกี่ยวพันกับขบวนการเสรีไทยนั้น

ท่าทีของกระทรวงการต่างประเทศเป็นดังต่อไปนี้...

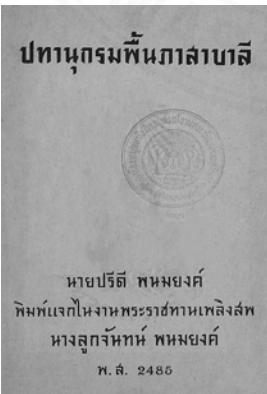
รัฐบาลสหรัฐอเมริกาปรารถนาอย่างเฝ้าระวังไว้ล่วงหน้าถึงการที่จีนฟื้นฟูเอกราชของประเทศไทยโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จากข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับ แสดงให้เห็นว่า แม้ในรัฐบาลไทยปัจจุบันก็ยังมีข้าราชการไทยส่วนหนึ่งที่คัดค้านการยอมจำนนของรัฐบาลนั้นต่อการกดดันของฝ่ายญี่ปุ่น เป็นที่เข้าใจว่า ในบรรดาข้าราชการดังกล่าวนี้ มีหลวงประดิษฐมนูธรรม (หรือที่รู้จักกันในนาม นายปรีดี พนมยงค์) สมาชิกคนหนึ่งในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เป็นคนหนึ่งในบรรดาข้าราชการเหล่านั้น และได้ร่วมอย่างสำคัญในขบวนการลับที่ประสงค์ฟื้นฟูรัฐบาลเหมือนดังที่เคยเป็นอยู่ก่อนหน้าการบุกรุกของญี่ปุ่น

ด้วยความเข้าใจอันกระจ่างแจ้งเช่นนี้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจึงยอมรับนับถือหลวงประดิษฐมนูธรรมว่า เป็นตัวแทนแห่งการสืบต่อของรัฐบาลแห่งประเทศไทยตามที่เป็นอยู่ก่อนที่นายกรัฐมนตรีไทย (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) จะปลีกตนไปเข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นในตอนญี่ปุ่นบุกรุก และยอมรับนับถือว่า เขา (หลวงประดิษฐมนูธรรม) เป็นผู้นำคนสำคัญยิ่งในขบวนการเพื่อเอกราชของไทยด้วยเหตุนี้ ทราบว่าที่รัฐบาลนี้ (สหรัฐอเมริกา) มิได้รับการแสดงตรงข้ามจากประชาชนไทย จึงเป็นที่เชื่อได้อย่างหนักแน่น โดยไม่ผูกมัดอนาคต ในการถือว่า หลวงประดิษฐ์เป็นผู้นำของบรรดาผู้แทนแห่งชาติไทยในประเทศไทย

(ลงนาม) **คอร์เดล ฮัลล์**

ในการสมนาคุณญาติมิตรที่กรุณาร่วมการบำเพ็ญกุศลในวันคล้ายวันเกิดข้าพเจ้าที่มีอายุครบ ๗๒ ปี บริบูรณ์นั้น เดิมไม่อยากจะให้ญาติมิตรที่รับจะช่วยพิมพ์หนังสือต้องเดือดร้อน โดยข้าพเจ้าจะพิมพ์หนังสือ**ปทานุกรมพินักษาบาลี**ที่เคยพิมพ์ครั้งหนึ่งในงานพระราชทานเพลิงศพมารดาข้าพเจ้า ระหว่างสงคราม ซึ่งถ้าจะพิมพ์อีกก็คงจะไม่ถูกกระซิบ จึงได้ให้ญาติมิตรเสาะหาต้นฉบับซึ่งสูญหาย แม้แต่ที่หอสมุดแห่งชาติก็ไม่มี เผอิญท่านผู้หนึ่งได้รักษาไว้อย่างดีด้วยความห่วงหาแน่นได้กรุณาให้ยืมมา แต่ในการพิมพ์ครั้งนั้นต้องใช้อักขรวิธีที่จอมพล ป.ฯ ได้สั่งให้เลิกอักขรที่ซ้ำกันและเขียนยาก เช่น ฮ ฎ ฐ ฑ ฒ ณ ญ ฌ ษ ฬ ๙ ได้วามหาเบรื่องตรวจที่จะพิมพ์ตามอักขรวิธีที่ถูกต้องซึ่งจะใช้เวลาอีกนาน ไม่ทันเวลาที่จะพิมพ์ให้ทันงาน และให้ลูกข้าพเจ้าที่ปารีส ๓ คน ช่วยกันจัดเรียบเรียง **ศัพท์ปทานุกรม** คือ ลำดับคำตามเสียงท้ายเพื่อผู้ที่มีใจจะได้ค้นหาคำสัมผัสในการแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนได้สะดวกขึ้น แต่ก็จัดทำไม่เสร็จทันงาน

แต่เมื่อเห็นว่า หม่อมเจ้าหญิงอัปภัศรารภา เทวกุล ก็ได้ประทานเล่าไว้ในหนังสือที่อ้างข้างต้น ซึ่งได้รับพระบรมราชานุญาตว่า **“ถ้าเป็นจริงก็เล่าได้”** นั้นแล้ว ก็ทำให้ข้าพเจ้ามีกำลังใจจัดทำหนังสือให้ชื่อว่า **บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒** โดยถือวิสาสะที่ท่านหญิงมีพระเมตตาฉันั้น เชิญคำประทานเล่าบางตอนในหนังสือเล่มนั้นมาลงพิมพ์ไว้ เป็นเรื่องประเดมิเริ่มแรก ข้าพเจ้าต้องขอรุ่ยท่านหญิงและนายสมภพ จันทรประภา ผู้จัดพิมพ์หนังสือเล่มที่อ้าง ในการที่ข้าพเจ้าไม่มีเวลาพอที่จะขออนุญาตก่อน เพราะจะต้องรวมพิมพ์กับเรื่องอื่นให้ทันงาน และเห็นว่า เป็นเรื่องที่ท่านกล่าวเกี่ยวกับข้าพเจ้า จึงยอมเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้านำมาลงพิมพ์ได้ ฉะนั้น ขอท่านทั้งสองอย่าถือว่่า ข้าพเจ้าละเมิดลิขสิทธิ์เลย

(บน) โถศแปดเหลี่ยมเป็นเกียรติยศ
ในฐานะเป็นมารดาผู้สำเร็จราชการ
แทนพระองค์ ณ ดิگเก่าในบริเวณ
ทำเนียบท่าช้าง
(ซ้าย) หนังสือที่นายปรีดีพิมพ์แจก
ในงานพระราชทานเพลิงศพมารดา
พ.ศ. ๒๔๘๕

ต่อไปก็มีเรื่องของนายป่วย อึ้งภากรณ์ “พระบรมวงศานุวงศ์กับ
ขบวนการเสรีไทย” ฉบับภาษาไทย ซึ่งนำลงพิมพ์ในนิตยสารภาษาไทย
บางฉบับทั้งในประเทศไทยและในสหรัฐอเมริกา (ฉบับภาษาอังกฤษได้ลง
พิมพ์ในนิตยสารบางฉบับในสหรัฐอเมริกา) ผู้เขียนก็ได้อนุญาตให้พิมพ์
ผนวกในหนังสือความทรงจำของข้าพเจ้าแล้ว

ในส่วนข้าพเจ้าก็จะได้นำบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปบางประการภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งผู้อยู่ภายนอกอาจยังไม่ทราบ หรือทราบบ้างก็เป็นข่าวลือทอด ๆ กันมา

หวังว่าหนังสือเล่มนี้พอจะพิมพ์ออกได้ราบรื่นในประเทศไทยบ้าง แต่ถ้าเกิดการกระชับขึ้นมา เพื่อนชาวต่างประเทศก็ได้พิจารณาว่า จะช่วยพิมพ์ให้ในต่างประเทศ แล้วข้าพเจ้าจึงจะส่งไปสมนาคุณในโอกาสที่สามารถส่งได้

-๙-

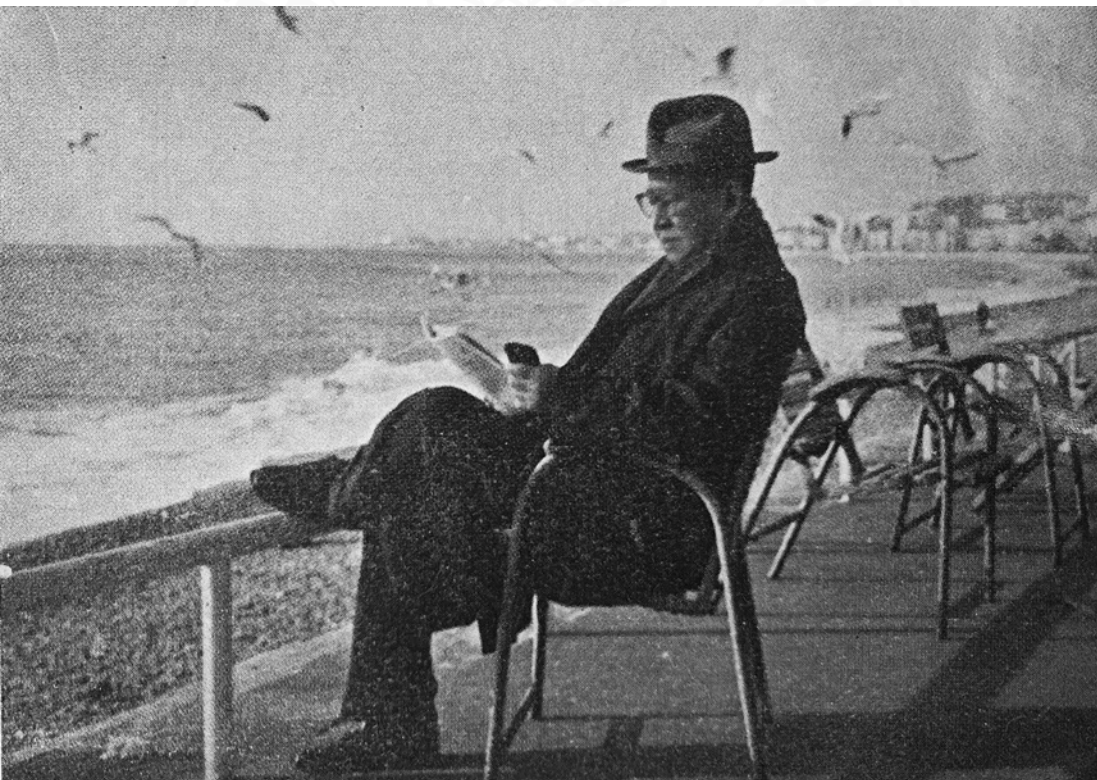
ในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณญาติมิตรที่กรุณาร่วมบำเพ็ญกุศลในวันคล้ายวันเกิดของข้าพเจ้าที่มีอายุครบ ๗๒ ปีบริบูรณ์ และท่านที่ส่งคำอำนวยการและท่านที่ตั้งจิตอำนวยการข้าพเจ้า

ด้วยเดชคุณพระศรีรัตนตรัยและผลานิสงส์ที่ท่านทั้งหลายได้เมตตากรุณาข้าพเจ้า จงดลบันดาลให้ท่านทั้งหลายประสบสิริสวัสดิพิพัฒน์มงคล หลุดพ้นจากอุปัทวันตรายทั้งปวง ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางกระชับ ขอให้ท่านทั้งหลายซึ่งบรรลู่ถึงธรรมของพระพุทธองค์ จงเจริญด้วยจตุรพิธพร คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ขอให้ท่านทั้งหลายได้รับความคุ้มครองตามพระพุทธวิจนะ อันประเสริฐ คือ “ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจาริํ”

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๕

นายปรีดี พนมยงค์ ถ่ายที่เมืองนีซ ชายทะเลประเทศฝรั่งเศส
เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๑๕

หม่อมเจ้าหญิงอัปภัศราภา เทวกุล ทรงประคอง
สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า
ที่วังสระปทุม

การถวายความปลอดภัย แด่สมเด็จพระศรีสวรินทิรา พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า และพระบรมวงศานุวงศ์ ในระหว่างสงคราม

หม่อมเจ้าหญิง อัมภิศราภา เทวกุล^๑

๓ เดือนผ่านไป ลูกระเบิดลงที่เกาะสีชังและรอบ ๆ เกาะ ก็เกาะสีชังนั้นมิได้อยู่ห่างจากศรีราชาเท่าใดนัก ทำให้ดูน่าพรันพรียง ท่านผู้ควบคุมขบวนเสด็จ (ม.จ.อัมภิศราภา เทวกุล) จึงนำความเข้ามาทูลประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เพราะเมื่อสมเด็จพระทัตสันพระทัยประทับอยู่ที่ศรีราชานั้น ประธานผู้สำเร็จราชการ คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาตรัสสั่งไว้ว่า

“ดีแล้วที่จะประทับโรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ เพราะที่วังสระปทุมก็ไม่ปลอดภัยเสียแล้ว ถ้ามีเหตุอะไรให้เข้ามาบอกจะจัดการถวายใหม่”

เมื่อประธานผู้สำเร็จฯ ทรงทราบแล้วตรัสว่า “เรื่องนี้จะรออีก ๓ วัน ค่อยมาฟัง เพราะท่านปรีดีได้บอกไว้ว่า ถ้าถึงคราวจะอพยพสมเด็จพระพันวัสสา ท่านปรีดีจะจัดถวายเอง”

ไม่มีใครเข้าใจว่า เหตุใด ดร.ปรีดี ซึ่งเป็นหัวหน้าคนสำคัญในการบ้นทอนอธิปไตยของพระมหากษัตริย์ กลับมาขออาสาเป็นธุระในการที่ถวายความปลอดภัยความสะดวกแด่สมเด็จพระอัยยิกาเจ้า หลายคนแคลงใจ หลายคนชื่นชม แต่จะแคลงใจหรือชื่นชมก็ตาม ความปลอดภัย

^๑ นายปรีดีคัดมาจากหนังสือ *สมเด็จพระศรีสวรินทิรา* ของนายสมภพ จันทระประภา เนื่องจากเป็นคำปรทานเล่าของหม่อมเจ้าหญิงองค์นี้ในหนังสือดังกล่าว.

คุณธรรมประจำพระทัยท่านหญิงแก้ว ซึ่งท่านได้ทรงยึดถือมาตลอดชีวิตของท่าน ไม่เคยย่อหย่อนหรือเสื่อมคลาย ก็คือ ความกตัญญูและความจงรักภักดีที่ท่านทรงมีต่อ สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

นับตั้งแต่วันที่ได้ถวายตัวต่อสมเด็จพระพันวัสสาฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ท่านหญิงแก้ว ก็ได้รับพระราชทานพระมหากุณาจากสมเด็จพระองค์นั้น ตั้งแต่ได้ทรงชุบเลี้ยงเมื่อ อยู่ในวัยเยาว์ ได้รับพระราชทานการศึกษา ตลอดจนได้พระราชทานพระราชทรัพย์เมื่อ ท่านหญิงแก้วได้เติบโตมีครอบครัว

ความกตัญญูของท่านหญิงแก้วต่อสมเด็จพระพันวัสสาฯ นั้น เปรียบประดุจเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตของท่าน ท่านได้ทรงใช้กตเวทิตธรรม คือ การอุทิศองค์ถวายสมเด็จพระพันวัสสาฯ แล้ว ท่านหญิงแก้วท่านถือว่าเป็นเรื่องสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด จะต้องปฏิบัติ ไปจนสำเร็จกิจการ ไม่ค้ำนึ่งว่า องค์ท่านเองจะต้องเสียสละอย่างไรบ้าง ไม่ทรงเสียยาก กาลังใจ กาลังกาย หรือเวลาเลยแม้แต่น้อย

ถึงแม้ว่า ท่านหญิงแก้วจะประสูติมาเป็นหม่อมเจ้าในพระราชวงศ์ ถึงแม้ว่า ท่าน จะได้ทรงสมรสกับหม่อมเจ้านันทนโรไชย เทวกุล ซึ่งนับเป็นนัดดาอันใกล้ชิดของสมเด็จพระพันวัสสาฯ ก็ตามที่ ท่านหญิงแก้วไม่เคยคิดที่จะอาจเอื้อมนับองค์เองเป็นพระญาติ ของสมเด็จพระพันวัสสาฯ แต่ได้ทรงถือว่า องค์ท่านเองเป็นข้าที่สมเด็จฯ ได้ทรงชุบเลี้ยง มีพระเดชพระคุณต่อท่านมาตลอด

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

// คาถาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าอัปภัศรภา เทวกุล ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๔.

ของสมเด็จพระอัยยิกาเจ้าอยู่เหนือสิ่งใด สำหรับผู้มีหน้าที่รับผิดชอบใน
ขบวนเสด็จอพยพ

ในที่สุด สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จจากโรงพยาบาลศิริราชมาประทับที่
โรงพยาบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คงเหลืออยู่แต่พระองค์เจ้าวาปี
ประทับรักษาพระองค์อยู่ต่อไป เพราะทรงประวร ดร.ปรีดี พนมยงค์
มารับเสด็จ และเชิญเสด็จลงประทับในเรือพระที่นั่งประพาสแสวงจันทร์
นำเรือไปจอดที่ถนนบุรีตรงข้ามกับเรือนจำบางขวาง ๑๕ วัน เพื่อรอการ
จัดที่ประทับที่อยุธยา ระหว่างที่เสด็จอพยพหลบภัยอยู่นี้ สมเด็จพระ
พระราชทานทุกข์ถึงสมเด็จพระราชชนนีดาอยู่เสมอ ได้ตรัสว่า

“ดีใจ ดีใจ หลานอยู่เมืองนอกไม่ต้องมาลำบากอย่างนี้ ไม่อย่างนั้น
ฉันคงเอาไม่รอด ห่วงหลาน”

ที่อยุธยา ดร.ปรีดีและภรรยาได้เข้าเฝ้าฯ เคารพทูลซักถามถึง
ความสะดวกสบายอยู่เป็นเนืองนิจ จนคนที่กลางแควลงอยู่บางคนชักจะ
ไม่แน่ใจ เพราะกิริยาพาทีในเวลาเข้าเฝ้าฯ นั้นเรียบร้อยนุ่มนวลนัก นัยน์ตา
ก็ไม่มีแววอันควรจะระแวง

ครั้งแรกที่เข้าเฝ้าฯ ม.จ.อัปภัศราภา เทวกุล ผู้ควบคุมกระบวนเสด็จ
กราบทูลว่า หลวงประดิษฐ์ฯ มาเฝ้าฯ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่เคยทรงรู้จักหลวง
ประดิษฐ์ฯ มาก่อนเลย หลวงประดิษฐ์ฯ คนเดียวที่ทรงรู้จัก คือ หลวง
ประดิษฐ์บาทุกา (เซ่งซง) เจ้าของห้างทำรองเท้ามีชื่อแห่งหนึ่งในพระนคร
เป็นผู้ที่ทรงพระกรุณาในเรื่องเงินทองอยู่เสมอ จึงตรัสว่า “อ้อ เขาเอาเงิน
มาใช้ฉันนะ”

“ไม่ใช่เพคะ...” ม.จ.อัปภัศราภากราบทูล

“ไม่ใช่คนนี้ คนนี้เขาเป็นผู้แทนพระองค์พระเจ้าอยู่หัว”

กราบทูลแล้วเห็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงสงสัยอยู่ ก็กราบทูลต่อไปว่า

“สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ยังไงล่ะเพคะ”

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงเข้าพระทัยทันที ทรงมีพระราชปฏิสันฐานด้วยเป็น
อย่างดี

หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ขณะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงมหาดไทย (ประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๔๗๙)
ณ วิหารพระมงคลบพิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

“มาซิ พ่อคุณ อุตสาห์มาเยี่ยม”
ตรัสซักถามถึงที่พัก และเมื่อทรงทราบว่าพักอยู่ที่คุ้มขุนแผน ก็
ทรงหันไปทางข้าหลวง ตรัสสั่งว่า

“ดูข้าวปลาไปให้เขากินนะ”

เวลาเย็น ๆ ผู้สำเร็จราชการฯ ก็เชิญเสด็จประทับรถยนต์ประพาส
รอบ ๆ เกาะ

“หลานฉันยังเด็กนะ ผลากด้วย”

เป็นกระแสพระราชดำรัสครั้งหนึ่ง ผู้สำเร็จราชการฯ ก็กราบทูล
สนองพระราชประสงค์เป็นอย่างดีด้วยความเคารพ ทำให้ผู้ที่ชื่นชมก็ทวี
ความชื่นชมยิ่งขึ้น ผู้ที่กลางแกลงก็เริ่มจะไม่แน่ใจตนเอง

วันหนึ่งที่วัดมงคลพิตร จังหวัดอยุธยา สมเด็จพระสังฆราช ตรัสว่า “ฉันจะ
ไปปิดทอง”

ตรัสแล้วเสด็จไปทรงซื้อทองที่วางขายอยู่ในบริเวณนั้น เมื่อเสด็จ
ไปถึงองค์พระ ปรากฏว่าทรงปิดไม่ถึง ผู้สำเร็จราชการฯ จึงกราบทูลว่า
“ข้าพระพุทธเจ้าจะไปปิดถวาย”

สมเด็จพระสังฆราชฯ จึงประทานทองให้ไป พร้อมตรัสว่า “เอาไปปิดเถอะ คนที่
ทำบุญด้วยกัน ซาติน้ำก็เป็นญาติกัน”

เล่าลือกันว่า กระแสพระราชดำรัสนั้น ทำให้ผู้สำเร็จราชการ
ฯบางซึ่งมาก พวกที่ชื่นชมก็สรรเสริญพระปรีชาสามารถในสมเด็จพระสังฆราชฯ ว่า
ทรงเปลี่ยนใจคนที่เคยเขียนประกาศประณามพระราชวงศ์ได้อย่างตรงไป
ตรงมา พวกที่เคลือบแคลงอยู่ก็ยังคงเฝ้าดูต่อไป

ประทับอยู่อยุธยาได้ ๓ เดือน ก็ต้องทรงอพยพใหม่เพราะเกิดพายุ
ใหญ่พัดเอาหลังคาที่ประทับพัง ต้องเสด็จคืนเข้าสู่พระนคร แต่มิได้ไป
ประทับที่วังสระปทุม เพราะบริเวณนั้นมีสภาพเป็นดงญี่ปุ่น เสด็จประทับ
ที่พระตำหนักในพระบรมมหาราชวัง

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมมหาราชวังได้ ๒ เดือน ก็ต้องตกพระทัยอย่างยิ่ง เพราะวันหนึ่งได้มีการตั้งระเบิดในพระนครครั้งใหญ่ ลูกระเบิดลงที่บางกอกน้อย วัดสุทัศน์ และในพระบรมมหาราชวังลง ที่พระที่นั่งบรมพิมานและพระที่นั่งพิมานรัตยา อันอยู่ขวาซ้ายของพระตำหนักที่ประทับไม่กี่เส้น ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงเชิญเสด็จหลบภัยไปประทับอยู่ที่พระราชวังบางปะอิน โดยทอดเรือพระที่นั่งประพาสแสงจันทร์ให้เป็นที่ประทับอยู่หน้าพระที่นั่งวโรภาส พระองค์เจ้าพวงสร้อยสอางค์ประทับที่ตำหนักของสมเด็จพระองค์เจ้าประดิษฐาสารีประทับที่ตำหนักพระราชเทวี สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศร ประทับที่ “เก้าห้อง” พระองค์เจ้าอาทพรุ ประทับที่ตำหนักพระราชชายา ข้าราชการบริพารที่พักตามเรือนเล็กตำหนักน้อยทั่วกันไป ม.จ.พูนพิศมัย ดิศกุล และ ม.จ.พัฒนายุ ดิศกุล ประทับที่วัดนิเวศธรรมประวัติ ตรงข้ามพระราชวังพระราชวังบางปะอินก็กลับคืนสู่สภาพมีชีวิตขึ้นบ้าง ผู้สำเร็จราชการนั้นจอดเรือตะวันส่องแสงอยู่ที่หน้า “สภาคารราชประยูร” อันเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาชิรอุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร เขตพระราชวังบางปะอินก็เป็นเขตพระราชฐานโดยแท้จริง ผู้ใดจะกล้ากลายเข้าไปไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็ผลเรือหรือทหารทั้งไทยทั้งญี่ปุ่น พระบารมีของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแผ่ครอบบางปะอินเป็นที่ร่มรื่นอยู่นานถึง ๙ เดือน

ชาวบ้านในแถบนั้นก็กลับมีขวัญดีชวนกันมาเฝ้าหาอะไรแสดงถวายให้ทอดพระเนตรเพื่อทรงพระสำราญดังที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติมาในกาลก่อน บางวันก็มาแข่งเรือถวายให้ทอดพระเนตร บางวันก็มาเล่นเพลงเรือถวายให้ทรงฟัง บางคืนก็มาร้องถวาย เพราะการร้องในสมัยนั้นแพร่หลายมาก ทางราชการเองก็ให้หยุดวันพุธครึ่งวัน เพื่อข้าราชการได้หาร่ำวงกัน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็พระราชทานผ้าห่ม เสื้อผ้าแก่เขาเหล่านั้นของเหล่านี้ในระหว่างสงครามแพงมากที่สุด แต่ผู้สำเร็จราชการจัดหา มาถวายจาก “อ.จ.ส.” คือ ร้านค้าของทางราชการในราคาถูก

เย็น ๆ ก็เสด็จขึ้นทรงโศรกที่สนามหน้าพระที่นั่งวโรภาส และก็เช่นเคย ทรงรำลึกถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตรัสว่า “ฉันเคยเล่นโศรกกับพระพุทธเจ้าหลวงที่สนามข้างใน นี่ไม่มีใครจะเล่นกับฉันได้ ตายกันเสียหมด”

ผู้สำเร็จราชการก็หมั่นเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่เสมอ จนเจ้านายที่ตามเสด็จที่เคยไม่โปรด ก็เริ่มจะโปรด เสด็จพระองค์ประดิษฐาเคยตรัสเล่าให้ผู้เขียน (นายสมภพ จันทระประภา) ฟังวันหนึ่งว่า “ผู้สำเร็จฯ นี่เขาดีนะ เมื่อวานเขาเดินผ่านมา เห็นชุดดินปลูกต้นไม้อยู่ เขาว่าดี ได้ออกกำลัง”

วันเกิดผู้สำเร็จฯ ผู้คุมกระบวนเสด็จก็จัดให้มีการแสดงละคร สิ่งละอันพันละน้อยให้เป็นการตอบแทนน้ำใจ พวกที่ชื่นชมยินดีในการกลับใจได้ของ ดร.ปรีดี ก็ชื่นชมไป ฝ่ายที่กลางแกลงและหัวแข็งก็ยังไม่ยอมลงใจสนิท ๙ เดือนในบางปะอินเป็น ๙ เดือนแห่งความสุขของทุกคนที่บางปะอินอย่างดีที่สุดที่จะหาได้ในยามสงคราม ส่วนสมเด็จพระที่นั่ง ทรงพระประชวรไข้หวัด เมื่อหายประชวรแล้ว พระอธิษฐานที่เคยทรงไว้เมื่อครั้งถวายพระเพลิงสมเด็จพระราชบิดาของพระองค์ เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ฯ ขอให้ทรงลืมทุกสิ่งทุกอย่างให้หมด เริ่มจะเป็นผลบ้าง แต่ทุกคราวที่มีคนเฝ้าก็ตั้งพระสติได้

ผู้สำเร็จราชการนั้นทุกคราวที่มาเฝ้า จะทรงต้อนรับอย่างดี เคยตรัสด้วยว่า “พ่อคุณเถอะ ฝากหลานด้วยนะ พ่อมาทำบุญกับคนแก่นี้ พ่อได้กุศล”

ผู้สำเร็จฯ ก็รับพระราชเสาวนีย์ด้วยกิริยามารยาทอันงดงาม เจ้านายทั้งหลายเห็นใจในการที่ผู้สำเร็จฯ มาอยู่ใกล้ชิดเป็นประจำทำให้อุ่นพระทัยกันทั่ว แต่ไม่มีสักพระองค์หรือสักคนจะทราบว่าเป็น “สภาคารราชประยูร” อันเป็นที่พักของผู้สำเร็จฯ นั้น คือ สถานที่

บัญชาการเสรีไทยในประเทศ มีเครื่องรับ-ส่งวิทยุอันทันสมัยอยู่ชั้นล่าง
อย่างมิดชิด

นายเฉลียว ปทุมรส ผู้อยู่ในตำแหน่งรองราชเลขาธิการสำนัก
พระราชวัง ก็กว้างขวาง ได้รับการนับหน้าถือตาอย่างแพร่หลายใน
กระบวนเสด็จ และกว้างขวางอยู่ต่อมาอีกนานจนเสร็จสงคราม

คำชี้แจงเพิ่มเติม

ปรีดี พนมยงค์

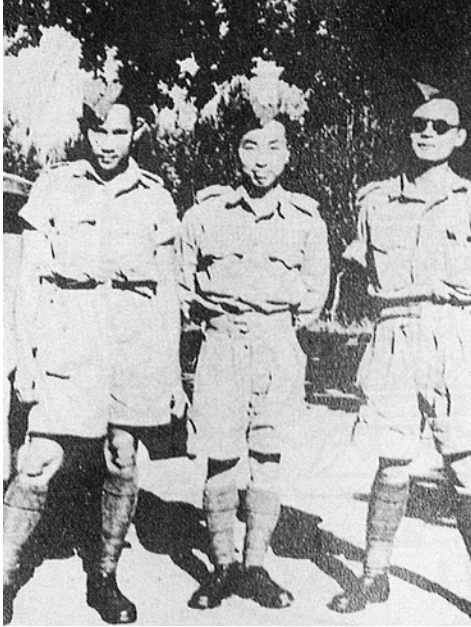
ตามที่หม่อมเจ้าหญิงอัปภัศราภา เทวกุล ประทานเล่าไว้ในหนังสือ **สมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ** ตอนหนึ่งว่า เมื่อท่านหญิงกราบทูลสมเด็จพระนางเจ้าฯ ข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แล้ว ท่านหญิงเห็นสมเด็จพระนางเจ้าฯ ยังทรงสงสัยอยู่จึงกราบทูลว่า “สมเด็จพระยายยังโง่พะคะ” แล้วสมเด็จพระนางเจ้าฯ จึงเข้าพระทัยทันทีนั้น สำหรับคนรุ่นเก่าหรือคนรุ่นปัจจุบันที่จงรักภักดีแท้จริงในพระราชวงศ์จักรีก็ย่อมเข้าใจได้ว่า ท่านหญิงได้กราบทูลโดยวิธีเปรียบเทียบกับสมัยที่พระพุทธเจ้าหลวงเสด็จขึ้นครองราชสมบัตินั้น ยังทรงพระเยาว์อยู่ จึงมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คือเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ซึ่งต่อมาเป็นสมเด็จพระยายบรมมหาศรีสุริยวงศ์

คนรุ่นท่านหญิงและข้าพเจ้านั้น เมื่อได้ยินคนใดกล่าวถึง “สมเด็จพระยาย” โดยมีได้ระบุเจาะจงนามต่อท้ายว่า เป็นองค์ใดแล้ว ก็หมายถึงองค์ที่เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์รัชกาลที่ ๕ ขณะยังทรงพระเยาว์ มิใช่ท่านหญิงสนับสนุนให้ข้าพเจ้าเป็นสมเด็จพระยาย (ในสมัยจอมพล ป.ฯ เป็นนายกรัฐมนตรี และหลวง

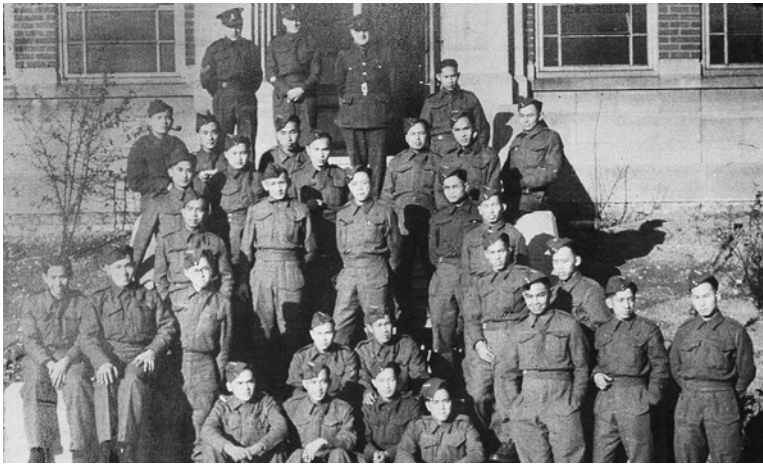
วิจิตรวาทการเป็นที่ปรึกษาเบื้องหลังนั้น เคยดำริจะให้มีขุนนางเจ้าศักดิ์นาเทียบอย่างเจ้าศักดิ์นาฝรั่งและญี่ปุ่น เช่น ให้มี “DUKE” เรียกว่า “สมเด็จพระเจ้าพญา” ฯลฯ แต่รัฐมนตรีส่วนมากปฏิเสธข้อเสนอของจอมพล ป.ฯ และหลวงวิจิตรวาทการ แล้วเลือกเอาทางเวนคืนบรรดาศักดิ์ ซึ่งข้าพเจ้าเวนคืนบรรดาศักดิ์ “หลวงประดิษฐมนูธรรม” มาใช้ชื่อและสกุลเดิมว่า “ปรีดี พนมยงค์” หลวงพิบูลสงครามชื่อเดิม “แปลก” นามสกุลเดิม “ชิตตะสังคะ” ใช้ชื่อเดิม “แปลก” ใช้นามสกุลใหม่ว่า “พิบูลสงคราม” หลวงวิจิตรวาทการชื่อเดิม “กิมเหลียง” สกุลเดิม “วัฒนพฤดา” เปลี่ยนชื่อเดิมเป็น “วิจิตร” เปลี่ยนนามสกุลเดิมเป็น “วิจิตรวาทการ” ฯลฯ เรื่องนี้ ข้าพเจ้าจะกล่าวไว้ในหนังสือเล่มอื่น อาทิ หนังสือที่จะให้ชื่อว่า **โมฆสงคราม**)

สมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ ขณะเสด็จประทับที่อุทยานนั้น ทรงมีพระชันษากว่า ๘๐ พรรษา แล้ว ท่านทรงทราบตำแหน่งเก่าหรือเทียบบรรดาศักดิ์เท่ากับตำแหน่งของคนนั้น ๆ เมื่อท่านเสด็จถึงอุทยาน ข้าพเจ้าเบิกข้าราชการเข้าเฝ้า เริ่มต้นด้วย “ข้าหลวงตรวจการมหาดไทยภาค” ข้าพเจ้ากราบทูลตำแหน่งตามระบบราชการใหม่นั้น สังเกตว่า สมเด็จพระเจ้าฯ ยังไม่เข้าพระทัย จึงกราบทูลใหม่ว่า “เทศา” ก็ทรงเข้าพระทัย ครั้นแล้วข้าพเจ้าเบิกคนรองไปถวายตัว ก็มีได้กราบทูลตำแหน่งของผู้นั้นว่า “ข้าหลวงประจำจังหวัด” คือ ข้าพเจ้ากราบทูลว่า “เจ้าเมือง” ตลอดไปถึงสรรพสามิตจังหวัดที่เป็นชื่อตำแหน่งใหม่ ข้าพเจ้าก็ได้กราบทูลว่า “หัวหน้าฝิ่นสุรา” ก็เข้าพระทัยได้ดี ฯลฯ

ประทาน เปรมกมล (แดง)
สำราญ วรณพฤษ์ (เค็ง)
และปวย อึ้งภากรณ์ (เข้ม)
ในปฏิบัติการพิชิตชาว
ลักลอบเข้าประเทศไทย

ปวย (คนคาบไปป) กับทหารเสรีไทยสายอังกฤษที่ค่ายทหารธอร์นตัน
กับผู้บังคับบัญชาและผู้ช่วยฝึก

พระบรมวงศานุวงศ์ และขบวนการเสรีไทย

ป่วย อังภาภรณ์
(ธันวาคม ๒๕๑๔)

เมื่อผมกับเพื่อนเสรีไทยจากอังกฤษอีก ๕-๖ คน โดดร่มลงในเมืองไทยระหว่างสงครามญี่ปุ่น เมื่อเดือนมีนาคม ๒๔๘๗ แล้วถูกจับมาคุมตัวที่กองตำรวจสันติบาลนั้น พวกเราได้ติดต่อทางวิทยุกับกองบัญชาการของอังกฤษที่อินเดียสำเร็จได้ เมื่อกันยายนหรือตุลาคมในปีเดียวกันนั้น เป็นช่องทางสื่อสารช่องแรกระหว่างขบวนการเสรีไทยซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นหัวหน้าฝ่ายหนึ่ง กับกองทัพและรัฐบาลของพันธมิตรด้านสหประชาชาติอีกฝ่ายหนึ่ง และเป็นทางที่สื่อสารทางวิทยุช่องเดียวอยู่หลายเดือนจนกว่าจะได้มีหน่วยพลร่มอื่น ๆ จากอังกฤษและอเมริกาเข้ามาทำการติดต่อได้สำเร็จ

เพราะฉะนั้นผมจึงกล่าวได้ว่า ระหว่างปลายปี ๒๔๘๗ จุดต้นปี ๒๔๘๘ นั้น เรื่องราวทั้งหมดในการติดต่อระหว่างเสรีไทยกับสหประชาชาติต้องผ่านสถานีวิทยุของผม เพื่อนของผมกับผมเป็นผู้รับข้อความที่จะต้องส่งต้องรับ เขารหัสถอดรหัส และเรียบเรียงส่งไปตามที่ควรจะทำ

กับกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า การติดต่อในระยเวลานั้นไม่มีใครอื่นทราบ ไม่มีใครบันทึกไว้ เอกสารต่าง ๆ ก็ทำลายเสียสิ้นเพื่อมิให้ตกถึงมือข้าศึก ฉะนั้น จึงเห็นควรเขียนขึ้นไว้เป็นหลักฐานสำหรับนักศึกษาและคนไทยรุ่นหลังทั้งปวงจะได้ทราบ

เพื่อนของผมที่ร่วมทำการสื่อสารดังกล่าวมาข้างต้น ซึ่งจะเป็นพยานสนับสนุนบทความนี้ได้แก่ นายประทาน เปรมกมล นายสำราญ

ม.จ.ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์
(๒๓ สิงหาคม ๒๔๔๓ - ๒๒ เมษายน ๒๕๑๐)

วรรณพฤกษ์ (ทั้ง ๒ คนทำงานที่ลีเวอ์บราเดอส์ ออกเมื่อปี ๒๕๑๕ นี้) นายเปรม บุรี และนายรจิต บุรี (ทั้ง ๒ คนเป็นศาสตราจารย์อยู่คณะแพทยศาสตร์รามธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล) และนายธนา ไปษยานนท์ (เคยเป็นนายตำรวจ ขณะนี้ทำงานที่ธนาคารแห่งประเทศไทย)

เมื่อเราติดต่อทางวิทยุกับสหประชาชาติได้ ไม่ช้า ทางกองบัญชาการอังกฤษก็ปรารภว่า อยากจะส่งพลจัตวาเจ็กส์ และพลตรีฮอบส์เข้ามาหารือและเจรจากับหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ซึ่งหัวหน้าเสรีไทยก็ได้ตอบเชื่อเชิญให้เข้ามา

ในโทรเลขฉบับต่อมาทางอังกฤษได้ถามต่อว่า ในคณะของพลจัตวาเจ็กส์นั้น อยากจะให้ ม.จ.ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ ซึ่งทรงยศเป็นนายร้อยเอกในกองทัพอังกฤษขณะนั้นเข้ามาด้วย ไม่ทราบว่าจะยินดียินดีต้อนรับหรือไม่

การที่อังกฤษมีโทรเลขถามเรื่อง ม.จ.ศุภสวัสดิ์ (ท่านชื่น) นี้ ผู้ที่ไม่ทราบเรื่องอาจจะประหลาดใจ ก็เพราะท่านชื่นเป็นคนไทย ทำไมจะต้องถามกันด้วย น่าจะส่งเข้ามาได้ดีกว่าส่งนายทหารฝรั่งด้วยซ้ำ

คำอธิบาย ก็คือ ด้านอังกฤษเข้าใจดีว่า นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ก่อการในคณะราษฎร เปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ ผู้หนึ่งซึ่งเปลี่ยนระบบจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ โดยมีพระมหากษัตริย์ และต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่พอพระทัยในการดำเนินงานของคณะราษฎรถึงกับทรงสละราชสมบัติ ส่วนท่านชื่นนั้นเป็นเชษฐาของสมเด็จพระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ กับเป็นราชเลขานุการใกล้ชิดพระปกเกล้าฯ ด้วย ทางอังกฤษเกรงว่า ทางหัวหน้าเสรีไทยจะรังเกียจหรือเข้าใจผิดด้านการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงต้องถามมาก่อน

หัวหน้าเสรีไทยได้ตอบโทรเลขไปทันทีว่า ขอเชิญท่านชื่นเสด็จเข้ามาด้วยความยินดี ใจความในโทรเลขนั้นตอนหนึ่งว่า เรื่องการเมืองภายในประเทศนั้นเป็นอันยุติไม่มีปัญหาอีกต่อไป เสรีไทยมีความมุ่งหมาย

อยู่อย่างเดียวที่จะรักษาเอกราชและอธิปไตยของประเทศไทย จะนั้น คนไทยทุกคน ไม่ว่าจะป็นเจ้านายหรือราษฎรธรรมดา ที่มีความรักชาติ อย่างเดียวกัน ต้องถือเป็นคณะเดียวกัน มีความสามัคคีกันเป็นหลักการ ใหญ่

ทางราชการอังกฤษยังไม่แน่ใจ ได้มีโทรเลขถึงผมเป็นการส่วนตัว ถามว่า หัวหน้าเสรีไทยส่งโทรเลขตอบไปนั้นคำตอบมาจากใจจริง หรือ ว่าส่งไปเป็นเพียงพิธี และเพื่อแสดงอภัยาคัย (diplomatic) เท่านั้น ผมเองได้ตอบยืนยันไปตามที่ได้สังเกตมาก่อนว่า คำตอบของนายปรีดี พนมยงค์นั้น ผมแน่ใจว่า มาจากใจโดยสุจริต

ต่อมาท่านขึ้นได้ทรงส่งวิทยุโทรเลขของท่านเองมาอีก ๑ ฉบับ ตรงถึงนายปรีดี พนมยงค์ ขอบใจที่หัวหน้าเสรีไทยยินดีต้อนรับ และทรง แสดงเจตนาว่าจะร่วมงานด้วยอย่างจริงใจ แต่ใคร่จะขอถามว่า เพื่อนฝูง ของท่านขึ้นหลายท่านต้องโทษการเมืองอยู่ที่เกาะตะรุเตาบ้าง บางขวาง บ้าง ที่อื่น ๆ บ้างนั้น นายปรีดี พนมยงค์ จะกระทำอย่างไร

หัวหน้าเสรีไทยตอบไปโดยจับพลันว่า กรมขุนชัยนาทน และ ผู้อื่นซึ่งต้องโทษการเมืองอยู่ที่เกาะตะรุเตา บางขวาง และที่อื่นนั้น ทาง กรุงเทพฯ จะหาทางปลดปล่อย และมีใช้จะปลดปล่อยอย่างเดียว จะ ออกกฎหมายนิรโทษกรรมด้วย^๑ โอกาสที่จะกระทำได้ ก็คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องกลั้ให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แล้วผู้สำเร็จ ราชการฯ แต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ ผู้ร่วมงานอยู่ในขณะนั้นขึ้นเป็น หัวหน้ารัฐบาลแทน

^๑ คำตอบเป็นไปในทำนองเดียวกับที่ ม.จ.ศุภสวัสดิ์ฯ สนทนากับนายจำกัด พลากร ุร เลขานุการขบวนการเสรีไทย เมื่อพบกันที่เมืองจุงกิง ระหว่างวันที่ ๕-๑๑ สิงหาคม ๒๔๘๖

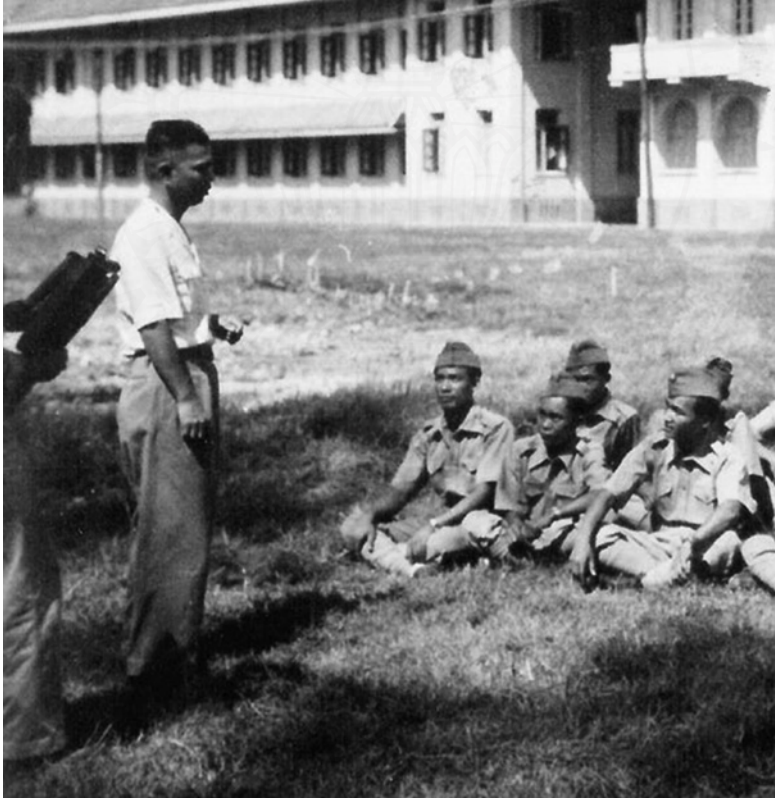
โปรดดู ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, **เพื่อชาติ เพื่อ humanity ภารกิจของวีรบุรุษเสรีไทย จำกัด พลากร ในการเจรจากับสัมพันธมิตร** (กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์, ๒๕๔๙), น. ๙๒-๙๓ - บรรณานุกรม.

ท่านขึ้นและทางราชการอังกฤษก็มีความพอใจ คณะของพลจัตวา แจ็กส์และท่านขึ้นจึงได้เข้ามากรุงเทพฯ และได้เข้าพบบรรดาหัวหน้า เสรีไทยหลายครั้ง ที่จำได้แน่ ก็คือ บนเรือซึ่งลอยลำวิ่งขึ้นลงอยู่ใน แม่น้ำเจ้าพระยา (ซึ่งปลอดภัยจากญี่ปุ่น) และที่ตึกโดมของมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ชั้น ๒ ซึ่งใช้เป็นที่พักการแห่งหนึ่งของขบวนการเสรีไทย (ศาสตราจารย์วิจิตร ลุคิตานนท์ เป็นเลขาธิการ ม.ธ.ก.อยู่ขณะนั้น)

ส่วนนักโทษการเมืองนั้น เมื่อถึงโอกาสดังกล่าวมาข้างต้น นาย ปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการฯ และหัวหน้าเสรีไทย ก็ได้ปฏิบัติตาม ที่ได้ตั้งใจไว้แต่เดิม คือ ปลดปล่อยให้เป็นอิสระ และออกกฎหมาย นิรโทษกรรมและคืนยศศักดิ์ให้ทั่วทุกท่าน งานด้านนี้ นายทวี บุญยเกษตร ขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีว่าการศึกษาธิการ ทำหน้าที่รัฐมนตรีสั่งราชการ สำนักนายกรัฐมนตรี และเป็นเลขาธิการขบวนการเสรีไทยภายใน ประเทศ เป็นผู้รับคำสั่งโดยตรงจากหัวหน้าเสรีไทยให้ร่างพระราชบัญญัติ นิรโทษกรรม แล้วนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา เสร็จแล้วเสนอสภา ผู้แทนราษฎรลงมติเป็นกฎหมาย โดยมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ลงนาม ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองตามระเบียบ

ระหว่างที่ผมส่งวิทยุอยู่ดังกล่าวข้างต้นนั้น ทางทหารอังกฤษ ได้ส่งเครื่องบินมาทิ้งระเบิดในประเทศไทยเป็นระยะ ๆ หัวหน้าเสรีไทย จึงได้มีโทรเลขแจ้งไปยังอังกฤษว่า บางทีเครื่องบินทหารอังกฤษมาทิ้ง ระเบิดปะปะ ขอให้ระมัดระวังให้ดี เฉพาะอย่างยิ่งอย่าทิ้งที่พระบรม- มหาราชวัง หรือวังของเจ้านายต่าง ๆ ให้หลีกเลี่ยงพระบรมวงศานุวงศ์ และที่ตั้งรัฐบาล กับที่ทำการเสรีไทยต่าง ๆ ได้แจ้งสถานที่ต่าง ๆ ที่ควร หลีกเลี่ยงไปอย่างชัดเจน ทางอังกฤษก็ตอบรับว่าจะปฏิบัติตาม

ครั้งหนึ่งมีพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งจะเป็นผู้ใดบ้างผมจำไม่ได้ หลายองค์เสด็จหลบภัยไปบางปะอิน เผอิญในขณะนั้นมีเครื่องบินของ อังกฤษบินไปทางบางปะอิน และทิ้งระเบิดด้วย แต่เคราะห์ดีที่ไม่มีผู้ใด

ศาสตราจารย์วิจิตร ลุสิตานนท์ เลขานุการ ม.ธ.ก. ฝึกพลพรรคเสรีไทย
บริเวณสนามหญ้า ตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

เป็นอันตราย รุ่งขึ้น ผมได้รับคำต่อว่าอย่างรุนแรงจากหัวหน้าเสรีไทย
ในเรื่องนี้ และได้ส่งคำประท้วงไปอย่างดุเดือดต่อกองบัญชาการทหาร
อังกฤษ ทางการอังกฤษจึงมีโทรเลขตอบขอโทษและรับรองว่า จะ
พยายามมิให้เกิดความพลาดพลั้งอย่างนี้ขึ้นอีก

การที่เสรีไทย โดยเฉพาะหัวหน้าเสรีไทย ได้แสดงความจงรักภักดี
ต่อพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ถวายความอารักขาให้พ้นภัย
สงครามครั้งนั้น สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าได้ทรงซาบซึ่งพระทัยดี
และเมื่อสิ้นสงครามได้รับสั่งเรียกนายปรีดี พนมยงค์ ไปที่ประทับและ
ขอพบใจ ซึ่งคณะเสรีไทยถือว่าเป็นพระมหากษัตริย์คุณเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อญี่ปุ่นเลิกสงครามแล้ว ในฐานะเป็นพันธมิตรในกองทหารอังกฤษ
ผมเองได้ถูกส่งตัวไปร่วมคณะผู้แทนไทยเพื่อเจรจาทหารและการ
การเมืองกับอังกฤษ ณ นครแคนดีลังกา ๒ ครั้ง ครั้งแรก หัวหน้าคณะ คือ
พลเอก หลวงเสนาณรงค์ ครั้งหลัง พระองค์เจ้าวิวัฒนไชยทรงเป็นหัวหน้า

ต่อมามหาวิทยาลัยลอนดอนซึ่งให้ทุนเล่าเรียนชั้นปริญญาเอกแก่
ผมในขณะนั้น ได้ติดต่อไปยังกระทรวงกลาโหมอังกฤษ ขอให้ผมได้รับการ
ปลดจากราชการทหารเร็วเป็นพิเศษ เพื่อกลับไปศึกษาต่อ ผมจึงได้ออก
เดินทางผ่านเมืองกัลกัตตา จะไปยังประเทศอังกฤษ แต่ได้รับคำสั่งจาก
หัวหน้าคณะเสรีไทยเป็นครั้งสุดท้าย ให้ไปร่วมกับนายทหารเสรีไทยจาก
สหรัฐอเมริกาที่กัลกัตตา เพื่อถวายความอารักขาแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล และพระอนุชา ซึ่งเสด็จประทับแรมอยู่ ณ ที่นั้น จาก
ประเทศสวีตเซอร์แลนด์จะเสด็จกลับเยี่ยมประเทศไทย ผมได้ปฏิบัติ
หน้าที่ด้วยความยินดี ก่อนที่จะไปถอดเครื่องแบบพันตรีกลับคืนเป็น
นักเรียนในมหาวิทยาลัยลอนดอนอีก ๓ ปี

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

// เพจ 'สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว'

ความเป็นไปภายใน คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ปรีดี พนมยงค์

-๑-

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เสด็จประพาสยุโรปในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖ (ปีตามปฏิทินเก่า ถ้าเป็นปฏิทินปัจจุบันเดือนนั้นอยู่ในปี ๒๔๗๗) สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเห็นชอบตามพระราชประสงค์ตั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามพระราชกฤษฎีกา ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๔๗๖ เป็นต้นไป

-๒-

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้ทรงสละราชสมบัติตั้งแต่วันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ เวลา ๑๓.๔๕ น. (เวลาในประเทศไทยอังกฤษ) สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตจึงทรงพ้นหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

รัฐบาลซึ่งมีนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี ได้ปฏิบัติการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๕ มาตรา ๙ ที่มีคำว่า “การสืบราชสมบัติ ท่านว่าให้เป็นไปโดยนัยแห่งกฎหมายเทียบราวว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ และประกอบด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร”

ทั้งนี้ เป็นพระมหากษัตริย์องค์หนึ่งของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ (รัชกาลที่ ๖) ที่ได้พระราชทานกฎมณเฑียรบาล พ.ศ. ๒๔๖๗ ไว้ ซึ่งธรรมนูญปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เชิญมาบัญญัติไว้

ในสมัยก่อนนั้น นักเรียนได้เรียนพระราชพงศาวดารกรุงเก่า กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ย่อมนระลึกได้ว่า เมื่อพระมหากษัตริย์สวรรคตก็เกิดปัญหายุ่งยากมากในการอัญเชิญเจ้านายขึ้นครองราชย์สืบสันตติวงศ์ เพราะไม่มีกฎมณเฑียรบาลกำหนดไว้ชัดเจน ถ้าเป็นกรณีที่กรมพระราชวังบวรฯ (วังหน้า) ทรงมีพระชนม์มายุก็ถือตามประเพณีนิยมว่า ท่านพระองค์นี้ทรงสืบสันตติวงศ์ แต่มีหลายกรณีในอดีตที่วังหน้าสวรรคตก่อนวังหลวงซึ่งมิได้ทรงตั้งรัชทายาทไว้ อาทิ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) เมื่อได้เสวยราชย์ ได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระอนุชาธิราช พระนามเดิมว่า “เจ้าฟ้าจุ้ย” เป็นพระมหาอุปราช กรมพระราชวังบวรฯ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ ซึ่งมีพระราชโอรสในเจ้าจอมมารดาต่าง ๆ อาทิ เจ้าจอมมารดาสำลี พระราชธิดาสมเด็จพระเจ้าตากสิน ซึ่งมีพระราชโอรสหลายพระองค์ อาทิ พระองค์เจ้าชายพงศ์-อิศเรศ ซึ่งเป็นต้นสกุล “อิศเรสนา” และในเจ้าจอมมารดาทรัพย์ คือ พระองค์เจ้าภุมรินทร์ ซึ่งเป็นต้นสกุล “ภุมรินทร์”

(ม.ร.ว.หญิงเจ๊ก ภุมรินทร์ ได้เข้าสู่สกุล “ณ ป้อมเพชร” ในฐานะเป็นมารดาของพระยาชัยวิชิตวิศิษฏ์ธรรมธาดา บิดาท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์)

แต่พระบวรราชเจ้าองค์นั้นสวรรคตก่อนพระเชษฐา (รัชกาลที่ ๒) ซึ่งยังมีได้ทรงตั้งเจ้านายองค์อื่นเป็นกรมพระราชวังบวร ครั้นเมื่อรัชกาลที่ ๒ สวรรคต พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ซึ่งเมื่อสมภพดำรงพระอิสริยยศ “พระองค์เจ้า” เนื่องจากพระมารดาเป็นเจ้าจอม

กำเนิดชนธรรมาศามัญ ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ก่อนสมเด็จพระเจ้าฟ้าชายมังกูฎ ซึ่งพระราชมารดาทรงศักดิ์สมเด็จพระเจ้าฟ้า

เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ (รัชกาลที่ ๓) สวรรคต โดยมีได้ทรงตั้งพระราชโอรสหรือเจ้านายองค์ใดเป็นกรมพระราชวังบวรแทนสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิ์พลเสภที่ได้สวรรคตไปก่อน พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่จึงพร้อมกันอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้าชายมังกูฎ ขึ้นครองราชย์ในพระปรมาภิไธย “พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” (รัชกาลที่ ๔)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ สวรรคตโดยมิได้ทรงตั้งพระราชโอรสหรือเจ้านายองค์ใดเป็นกรมพระราชวังบวรแทนพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้สวรรคตก่อนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่พร้อมกันอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมขุนพิริยดิษประชาเนตร ขึ้นทรงราชย์ในพระปรมาภิไธย “พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” (รัชกาลที่ ๕)

ในขณะที่ต่อมาก็ได้อัญเชิญพระองค์เจ้าชายยอดยิ่งยศฯ (มีพระนามอีกอย่างหนึ่งว่า พระองค์เจ้ายอชวอชิงตัน) กรมหมื่นบวรวิไชยชาญ พระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล

กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญได้ทิวงคตไปก่อนแล้ว ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้ทรงประกาศพระบรมราชโองการยกเลิกตำแหน่งกรมพระราชวังบวรฯ แล้วได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศฯ ในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชเทวี (สมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ) ดำรงตำแหน่งสยามมกุฎราชกุมาร เมื่อพระองค์นี้สวรรคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธฯ ในพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีฯ ที่ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้ทรง

สถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมราชาธิเนนาถทรงศักดิ์สูงกว่าพระนางเจ้าพระบรมราชเทวีผู้ทรงเป็นพระราชมารดาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ซึ่งสวรรคตไปก่อนนั้น

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ สวรรคต พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่จึงอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธฯ ขึ้นทรงราชย์ในพระปรมาภิไธย “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ” (รัชกาลที่ ๖)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ พระอนุชาร่วมพระราชชนนีเป็นรัชทายาท ซึ่งทิวังคตก่อนพระเชษฐาฯ จึงทรงสถาปนาสมเด็จพระเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธฯ พระอนุชาร่วมพระราชชนนีเป็นรัชทายาท ซึ่งทิวังคตก่อนพระเชษฐาฯ จึงทรงสถาปนาสมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปไตยปกคัคคิตเดชน์ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา พระอนุชาร่วมพระราชชนนีเป็นรัชทายาท ส่วนพระอนุชาร่วมพระราชชนนีที่ทรงสมภพก่อนสมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปไตยปกคัคคิตเดชน์ คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑาธุชฯ นั้น ได้สิ้นพระชนม์ไปก่อนแล้ว

คำชี้แจงเพิ่มเติม (๑)

นักศึกษาในต่างประเทศหลายคนได้ถามข้าพเจ้าถึงบางกรณีในอดีต ข้าพเจ้าได้ตอบไปเท่าที่เคยอ่านเอกสารและหนังสือที่เป็นหลักฐาน จึงเห็นควรนำมาลงพิมพ์ไว้ต่อไปนี้ด้วย

(๑) ในรัชกาลที่ ๒ มีกรณีเกี่ยวกับกรมขุนกระษัตราธิราชซึ่งมีพระนามตามที่เรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า “เจ้าฟ้าเหม็น” เจ้าฟ้าพระองค์นี้ทรงเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าตากสิน ส่วนพระมารดามีพระนามเดิมว่า “ฉิมใหญ่” เป็นพระราชธิดาของรัชกาลที่ ๑ ก่อนปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ต่อจากสมเด็จพระ

พระเจ้าตากสิน รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดเอ็นดูพระเจ้าหลานเธอองค์นี้มาก จึงมิได้ถูกถอดจากการเป็นเจ้านายเหมือนดังพระราชโอรสและพระราชธิดาองค์อื่น ๆ ของสมเด็จพระเจ้าตากสิน ดังนั้น รัชกาลที่ ๑ จึงได้สถาปนาพระเจ้าหลานเธอองค์นี้ของพระองค์เป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้า และให้ทรงกรมเป็นกรมขุนดั่งมีพระนามข้างบนนั้น

เมื่อรัชกาลที่ ๑ สวรรคตแล้ว รัชกาลที่ ๒ ได้เสวยราชสมบัติก็มีกรณีที่เจ้าฟ้าองค์นี้ถูกกล่าวหาว่าของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เพื่อแย่งราชสมบัติโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้าทับ ซึ่งต่อมาทรงเป็นรัชกาลที่ ๓ เป็นประธานชำระว่ามีความผิดฐานกบฏ รัชกาลที่ ๒ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สำเร็จโทษโดยวิธีทาบด้วยทอนไม้จันทร์

(๒) รัชกาลที่ ๓ พระนามเดิม “พระองค์เจ้าชายทับ” พระราชสมภพ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๐ พระราชมารดาของพระองค์คือ เจ้าจอมมารดาเรียม ซึ่งต่อมาในรัชกาลที่ ๓ ทรงเฉลิมพระปรมาภิไธยเป็นสมเด็จพระศรีสุริเยศจักรีย์

เมื่อรัชกาลที่ ๒ ซึ่งเป็นพระราชบิดาสวรรคตโดยยังไม่ทันตั้งกรมพระราชวังบวรวิเศษวังใหม่ในตำแหน่งที่ว่างอยู่ เนื่องจากสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทได้สวรรคตไปก่อนนั้นตามพระราชประเพณี สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ สมมุติเทววงศ์ ซึ่งพระมารดา คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าบุญรอด ย่อมทรงอยู่ในฐานะสูงศักดิ์กว่าพระองค์เจ้าทับ ซึ่งพระมารดาเป็นคนธรรมดาสามัญนั้น น่าจะได้ขึ้นครองราชสมบัติต่อจากรัชกาลที่ ๒

ปัญหาตอนนี้ได้มีบันทึกไว้ในเอกสารและหนังสือหลายเล่มที่แสดงถึงข้อเท็จจริงว่า เหตุใดพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าฟ้าชายมงกุฎ จึงเสด็จขึ้นครองราชสมบัติก่อน

เมื่อรัชกาลที่ ๓ ขึ้นครองราชสมบัติแล้ว พระองค์ก็ได้ทรงตั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้าชายมงกุฎ พระราชอนุชาต่างพระราชชนนีขึ้น

เป็นกรมพระราชวังบวร ซึ่งอาจเป็นด้วยขณะนั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายองค์นี้ทรงผนวชอยู่ แต่ได้พระราชทานอุปราชอภิเษกพระองค์เจ้าชาย (อรุณทัย) กรมหมื่นศักดิ์พิลเสพ เป็นกรมพระราชวังบวรฯ ทรงพระนามว่า “สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิ์พิลเสพ” กรมพระราชวังบวรพระองค์นี้เป็นพระราชโอรสของรัชกาลที่ ๑ จึงเป็นพระอนุชาของรัชกาลที่ ๒ ซึ่งถ้าเทียบตามศักดิ์ ก็คือ เป็นพระเจ้าอาร์วของรัชกาลที่ ๓ แต่พระองค์ทรงมีอำนาจมาก เพราะรัชกาลที่ ๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์ทรงกำกับราชการกรมพระกลาโหม ท่านสวรรคตก่อนรัชกาลที่ ๓ ประมาณ ๑๙ ปี

ตำแหน่งกรมพระราชวังบวรในรัชกาลที่ ๓ จึงว่างอยู่เป็นเวลานานอีกประมาณ ๑๖ ปี จึงมีกรณีพระองค์เจ้าไกรสร กรมหลวงรักษัธรมเรศ ผู้กำกับกรมวัง ประจักษ์ขึ้นมา ดังปรากฏในบันทึกเอกสารพระบรมราชวินิจฉัยในคดีที่พระองค์เจ้าชายไกรสรซึ่งเป็นพระราชโอรสของรัชกาลที่ ๑ คือ เป็นพระอนุชาต่างพระชนนีของรัชกาลที่ ๒ ทรงศักดิ์เป็นพระเจ้าอาร์วของรัชกาลที่ ๓ ต้องหาว่าก่อการกบฏเพื่อแย่งราชบัลลังก์ พระองค์เจ้าไกรสรรับสารภาพว่าได้คิดที่จะเอาพระราชบัลลังก์จริง แต่จะไม่ทำในระหว่างที่รัชกาลที่ ๓ ดำรงพระชนม์อยู่ แต่ถ้ารัชกาลที่ ๓ สวรรคตแล้ว ก็จะไม่ยอมให้องค์ใดขึ้นมาเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่รัชกาลที่ ๓ ทรงเห็นว่าข้อแก้ตัวของพระองค์เจ้าไกรสรฟังไม่ขึ้น จึงโปรดเกล้าฯ ให้ลงโทษประหารชีวิตพระองค์เจ้าไกรสรโดยวิธีทุบด้วยท่อนจันทน์ พระองค์เจ้าไกรสรนี้เคยทรงขัดขวางสมเด็จพระเจ้าฟ้าชายมงกุฎ เมื่อครั้งทรงเข้าสอบไล่พระปริยัติธรรมจนได้ถึง ๕ ประโยค แล้วก็ทรงเข้าสอบไล่ประโยคสูงต่อไป แต่พระองค์เจ้าไกรสรได้ขัดขวางว่า พวกกันที่จะสอบไล่กันไปถึงไหน

(๓) ภายหลังจากที่พระองค์เจ้าไกรสรฤกษ์สำเร็จโทษฐานกบฏแย่งราชบัลลังก์แล้ว รัชกาลที่ ๓ ก็ยังมีได้ทรงตั้งกรมพระราชวังบวร เพื่อสืบสันตติวงศ์ แต่พระองค์ได้ทรงยกย่อง “สมเด็จพระเจ้าฟ้าพระ” คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ ว่าทรงพระปรีชาสามารถ ทรงทราบกิจการทั้งทางพุทธจักรและอาณาจักรทั่วโลก ไม่มีเจ้านายในพระราชวงศ์จักรีองค์อื่นใดที่จะเสมอเหมือน แม้รัชกาลที่ ๓ จะมีได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระเป็นกรมพระราชวังบวร แต่ในทางปฏิบัติก็ได้ถวายพระเกียรติเสมือนดังเป็นกรมพระราชวังบวร

เรื่องนี้มีบางท่านสันนิษฐานว่า การที่รัชกาลที่ ๓ ได้ทรงนิมนต์สมเด็จพระเจ้าฟ้าพระให้ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีสงฆ์แห่งวัด “บวรนิเวศ” นั้น ก็มีสัญลักษณ์แสดงเป็นนัยอยู่แล้ว แต่บางท่านก็มีได้สันนิษฐานเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อรัชกาลที่ ๓ ทรงพระประชวรหนักใกล้สวรรคต แม้จะไม่ทรงระบุโดยชัดแจ้งว่า ให้อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ สืบสันตติวงศ์ โดยให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ปรึกษากันเองว่า สมควรอัญเชิญเจ้านายองค์ใดขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์องค์ต่อไปก็ดี แต่พระองค์ก็ได้ทรงปรารภวิจารณ์พระเจ้าลูกยาเธอและเจ้านายอื่น ๆ ไว้ ซึ่งไม่มีองค์ใดจะทรงพระปรีชาสามารถเท่าสมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ

เมื่อรัชกาลที่ ๓ สวรรคตแล้ว พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ได้ไปเฝ้าขออาราธนาให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าพระทรงลาสิกขาบทแล้วเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ซึ่งพระองค์ทรงปฏิบัติตามคำอัญเชิญนั้น

(๔) ในรัชกาลที่ ๕ มีพระราชหัตถเลขาและบันทึกเอกสารที่ตีพิมพ์เปิดเผยในสมัยนั้นและในสมัยต่อมา ซึ่งพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ก็ได้ทรงกล่าวไว้ในหนังสือที่พระองค์แต่งขึ้นเรื่อง **เจ้าชีวิต** กล่าวถึงกรณีกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญหรือวังหน้าของรัชกาล

ที่ ๕ ที่มีกรณีต้องเสด็จไปอาศัยอยู่ที่สถานกงสุลอังกฤษ สมเด็จพระเจ้าพระยาองค์ที่เคยเป็นผู้สำเร็จราชการในระหว่างที่พระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ ๕ ยังทรงพระเยาว์ ได้เสด็จไปไกลเกลี้ยอัญเชิญให้เสด็จกลับมาประทับยังพระราชวังหน้าตามเดิม และมีกรณีที่กงสุลอังกฤษสมัยนั้นวางแผนการแยกประเทศสยามออกเป็นสองส่วน โดยพระพุทธเจ้าหลวงเป็นพระมหากษัตริย์ฝ่ายสยามเหนือเท่านั้น และจะสนับสนุนกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญเป็นพระมหากษัตริย์สยามใต้ แต่แผนการของกงสุลอังกฤษชื่อมิสเตอร์น็อกซ์ ซึ่งมีเมียเป็นคนไทยชื่อปราง ต้องล้มเหลวไป

- ๓ -

คณะรัฐมนตรีจึงได้ปรึกษากันในระหว่างเวลา ๕ วัน ตั้งแต่วันที่ ๒ ถึงวันที่ ๗ มีนาคม เพื่อพิจารณาว่า เจ้านายในพระราชวงศ์จักรีพระองค์ใดสมควรที่รัฐบาลจะเสนอขอความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเป็นพระมหากษัตริย์องค์ต่อไป เพราะในรัฐธรรมนูญนั้นได้กล่าวไว้ว่า “โดยนัยแห่งกฎมณเฑียรบาล ฯลฯ” ในขณะนั้นก็มีเจ้านายหลายพระองค์ที่ทรงศักดิ์ “พระองค์เจ้า” พระโอรสแห่งสมเด็จพระเจ้าฟ้าหลายพระองค์ รัฐมนตรีหลายท่านก็ยังมิได้ศึกษากฎมณเฑียรบาลนั้นให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ส่วนข้าพเจ้าเองเคยศึกษาไว้บ้างโดยนำไปสอนในวิชากฎหมายปกครองที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ก็ช่วยอธิบายหลักการใหญ่ของกฎมณเฑียรบาลนั้นที่ได้กำหนดลำดับชั้นผู้ควรสืบราชสันตติวงศ์ไว้หลายกรณี คือ

(๑) กรณีซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชโอรสหรือพระราชนัดดา

(๒) กรณีซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้พระราชโอรสและพระราช-
นัดดา แต่ทรงมีสมเด็จพระอนุชาที่ร่วมพระราชชนนี หรือพระโอรสของ
สมเด็จพระอนุชา

(๓) กรณีซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้พระราชโอรสและพระราช-
นัดดา กับทั้งไว้สมเด็จพระอนุชาร่วมพระราชชนนี แต่ทรงมีสมเด็จพระ
เชษฐาหรือสมเด็จพระอนุชาต่างพระราชชนนี หรือพระโอรสของสมเด็จพระ
พระเชษฐาหรืออนุชานี้

(๔) กรณีซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้พระราชโอรสและพระราช-
นัดดา กับทั้งไว้สมเด็จพระอนุชาร่วมพระราชชนนี และไว้สมเด็จพระ
เชษฐาหรืออนุชาต่างพระราชชนนี แต่ทรงมีพระเจ้าพี่ยาเธอหรือพระเจ้า
น้องยาเธอ หรือพระโอรสของพระเจ้าพี่ยาเธอหรือพระเจ้าน้องยาเธอ

(๕) กรณีซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้พระราชโอรสและพระราช-
นัดดา พระอนุชาร่วมพระราชชนนี และพระอนุชาต่างพระราชชนนี
พระเจ้าพี่ยาเธอ น้องยาเธอ แต่ทรงมีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอและ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอหรือพระราชโอรส

แต่รายละเอียดในการลำดับอาวุโส (ที่เจ้านายเรียกว่า “ไปเจียม”) ของพระบรมวงศานุวงศ์นั้น รัฐมนตรีแทบทุกคน ยกเว้นเจ้าพระยาวรพงษ์ (ม.ร.ว.เย็น อิศรเสนา) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัง ที่รู้เรื่องแล้ว นอกนั้น ไม่รู้ละเอียดว่า พระโอรสและพระธิดาของเจ้านายองค์ใดทรงพระอิสริยยศ เป็นหม่อมเจ้า พระองค์เจ้า สมเด็จพระเจ้าฟ้า

โดยสังเกตว่า พระราชโอรสบางองค์ของพระมหากษัตริย์เป็น พระองค์เจ้าก็มี เป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าก็มี พระโอรสของพระองค์เจ้า เป็น พระองค์เจ้าก็มี เป็นหม่อมเจ้าก็มี พระโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้าทรงสมภพ มาเป็นพระองค์เจ้าก็มี เป็นหม่อมเจ้าก็มี

จึงต้องใช้เวลาคึกก้องจนได้ความว่า ตามพระราชประเพณี ท่านได้ คำนี้ถึงศักดิ์ทางฝ่ายพระมารดาประกอบด้วย คือ ถ้าพระโอรสพระมหา- กษัตริย์ทรงมีพระมารดาทรงศักดิ์ตั้งแต่พระอัครชายาเธอขึ้นไป พระโอรส

นั่นก็ทรงศักดิ์เป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้า และในบรรดาสมเด็จพระเจ้าฟ้าก็ทรงมีอาวุโสต่างกัน สุดแต่พระมารดาเป็นสมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชเทวี พระนางเจ้าพระราชเทวี พระนางเธอ พระอัครชายาเธอ

ส่วนพระโอรสสมเด็จพระเจ้าฟ้าานั้น ก็ค้ำนึ่งถึงพระมารดา ซึ่งถ้าเป็นพระองค์เจ้าหญิง พระโอรสนั้นก็เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า ถ้าพระมารดาเป็นคนสามัญ พระโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้านั้นเดิมทรงเป็นหม่อมเจ้า แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้ประกาศเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๗๐ ให้อภัยหม่อมเจ้าที่ประสูติแล้วและที่จะประสูติต่อไป ในสมเด็จพระเจ้าฟ้าหลายพระองค์เป็น “พระวรวงศ์เธอ” พระองค์เจ้า อันเป็นฐานันดรที่ลดหลั่นจาก “พระเจ้าวรวงศ์เธอ” พระองค์เจ้า

ส่วนพระโอรสของพระเจ้าลูกยาเธอแห่งพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระราชสมภพเป็นพระองค์เจ้านั้น ถ้าพระมารดาเป็นพระองค์เจ้าหญิง ก็ดำรงพระอิสริยยศตั้งแต่สมภพเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า อาทิ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร ในกรมพระกำแพงเพชรฯ และพระองค์เจ้าหญิงประภาวสิทธิ์ฯ ถ้าพระมารดาเป็นคนธรรมดาสามัญ ก็ทรงเป็นเพียงหม่อมเจ้า

นอกจากนี้ยังมีหม่อมเจ้า พระองค์เจ้า สมเด็จพระเจ้าฟ้า ในกรมพระราชวังบวรฯ (วังหน้า) และเจ้านายสูงศักดิ์อื่น ๆ อีก

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาในประเด็นแรกว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงมีพระเชษฐาร่วมพระราชชนนี ที่มีพระราชโอรสทรงพระชนม์ชีพอยู่ คือ

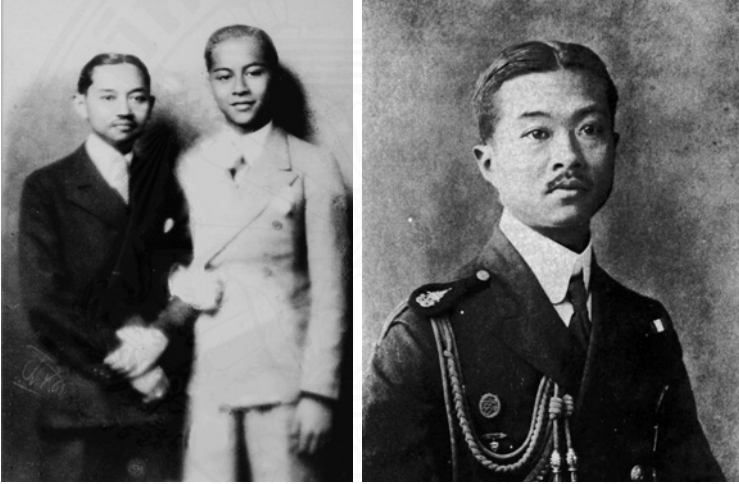
(๑) พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ซึ่งเป็นพระโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถที่ทรงเป็นรัชทายาทในรัชกาลที่ ๖ ครั้นแล้วจึงพิจารณาคำว่า “โดยนัย” แห่งกฎมณเฑียรบาล ๒๔๖๗ นั้น พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์จะต้องยกเว้นตามมาตรา ๑๑ (๔) แห่งกฎมณเฑียรบาลนั้นหรือไม่ เพราะพระมารดามีสัญชาติเดิมเป็นชาวต่างประเทศ ซึ่งตามตัวบทโดยเคร่งครัดกล่าวไว้แต่เพียงยกเว้นผู้สืบราชสันตติวงศ์ที่มีพระ

ชายาเป็นคนต่างด้าว (ขณะนั้นพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ยังไม่มีชายาเป็นนางต่างด้าว) รัฐมนตรีบางท่านเห็นว่า ขอยกเว้นนั้นใช้สำหรับรัชทายาทองค์อื่น แต่ไม่ใช้ในกรณีสมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ ซึ่งขณะที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ สถาปนาเป็นรัชทายาทนั้นก็ทรงมีพระชายาเป็นนางต่างด้าวอยู่แล้ว และทรงรับรองเป็นสะใภ้หลวงโดยถูกต้อง แต่ส่วนมากของคณะรัฐมนตรีตีความว่า คำว่า “โดยนัย” นั้น ย่อมนำมาใช้ในกรณีที่ผู้ซึ่งจะสืบสันตติวงศ์มีพระมารดาเป็นนางต่างด้าวด้วย

(๒) พระองค์เจ้าวรานนท์ฯ เป็นพระโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑาธุชฯ ที่เป็นพระเชษฐาร่วมพระราชชนนีของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ แต่รัฐมนตรีเห็นว่า พระมารดาของพระองค์เจ้าวรานนท์ฯ เป็นคนธรรมดาสามัญ ซึ่งเป็นหม่อมชั้นรองของสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นั้น ที่ทรงมีพระชายาเป็นหม่อมเจ้าได้รับพระราชทานเสกสมรสแต่ไม่มีพระโอรส ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงได้ผ่านการพิจารณาพระองค์เจ้าวรานนท์ฯ

ครั้นแล้วจึงได้พิจารณาเสมือนว่า กรณีที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงสละราชสมบัตินั้น เป็นกรณีที่ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้พระราชโอรสและพระราชนัดดา กับทั้งไว้สมเด็จพระอนุชาพร้อมพระชนนี แต่ทรงมีสมเด็จพระเชษฐาหรือสมเด็จพระอนุชาต่างพระชนนีหรือพระโอรสของสมเด็จพระเชษฐาหรืออนุชานี้”

ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตทรงมีพระชนม์อยู่ แต่พระองค์เสด็จไปประทับในต่างประเทศโดยคำขอรับรองของคณะราษฎร คณะรัฐมนตรีจึงไม่พิจารณาถึงพระองค์ท่าน และพระโอรสของพระองค์ท่านที่มีอยู่หลายพระองค์ โดยอาศัยคำว่า “โดยนัย” ดังนั้น จึงได้พิจารณาว่า พระโอรสของสมเด็จพระเชษฐาหรือสมเด็จพระอนุชาต่างพระชนนีกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มีท่าน

(ซ้าย) พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระองค์เจ้าวรานนท์ธวัช
(ขวา) สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

ผู้ใดบ้าง ก็ได้รับความจากเจ้าพระยาวรพงษ์ฯ ว่า มีพระโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลฯ และของสมเด็จพระเจ้าฟ้ายุคลฯ

ในระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์นั้น พระมารดาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลฯ ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมราชเทวีซึ่งทรงศักดิ์สูงกว่าพระมารดาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ายุคลฯ แต่ในชั้นพระโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้าแต่ละพระองค์ดังกล่าวนี้ พระโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้ายุคลฯ มีพระมารดาเป็นพระองค์เจ้าหญิง ส่วนพระโอรสในสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลฯ มีพระมารดาคือหม่อมสังวาลย์ (เรียกพระนามในขณะนั้น) แต่ก็ได้รับพระราชทานเสกสมรสเป็นสะใภ้หลวงโดยชอบแล้ว และสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นี้ก็ได้ทรงยกย่องให้เป็นพระชายาคนเดียวของพระองค์

โดยคำนึงถึงสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลฯ ที่ได้ทรงทำคุณประโยชน์แก่ราษฎรและเป็นเจ้านายที่บำเพ็ญพระองค์เป็นนักประชาธิปไตย เป็นที่

เคารพรักใคร่ของราษฎรส่วนมาก คณะรัฐมนตรีจึงเห็นชอบพร้อมกัน
เสนอสภาผู้แทนราษฎรขอความเห็นชอบที่จะอัญเชิญพระบรมศพ
พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้ทรง
ประกาศเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๗๐ ให้ยกหม่อมเจ้าอานันทมหิดล
และหม่อมเจ้าในสมเด็จพระเจ้าฟ้าหลายพระองค์ เป็นพระบรมศพ
พระองค์เจ้า ไว้แล้วนั้น

ดังนั้น เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๔๗๗ (ปือย่างเก่า) สภาผู้แทน
ราษฎรก็ได้ลงมติเห็นชอบตามคำเสนอของรัฐบาลในการอัญเชิญพระ
บรมศพ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ขึ้นทรงราชย์ย้อนหลังไปก่อนวัน
ลงมติ คือ ให้ถือว่าขึ้นทรงราชย์ตั้งแต่วันและเวลาที่พระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าฯ ทรงสละราชสมบัติคือตั้งแต่วันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ เวลา
๑๓.๔๕ น. (เวลาในประเทศไทย)

ในการประกาศว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลขึ้นทรงราชย์
ย้อนหลังไปเช่นนั้น โดยถือตามคติสากลนิยมแห่งราชาธิปไตยที่ถือว่า
ราชบัลลังก์ไม่สิ้นสะเทือนไม่ว่าในกรณีใด ๆ แม้ในกรณีที่พระมหากษัตริย์
สวรรคต และมีพระมหากษัตริย์องค์ใหม่ที่สืบราชสันตติวงศ์ ราษฎรใน
หลายประเทศก็ได้เปล่งอุทานถวายพระพรว่า “THE KING IS DEAD
LONG LIVE THE KING” ซึ่งแปลว่า พระมหากษัตริย์สวรรคต ขอให้
พระมหากษัตริย์ทรงพระเจริญ ดังนี้ประกอบกันไป

คำชี้แจงเพิ่มเติม (๒)

ภายหลังส่งต้นฉบับหนังสือนี้ไปกรุงเทพฯ เพื่อรีบพิมพ์ให้ทัน
วันทำบุญ ดังกล่าวในคำปรารภแล้ว ข้าพเจ้าได้ระลึกถึงเรื่องไต่ยิน
พระบรมวงศานุวงศ์บางองค์และข้าราชการผู้ใหญ่บางท่านได้กรุณา

เล่าให้ฟังถึงสภาพการณ์ในวันที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ (รัชกาลที่ ๖) สวรรคต เกี่ยวด้วยการอัญเชิญท่านที่จะเป็นพระมหากษัตริย์องค์ต่อไป โดยที่เรื่องนี้ข้าพเจ้ายังไม่ได้เห็นว่า มีผู้ใดบันทึกพิมพ์ไว้ จึงสมควรนำมาเล่าสู่กันฟังดังต่อไปนี้ เพื่อจะเป็นประโยชน์แก่ประวัติศาสตร์บ้าง และเพื่อแสดงให้เห็นน้ำพระทัยอันบริสุทธิ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ และของสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมหลวงนครสวรรค์วรพินิตฯ (พระนามในขณะนั้นของทั้งสองพระองค์)

พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่บางท่านได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ สวรรคตแล้วนั้น พระบรมวงศานุวงศ์ได้มีการประชุมโดยมีสมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา ผู้ซึ่งสมเด็จพระเชษฐาฯ ได้ทรงสถาปนาให้เป็นรัชทายาทนั้น ทรงเป็นประธาน

สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ รับสั่งว่า พระองค์เป็นพระอนุชาองค์เล็กที่สุดในบรรดาสมเด็จพระเจ้าฟ้าซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ประกอบทั้งพระองค์มีพระอนามัยไม่สมบูรณ์ อีกทั้งไม่มีพระโอรส พระองค์จึงขออัญเชิญสมเด็จพระเชษฐาฯ คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรฯ ขึ้นครองราชสืบสันตติวงศ์ เป็นพระมหากษัตริย์องค์ใหม่

สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรฯ จึงรับสั่งว่า ขอให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ ทรงรับรัชทายาทตามพระประสงค์ของพระบรมเชษฐา (รัชกาลที่ ๖) เกิด พระองค์พร้อมที่จะถวายความช่วยเหลือทุกประการ ครั้นแล้วสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรฯ ก็ได้เสด็จลงจากพระเก้าอี้กราบถวายบังคมสมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ เป็นการนำพระบรมวงศานุวงศ์ที่ประทับอยู่ในที่ประชุมนั้นกราบถวายบังคมดุษฎีกัน อัน

เป็นการแสดงถึงความพร้อมเพรียงของพระบรมวงศานุวงศ์อัญเชิญ สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ ขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ จึงทรงรับตามคำอัญเชิญนั้น

ดังนั้น เราควรเห็นน้ำพระทัยอันบริสุทธิ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ และของสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรฯ ซึ่งแม้จะทรงได้สิทธิ ตามที่สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ ถวาย ก็ไม่ทรงรับสิทธินั้น

ข้าพเจ้าพร้อมด้วยคณะราษฎรได้ขอพระราชทานอภัยโทษ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และพระราชวงศ์จักรี ซึ่งได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานแล้ว ดังที่ข้าพเจ้านำลงพิมพ์ไว้ท้ายข้อนี้ด้วย

ส่วนสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตนั้น ข้าพเจ้ามิได้มีโอกาสขอพระราชทานอภัยโทษจากพระองค์โดยเฉพาะ จึงขอถือโอกาสที่พิมพ์หนังสือเล่มนี้ บันทึกขอพระราชทาน อภัยไว้ว่า การใดที่ข้าพเจ้ามีส่วนทำให้พระองค์ต้องพลัดพรากจาก แผ่นดินสยาม และทรงเสียสิทธิต่าง ๆ นั้น ขอให้พระองค์และพระ โอรสกับพระธิดา อีกทั้งผู้สืบสายโดยตรงจากพระองค์ท่านโปรด อภัยให้แก่ข้าพเจ้าด้วย

อันที่จริง ข้าพเจ้าได้สดับตรับฟังตลอดมาว่า พระองค์เองก็ดี พระโอรสและพระธิดาของพระองค์ก็ดี ไม่เคยรับสั่งประการใด ๆ ที่ แสดงความอาฆาตมาดร้ายหรือใส่ความข้าพเจ้าและคณะราษฎร เลย พระองค์ทรงมีน้ำพระทัยสมเป็นปราชญ์และพุทธศาสนิก โดยแท้ ข้าพเจ้าจึงขออน้อมสักการะพระองค์ท่าน พร้อมทั้งตั้งจิต อธิษฐานขอให้พระองค์ท่านทรงมีพระเกียรติยืนยงชั่วกาลนาน

ส่วนเจ้านายบางองค์ที่เสียตำแหน่งโดยการอภิวัฒน์ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งหลายพระองค์ได้ประทานอภัยให้ข้าพเจ้า และคณะราษฎรนั้น ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบคุณท่านพร้อมทั้ง ขอแสดงความเคารพนับถือ แต่บางองค์ที่ยังทรงผูกพระทัยแค้นเคือง

ข้าพเจ้า ตลอดทั้งไม่ยอมเผาศพผู้เป็นญาติผู้ใหญ่ของชายาโดยที่
ข้าพเจ้าเป็นเชยญาติผู้ใหญ่ นั้น ก็ขอได้โปรดละเว้นในสิ่งที่ควรละเว้น
อาทิ การให้ความรู้ที่ผิดพลาดจากความจริงแก่ชนรุ่นหลัง ที่นำไป
เขียนอย่างคลาดเคลื่อน ขอให้ทรงประพฤติในสิ่งที่ควรประพฤติ
อาทิ สิ่งใดที่เป็นสัจจะ ซึ่งลอร์ดเมานท์แบทเทนได้รับสั่งให้พระองค์
ทราบที่ลอนดอนนั้น แม้พระองค์จะไม่ตอบคำถามทนายในคดี
สวรรคตให้ประจักษ์แก่ศาล แต่บัดนี้ก็ถึงเวลาแล้วที่จะประทาน
ความจริงว่า ท่านลอร์ดได้รับสั่งว่ากระไร โปรดระลึกถึงพุทธภาษิตที่
ว่า “สัจจ เว อมตา วาจา” ขอให้บำเพ็ญองค์สมดังที่ชนรุ่นหลังถือว่า
พระองค์เป็นปราชญ์ โดยขอให้ตั้งพระทัยยึดมั่นในพุทธวัจนะที่เป็น
มงคลคาถาอันประเสริฐว่า “สพฺเพ สตฺตา อเวรฺวา โหนตุ”

ขอถวายพระพรฯ

พิธีขอพระราชทานอภัยโทษของคณะราษฎร เมื่อเดือนธันวาคม ๒๔๗๕

คณะราษฎรเพิ่งทราบเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๗๕ ถึง
พระราชดำริที่จะพระราชทานการปกครองตามรัฐธรรมนูญ ซึ่ง
พระองค์ปรารถนาให้เป็นไปทีละขั้น ๆ หากถูกอำมาตย์บางคน
ทัดทานไว้ว่ายังไม่ถึงเวลา ดังนั้น เมื่อก่อนวันประกาศพระราชทาน
รัฐธรรมนูญ ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ สมาชิกคณะราษฎร
จึงขอพระราชทานเข้าเฝ้าที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐานเพื่อกระทำการพิธี
ขอพระราชทานอภัยโทษ โดยนำดอกไม้ธูปเทียนทูลเกล้าถวายตาม
ประเพณี ครั้นแล้วหัวหน้าคณะราษฎรได้กราบบังคมทูลดังต่อไปนี้

“ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

การที่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้เริ่มทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ ก็ด้วยมุ่งหวังประโยชน์แก่ชาติโดยเห็นด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมว่า ทุก ๆ ประเทศที่เป็นเอกราชก็มีธรรมนูญการปกครองกันทั่วไปแล้ว หากประเทศสยามได้มีกับเขาบ้าง ก็จะได้เป็นโอกาสให้ราษฎรเป็นจำนวนมากได้มีส่วนช่วยเหลือใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทในราชการแผ่นดินเต็มกำลังความสามารถ จริง ๆ การณ์ได้เป็นไปโดยเรียบร้อยด้วยประการทั้งปวง ก็เนื่องด้วยใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงตั้งพระราชหฤทัยดีต่อประชาชนชาวสยาม และทรงพระกรุณาช่วยเหลือส่งเสริมทุกประการ ตลอดจนพระราชทานอภัยโทษแก่พวกข้าพระพุทธเจ้า โดยพระราชกำหนดนิรโทษกรรมนั้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ทั้งนี้ยอมตระหนกอยู่แก่ใจพวกข้าพระพุทธเจ้าแล้ว

การที่พวกข้าพระพุทธเจ้าได้ประกาศกล่าวข้อความในวันเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยถ้อยคำอันรุนแรงกระตบกระเทือนถึงใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและพระบรมวงศานุวงศ์ ก็ด้วยมุ่งถึงผลสำเร็จทันทีทันใดเป็นใหญ่ สมเด็จพระมหากษัตริราชในพระบรมวงศ์จักรี ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ได้ทรงมีส่วนนำความเจริญมาสู่ประเทศสยามตามกาลสมัย บัดนี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พวกข้าพระพุทธเจ้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจึงขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสนี้ กราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษอีกครั้งหนึ่งเป็นคำรบสอง ในถ้อยคำที่ได้ประกาศไป

การจะควรประการใดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ขอเดชะ”

พระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อคณะราษฎรได้กราบบทวายบังคมทูลขอพระราชทาน
อภัยโทษเสรีจี้ขึ้นลงแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็
ทรงมีพระราชดำรัสตอบ ดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าขอขอบใจท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งในกรที่ได้มา
กระทำพิธีขอมาต่อตัวข้าพเจ้าและพระราชวงศ์จักรีในวันนี้ การ
กระทำของท่านในวันนี้ทำให้รู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่ง ไม่ใช่นิดที่ที่ท่าน
มาขอขมาแก่ตัวข้าพเจ้าโดยเฉพาะ เพราะข้าพเจ้าเองก็ให้อภัยโทษ
แก่ท่านทั้งหลายมานานมาแล้ว เพราะเข้าใจในความประสงค์ของท่าน
ดี ท่านกระทำในคราวนี้ ก็เพื่อหวังประโยชน์ต่อชาติจริง ๆ ข้าพเจ้า
ได้ตั้งใจช่วยเหลือท่านให้ท่านทำการเป็นผลสำเร็จเรียบร้อยดีอย่าง
ที่สุดที่จะเป็นได้ โดยที่ข้าพเจ้ามีความเห็นใจในความคิดของท่าน

ข้อที่ข้าพเจ้าดีใจมากนั้น คือ ในคำขมานั้น ท่านได้กล่าว
ถึงสมเด็จพระมหากษัตริราชและเจ้านายในพระราชวงศ์จักรี
ว่า ได้ทรงมีส่วนในการนำความเจริญมาสู่ประเทศสยามด้วย
หลายพระองค์ด้วยกัน นั้นเป็นความจริง ในคำประกาศวันที่ ๒๔
มิถุนายนนั้น ข้อความที่ทำให้ข้าพเจ้าเองและสมาชิกของพระ
ราชวงศ์จักรีรู้สึกโทมนัสอย่างยิ่ง คือ ในข้อที่ทำให้เข้าใจว่า พระ
ราชวงศ์จักรีไม่ได้ทำความเจริญให้ประเทศสยามอย่างหนึ่งอย่างใด
เลย ข้อนั้นทำให้สมาชิกในพระราชวงศ์จักรีทั่วไปโทมนัส น้อยใจ
และแค้นเคืองมาก

เมื่อท่านได้กล่าวแก้ไขในวันนี้แล้ว ข้าพเจ้าหวังว่าจะเป็นผล
สมานไมตรีระหว่างพระราชวงศ์จักรีกับพวกท่านและราษฎรทั่วไป

ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ อันที่จริง เจ้านายในพระราชวงศ์จักรี
ทุกพระองค์ย่อมทรงถือว่า เป็นหน้าที่ของพระองค์ที่จะทำอะไรให้
เป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง จึงได้ทรงรับราชการในกระทรวงต่าง ๆ
ทุกพระองค์ตามแต่จะทำได้ แต่ตามวิสัยธรรมดาของคนและตระกูล
อันใหญ่ก็ย่อมมีสมาชิกมีความสามารถยิ่งหย่อนกว่ากันเป็นธรรมดา
และย่อมมีทำการพลาดพลั้งบ้าง ข้าพเจ้าเชื่อว่า ถ้าเจ้านายจะได้
ทรงทำการพลาดพลั้งไปบ้าง ก็มีใช้โดยอคติ โดยเหตุนี้ เมื่อท่านได้
กล่าวแก่ข้าพเจ้าในวันนี้ และท่านมีความรู้สึกที่ พระราชวงศ์จักรีได้ทรง
ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติของเราเช่นนี้ ก็ย่อมจะล้างความ
โทมนัสทั้งหลายทั้งปวงของข้าพเจ้าเอง และพระราชวงศ์จักรีได้สิ้น

นอกจากนี้ ข้าพเจ้ามีความยินดีมากที่ท่านได้คิดมาทำพิธี
ขอขมาวันนี้เอง โดยที่ข้าพเจ้ามิได้ร้องขออย่างใดเลย การที่ท่านทำ
เช่นนี้ ย่อมเป็นเกียรติยศแก่ท่านเป็นอันมาก เพราะท่านทั้งหลาย
ได้แสดงว่า มีธรรมในใจ และเป็นคนที่สุจริตและใจเป็นนักเลง คือ
เมื่อท่านรู้สึกว่าได้ทำอะไรที่เกินไป พลาดพลั้งไปบ้าง ท่านก็ยอมรับ
ผิดโดยดีและโดยเปิดเผย การกระทำเช่นนี้เป็นของที่ทำยาก และ
ต้องใจเป็นนักเลงจริง ๆ จึงจะทำได้ เมื่อท่านได้ทำพิธีเช่นนี้ในวันนี้
ก็แสดงให้เห็นชัดว่า การใด ๆ ที่ท่านได้ทำไปนั้น ท่านได้ทำไปเพื่อ
หวังประโยชน์แก่ประเทศแท้จริง ท่านได้แสดงว่า ท่านเป็นผู้มีน้ำใจ
กล้าหาญทุกประการ ท่านกล้ารับผิดเมื่อรู้สึกว่าคุณได้ทำการพลาด
พลั้งไปดังนี้ เป็นการที่ทำให้ประชาชนรู้สึกไว้วางใจในตัวของท่านยิ่งขึ้น
อีกเป็นอันมาก ในข้อนี้ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีเป็นอันมาก

เพราะฉะนั้น ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอให้พรแก่ท่านทั้งหลาย
ของจงเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณทุกประการ มีกำลัง
กาย มีกำลังน้ำใจ เพื่อจะสามารถทำการงานให้เป็นประโยชน์แก่
ประเทศของเราสืบไป”

ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลมีพระชนมพรรษา ๙ พรรษาเศษ ยังทรงพระเยาว์อยู่ จะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ และจะทรงตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็ไม่ได้ ดังนั้น จึงจะต้องมีบุคคลหนึ่งหรือหลายคนเป็นคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตามมาตรา ๑๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งได้อนุญาตไว้ด้วยว่า ถ้าสภาผู้แทนราษฎรยังมิได้ตั้งผู้ใดเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ก็ให้คณะรัฐมนตรีกระทำหน้าที่นั้นชั่วคราว

คณะรัฐมนตรีในขณะนั้นมีนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี และรวมทั้งเป็นผู้บัญชาการทหารบกด้วย, นายพันเอก หลวงพิบูลสงครามเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรองผู้บัญชาการทหารบก, นายนาวาเอก หลวงสินธุสงครามชัยเป็นรัฐมนตรีลอยและเสนาธิการทหารเรือ, ข้าพเจ้าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีหน้าที่บังคับบัญชากรมตำรวจด้วย เพราะขณะนั้นนายพันตำรวจเอก หลวงอดุลเดชจรัสเป็นรองอธิบดีกรมตำรวจ, และมีรัฐมนตรีอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการควบคุมกำลังอาวุธ คณะรัฐมนตรีชุดนี้มิได้ช่วงชิงโอกาสอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่รัฐธรรมนูญฉบับนั้นเปิดทางไว้เพื่อเพิกเฉยไม่เสนอผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ โดยจะกระทำหน้าที่เป็นคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เสียเอง เหมือนดังที่ในสมัยต่อมาคือ ในระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกำลังเสด็จประทับอยู่ในเรือพระที่นั่งจากสิงคโปร์อยู่ในอ่าวสยามก่อนถึงกรุงเทพฯ พระมหานคร ในระหว่างปลายเดือนพฤศจิกายนกับต้นเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ นั้น ได้เกิดมีรัฐประหารทางวิทยุ อันเป็นเหตุให้คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้ทรงพระกรุณาแต่งตั้งไว้ต้องพ้นจากตำแหน่ง แล้วคณะรัฐมนตรีซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ดังนั้น จอมพล ป.ฯ

จึงได้กราบทูลถวายพระพร ณ ท้าราชวรดิฐ ๒ ครั้ง คือ ในฐานะคณะผู้สำเร็จราชการครั้งหนึ่งและในฐานะคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง (ขณะนั้นข้าพเจ้าอยู่ที่ปักกิ่งได้เปิดเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงฟังวิทยุกรุงเทพฯ ได้ความตามที่ยังจำได้ดังกล่าวนี หวังว่า ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ คงพอจำกันได้บ้าง)

คณะรัฐมนตรีขณะที่นายพันเอก พระยาพหลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีดังกล่าวแล้ว พิจารณาเห็นว่า สมควรเสนอสภาผู้แทนราษฎรตั้งผู้สำเร็จราชการในทันที ภายหลังจากที่สภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบในการอัญเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลขึ้นทรงราชย์ในวันที่ ๗ มีนาคมนั้น

ในการนี้ก็ต้องทาบตามท่านที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่าสมควรเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไว้ล่วงหน้า ดังนั้น จึงได้มอบให้นายกรัฐมนตรีและข้าพเจ้าในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วดีดิวงค์ เพื่อกราบทูลขอให้ทรงรับเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ใหม่ด้วย

แต่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วดีดิวงค์รับสั่งว่า พระองค์เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ถ้าจะทรงรับเป็นผู้สำเร็จราชการสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ใหม่แล้ว ก็จะมีผู้ติฉินนินทาว่า พระองค์ต้องการจะเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตลอดกาล จึงขอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาพระบรมวงศ์องค์อื่นและข้าราชการผู้ใหญ่ที่สมควรเถิด

คณะรัฐมนตรีจึงประชุมกันสมควรมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ๓ ท่าน ประกอบเป็นคณะผู้สำเร็จราชการ โดยมีพระบรมวงศ์องค์หนึ่งเป็นประธาน อีกองค์หนึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการในคณะ และอีกท่านหนึ่งเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ที่มีความรู้ความชำนาญในราชการแผ่นดิน

ในการพิจารณาพระบรมวงศ์ที่สมควรเป็นประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น ก็ปรากฏว่าพระบรมวงศ์ส่วนมากในขณะนั้นได้เสด็จไปประทับอยู่ในต่างประเทศ ภายหลังกรณีที่เรียกว่า “กบฏบวรเดช” ส่วนท่านที่ยังทรงอยู่ในสยาม นอกจากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตที่ยังทรงอยู่ในสยาม นอกจากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ก็มีเจ้านายที่ทรงกรมอยู่องค์หนึ่ง คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอัครคาร์นุทิศ กรมหมื่นอนุวัตน์จาตุรนต์ ซึ่งเป็นพระโอรสในสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระจักรพรรดิพงษ์ ซึ่งนายพันเอก พระยาพหลฯ คู่กันเคยกับท่าน เพราะรับราชการเป็นราชองครักษ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ด้วยกัน

ส่วนข้าพเจ้านั้น พระองค์ท่านทรงรู้จักข้าพเจ้าตั้งแต่ข้าพเจ้าเป็นนักศึกษาอยู่ในปารีส คือ เมื่อครั้งพระองค์ท่านตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงวไลยอลงกรณ์ฯ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ซึ่งเป็นพระภคินีร่วมพระชนกและพระชนนีของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิตลฯ เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงทรงไปรักษาพระองค์ในประเทศฝรั่งเศส เสด็จในกรมหมื่นอนุวัตน์จาตุรนต์ได้รับสั่งให้ข้าพเจ้านำพระองค์ท่านทัศนารกรุงปารีสหลายครั้ง ข้าพเจ้านับถือท่านมากที่ได้เห็นพระจริยาวัตรเยี่ยงนักประชาธิปไตยไม่ทรงถือองค์ว่าเป็นเจ้านายที่สูงศักดิ์ บางครั้งทรงลงพระหัตถ์ทำพระกระยาหารที่ครัวสถานทูตด้วยพระองค์เอง ข้าพเจ้ายังจำได้ว่า มีอาหารเสวยบางอย่างที่โอชะ ซึ่งข้าพเจ้าศึกษาจากพระองค์ โดยรับเป็นผู้ซื้ออาหารสดถวายตามที่ทรงวาน แล้วเป็นลูกมือท่านส่วนหนึ่งเท่านั้น

เมื่อนายพันเอก พระยาพหลฯ และข้าพเจ้าไปเฝ้าเสด็จในกรมองค์นั้นเพื่อขอประทานอนุญาตเสนอพระนามท่านต่อสภาผู้แทนราษฎรให้ลงมติเห็นชอบในการตั้งท่านเป็นประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ท่านก็ได้ประทานอนุญาต

ครั้นแล้วพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ราชเลขานุการในพระองค์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้เสด็จ

มาพบ พ.อ. พระยาพหลฯ และข้าพเจ้าที่วังปารุสกวัน ได้ทรงนำเอกสารต่าง ๆ มาให้ พ.อ. พระยาพหลฯ และข้าพเจ้าพิจารณา

พ.อ. พระยาพหลฯ และข้าพเจ้าเห็นว่า พระองค์ได้ทรงร่วมมือกับรัฐบาลเป็นอย่างดี จึงได้ทบทวนท่านที่จะขอเสนอพระนามเป็นผู้สำเร็จราชการอีกองค์หนึ่ง พระองค์ทรงยินดี

(ในส่วนของข้าพเจ้านั้น พระองค์ทรงรู้จักข้าพเจ้าตั้งแต่พระองค์ศึกษาในประเทศอังกฤษ และได้มาเยือนปารีสหลายครั้ง ซึ่งได้กรุณาให้ข้าพเจ้าเป็นมัคคุเทศก์ของพระองค์บางครั้ง ข้าพเจ้าเห็นว่าพระองค์ท่านไม่ถึงองค์ว่าสูงศักดิ์ แต่ทรงบำเพ็ญองค์เยี่ยงนักประชาธิปไตย ต่างกับพวกปลายแถวพระราชวงศ์บางคนทีวดั่งเป็นเจ้ายิ่งกว่าหม่อมเจ้า)

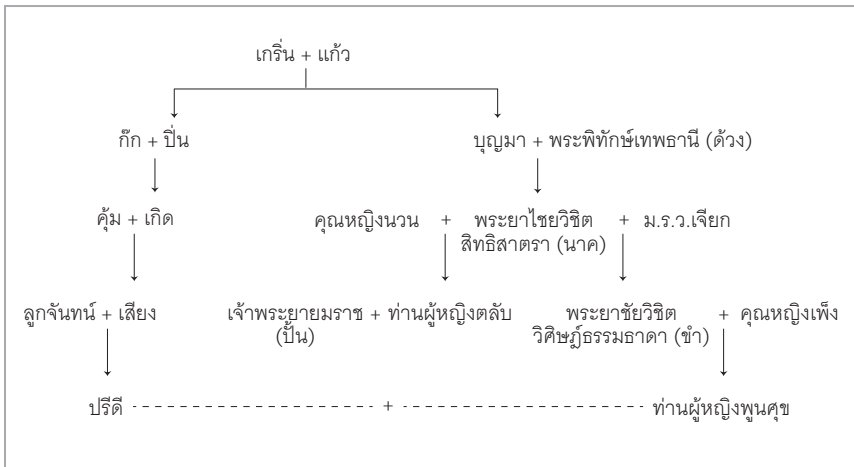
ในส่วนข้าราชการผู้ใหญ่ นั้น คณะรัฐมนตรีเห็นว่า มหาอำมาตย์นายก เจ้าพระยาอมรราช ชาติเสนางคนรินทร์ฯ เคยรับราชการเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ในตำแหน่งสำคัญ ๆ อาทิ เป็นอุปทูตรักษาการสถานทูตสยาม กรุงลอนดอน ระหว่างที่สยามพิพาทกับฝรั่งเศสเมื่อ ร.ศ. ๑๑๒ ต่อมาเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ซึ่งปกครองบริเวณ ๗ หัวเมืองของไทยอิสลามด้วย ต่อมาได้เป็นเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ กระทรวงนครบาล ครั้นถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ซึ่งทรงยกย่องเจ้าพระยาอมรราชในฐานะพระอาจารย์ระหว่างทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ ดังปรากฏความพิศดารในสุพรรณบัตรที่พระราชทานบรรดาศักดิ์สูงนั้นแล้วก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้รวมกระทรวงนครบาลเป็นกระทรวงเดียวกับกระทรวงมหาดไทย แล้วโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาอมรราชเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยที่จัดระบบใหม่นี้ ท่านรับราชการสนองพระเดชพระคุณต่อมาจนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ แล้วกราบบังคมทูลลาออกจากตำแหน่ง ท่านผู้นี้จึงมีอาวุโสสูงสุดในบรรดาข้าราชการผู้ใหญ่

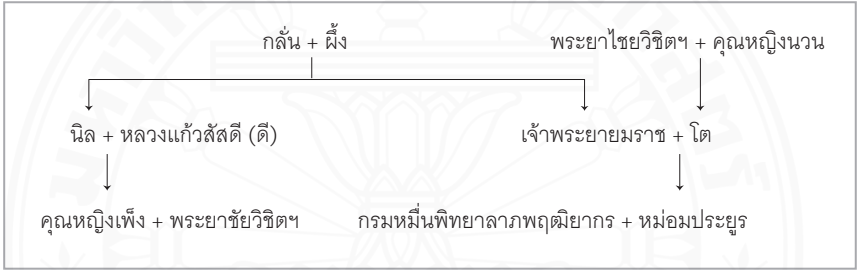
พ.อ. พระยาพหลฯ ขอให้ข้าพเจ้าไปกราบเรียนทาบทามท่าน แต่ข้าพเจ้าขอตัวเกรงว่าจะมีผู้ครหาว่า ข้าพเจ้าล้าเอียงญาติผู้ใหญ่ของข้าพเจ้า ดังนั้น จึงขอให้ พ.อ. พระยาพหลฯ ทาบทามท่านเอง เมื่อทาบทามแล้ว ท่านยินดีอนุญาตให้เสนอนามท่านต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อลงมติตั้งท่านเป็นคนหนึ่งในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ครั้นเมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเห็นชอบตามข้อเสนอของรัฐบาลให้อัญเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภาภิรมย์เทวีเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว ต่อมาในวันที่ ๗ มีนาคม นั้นเอง สภาผู้แทนราษฎรก็ได้ลงมติเห็นชอบในการตั้งคณะผู้สำเร็จราชการ ประกอบด้วย

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตน์จาตุรนต์ ประธานคณะผู้สำเร็จราชการ

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตยทิพอาภา ผู้สำเร็จราชการ
มหาอำมาตย์นายก เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) ผู้สำเร็จราชการ

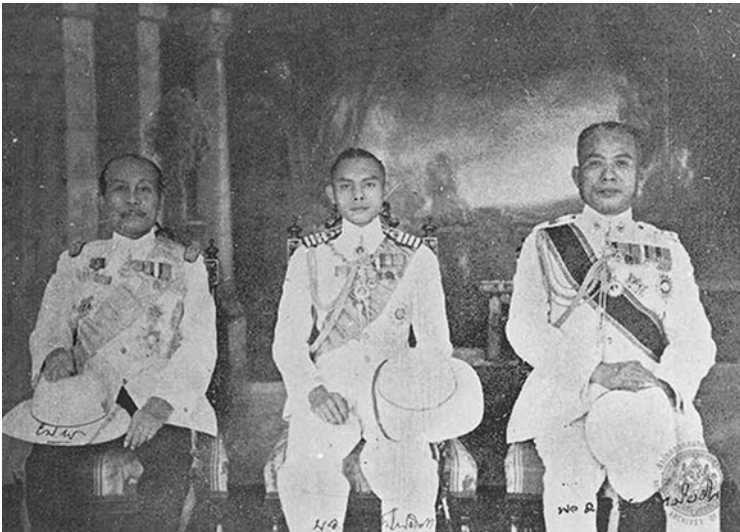
-๕-

ชาวที่ทำให้ข้าพเจ้าสลดใจเป็นอันมาก คือ ขณะที่เรือเดินสมุทร “กอนด์แวร์เด” ซึ่งข้าพเจ้าโดยสารไปยุโรปเพื่อเจรจาลดดอกเบี้ยเงินกู้ของรัฐบาล และทบทวนนานาประเทศในการที่จะแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคนั้น ได้เทียบท่าเมือง “บรินดิซี” ประเทศอิตาลี เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ เพื่อนโดยสารชาวต่างประเทศคนหนึ่งชื่อหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษมาอ่านพบข้อความพาดหัวเรื่องว่า พรินซ์อนุวัตน์ ผู้สำเร็จราชการสยามปลงพระชนม์เอง คนต่างประเทศนั้นจึงเอาหนังสือพิมพ์นั้นมาให้ข้าพเจ้าอ่านดู ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่า ชาวนั้นจะเป็นจริง จึงบอกเขาว่า ชาวนั้นไม่น่าเชื่อ เพราะเมื่อก่อนข้าพเจ้าจากสยามก็ได้ไปทูลลาท่าน ไม่เห็นท่านทรงมีพระอาการอย่างใดที่จะทำให้ท่านปลงพระชนม์เอง คนต่างประเทศนั้นตอบว่า ชาวที่ส่งมาโดยสำนักข่าวที่เชื่อถือได้นั้นต้องเป็นความจริง

ข้าพเจ้าโดยสารเรือลำนั้นต่อไปถึงเมือง “เตรียสท์” เพื่อเยี่ยมคู่ต่อเรือที่มีนายทหารเรือไทยประจำอยู่แล้ว ขอเลื่อนการพบมุสโสลินีไว้ก่อน โดยข้าพเจ้ารีบโดยสารรถไฟตรงไปยังเมือง “โลซานน์” เพื่อเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลและสมเด็จพระอนุชา (รัชกาลที่ ๙) และพระราชชนนี (พระนามขณะนั้น) ข้าพเจ้าขอให้หลวงสิริราชไมตรี ราชเลขานุการในพระองค์ เอาโทรเลขที่รัฐบาลกราบบังคม

(ซ้าย) กรมหมื่นอนุนวดีนจาตุรนต์
(ล่าง) เจ้าพระยามรราช,
พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา,
พล.อ. เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน

ทูลมาให้ดู ปรากฏข้อความตามข่าวที่ข้าพเจ้าได้อ่านจากหนังสือพิมพ์ฉบับที่กล่าวแล้ว ไม่มีรายละเอียดว่าปลงพระชนม์ด้วยวิธีใดและเหตุใด

ข้าพเจ้าจึงรีบมากรุงปารีส แล้วได้รับรายงานจากนายพันเอก หลวงอดุลเดชจรัสว่า หลวงอดุลฯ เองได้เป็นผู้ทำการชันสูตรพระศพเสด็จในกรมหมื่นอนุวัตน์ฯ ปรากฏว่า พระองค์ทรงใช้อาวุธปืนสั้นปลงพระชนม์เอง โดยทรงอมปากกระบอกปืนไว้ที่พระโอษฐ์ แล้วใช้นิ้วของพระองค์เองลั่นไกกระสุนเจาะเพดานพระโอษฐ์ ทำให้สิ้นพระชนม์ สอบสวนพระชายาและคนในวังได้ความว่า ก่อนสิ้นพระชนม์เคยรับสั่งว่า “เวลานี้เราจะทำอะไร แม้แต่กระตักน้ำก็มีคนเขาวา” ได้ความต่อไปอีกว่า มีเจ้าบางองค์ค่อนข้างอดทนในการเป็นประธานคณะผู้สำเร็จราชการโดยคณะราษฎรสนับสนุน มีคนเขียนบัตรสนเท่ห์ประณามท่านต่าง ๆ (ถ้ากรมตำรวจยังรักษาสำนวนการสอบสวนไว้ก็อาจเปิดเผยได้แล้ว ในเวลานั้นมีหนังสือพิมพ์ในกรุงเทพฯ แทบทุกฉบับลงรายละเอียดในการปลงพระชนม์ของเสด็จในกรม แต่ผู้สันตติในการตะโกนตามโรงภาพยนตร์ยังไม่ปรากฏตัวในสยาม)

ต่อมาในวันที่ ๒๐ สิงหาคมปีนั้น คณะรัฐมนตรีจึงเสนอสภาผู้แทนราษฎรให้ลงมติเห็นชอบในการตั้งเจ้าพระยาพิชเยนทรโยธินเป็นผู้สำเร็จราชการในตำแหน่งที่ว่างอยู่ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบด้วย คณะผู้สำเร็จราชการต่อจากนั้นจึงประกอบด้วย

พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ประธานคณะผู้สำเร็จราชการ

เจ้าพระยามรราช ผู้สำเร็จราชการ

เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน (อุ่ม อินทรโยธิน) ผู้สำเร็จราชการ

โดยเฉพาะเจ้าพระยาพิชเยนทรโยธินนั้น ท่านสืบเชื้อสายจากเจ้าฟ้าทองอินทร ซึ่งเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี ท่านมีส่วนร่วมในคณะราษฎร แต่บังเอิญในตอนเช้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ท่านซึ่งออกจากราชการแล้ว ได้ไปเดินเล่นเวลาเช้าตามปกติ เมื่อท่านเดินมาถึงหน้ากำแพงรั้วเหล็กพระที่นั่งอนันต-

สมาคม ท่านเห็น พ.อ. พระยาพหลฯ ที่ได้ประกาศยึดอำนาจในนาม คณะราษฎรแล้วนั้น กำลังใช้เหล็กงัดโซ่ที่ล้อมประตูกำแพงรั้วเหล็กใ้ กุญแจเหล็กไว้ นั้น ทั้งนี้เพราะ พ.อ. พระยาพหลฯ มีข้อกำยำแข็งแรงนัก เจ้าพระยาพิชเชนทระย จึงเดินเข้าไปดู พลางท่านก็ปรารภว่า “พวกนี้มัน สามารถ” แล้วท่านก็จากไป ต่อมาเวลาคณะราษฎรมีงานทำบุญ ท่านก็ อุทิศสำหรัมาร่วมบ่อย ๆ ท่านจึงได้รับความนับถือจากคณะราษฎร

-๖-

ต่อมาเจ้าพระยามรธาได้ถึงแก่อสัญกรรม สภาผู้แทนราษฎร ยังมีได้ตั้งซ่อมผู้ใดในตำแหน่งว่าง ฝ่ายญี่ปุ่นที่เข้ายึดประเทศไทยตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ นั้น ได้แจ้งต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ขัดขวางไมตรีระหว่างญี่ปุ่นกับไทย จึงขอให้รัฐบาลไทยจัดการให้ข้าพเจ้าออกจากรัฐบาลโดยให้ไปอยู่ในตำแหน่งอื่นที่ไม่มีอำนาจทางบริหาร จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้ให้ พล.ต.อ. อุดุล อุดุลเดชะจรัส แจ้งแก่ข้าพเจ้าว่า ขอให้ข้าพเจ้าลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ถ้าข้าพเจ้าเห็นชอบด้วย ก็จะเสนอสภาผู้แทนราษฎรให้ลงมติแต่งตั้งข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในตำแหน่งที่ว่างอยู่ ข้าพเจ้าจึงตกลงยอมให้เสนอชื่อข้าพเจ้าต่อสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวนั้น เพราะข้าพเจ้าเห็นว่า ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์โดยเนื้อแท้แล้วไม่มีภาระมาก จึงช่วยให้ข้าพเจ้ามีเวลาที่จะจัดขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นเป็นการลับ ซึ่งต่อมามีชื่อว่า “ขบวนการเสรีไทย” และข้าพเจ้าก็จะได้พ้นจากการอยู่ในรัฐบาลที่ร่วมมือกับฝ่ายญี่ปุ่น

สภาผู้แทนราษฎรลงมติเป็นเอกฉันท์ตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔ แล้วข้าพเจ้าได้

ปฏิญาณตนต่อสภาผู้แทนราษฎรในการเข้ารับตำแหน่งใหม่เมื่อวันที่ ๒๓ เดือนเดียวกันนั้น

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๔๘๕ เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน ถึงแก่สัญกรรม สภาผู้แทนราษฎรมิได้ตั้งซ่อมผู้ใดแทน คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงเหลือเพียง ๒ คน คือพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ผู้ทรงเป็นประธาน และข้าพเจ้า

ต่อมาเมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๔๘๗ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาลาออกจากตำแหน่ง ด้วยเหตุที่จะกล่าวต่อไปในภายหน้า

สภาผู้แทนราษฎรจึงได้ลงมติเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ปีเดียวกันนั้น ตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการฯ แต่ผู้เดียว

-๗-

โดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลจะทรงบรรลุนิติภาวะในวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๔๘๘ แต่เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวกจึงไม่สามารถเสด็จพระราชดำเนินกลับพระนคร และไม่ทรงสามารถตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ ดังนั้น สภาผู้แทนราษฎรอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๕ ลงมติเมื่อวันที่ ๖ กันยายนปีนั้น ตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไปจนกว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จนิวัตสู่พระนคร

ข้าพเจ้าก็ได้รับส่งโทรเลขกราบบังคมทูลขอให้เสด็จกลับสู่พระนคร โดยตกลงกับฝ่ายสัมพันธมิตรจัดเครื่องบินอัญเชิญเสด็จกลับสู่พระนคร เพื่อทรงปฏิบัติพระราชภาระของพระองค์ เรื่องนี้มีฝรั่งได้เขียนหนังสือและนำสำเนาโทรเลขกราบบังคมทูลของข้าพเจ้ากับพระราชกระแสรับสั่งพิมพ์ไว้อย่างละเอียดแล้ว อันเป็นการแสดงความบริสุทธิ์ของข้าพเจ้าที่ไม่เห็นยว้งตำแหน่งผู้สำเร็จราชการฯ ไว้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท-

มติดลได้เสด็จกลับถึงพระนครเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกาศพระบรมราชโองการเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๘ ให้ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งรัฐบุรุษอาวุโส

-๘-

หน้าที่เกี่ยวกับการถวายความดูแลพระบรมวงศานุวงศ์นั้น เป็นของสำนักพระราชวังซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่มีอำนาจสั่งการ คือ ต้องสั่งผ่านสำนักราชเลขาธุการในพระองค์ซึ่งติดต่อไปยังสำนักนายกรัฐมนตรีให้สั่งการมายังสำนักพระราชวัง แต่ถ้าเลขาธิการพระราชวังจะลุ่มมือช่วยก็รับทำตามที่คุณะผู้สำเร็จราชการฯ ร้องขอ โดยสำนักพระราชวังรับผิดชอบต่อนายกรัฐมนตรี ดังนั้น แม้พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ซึ่งเป็นพระบรมวงศานุวงศ์จะทรงปรารถนาถวายความช่วยเหลือ พระบรมวงศานุวงศ์ก็ไม่มีอำนาจโดยตรง ยิ่งเป็นข้าพเจ้าแล้ว ตามระเบียบวิธีปฏิบัติราชการก็ยิ่งทำได้ยาก

เลขาธิการพระราชวังสมัยนั้น คือ พระยาชาติเดชอุดม รองเลขาธิการฯ คือ นายเฉลียว ปทุมรส ซึ่งเป็นเพื่อนก่อนการ ๒๔ มิถุนาฯ ฉะนั้นในการถวายความปลอดภัยสมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ ซึ่งพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ทรงมอบให้ข้าพเจ้าช่วยเป็นภาระ ก็โดยที่พระองค์ทรงเห็นว่าข้าพเจ้าอาจขอให้นายเฉลียว ปทุมรส รับช่วงไปจัดการ โดยรับผิดชอบเองต่อสำนักนายกรัฐมนตรีที่เป็นเจ้าหน้าที่โดยตรง และถ้าจำเป็นต้องเสด็จประทับในหัวเมืองก็มีสถานที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งนายปราโมทย์ พึ่งสุนทร ผู้ก่อการ ๒๔ มิถุนาฯ เป็นผู้อำนวยความสะดวก ถ้าจะเสด็จประทับที่เกาะเมืองอยุธยา ก็มีบริเวณอาคารและสถานที่ของกองรักษาที่หลวงสังกัดกระทรวงการคลัง ซึ่งมีนายสนิท ผิวนวล ผู้ช่วยปลัดกระทรวงการคลังเป็นผู้อำนวยความสะดวกอยู่ นอกจากนี้ยังมี

พระยาเทวาธิราช หัวหน้ากองในสำนักพระราชวัง ซึ่งชอบพอกับข้าพเจ้า คอยช่วยเหลืออยู่อีกด้วยในเรื่องที่เกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์

ด้วยเหตุดังกล่าวแล้วนี้ การถวายความปลอดภัยแด่พระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามที่บางครั้งจะรอกข์ไม่ได้ เพราะมีภัยจากเครื่องบินจะต้องใช้วิธีลัด ขอให้ผู้ที่กล่าวนามมาแล้วช่วยรับผิดชอบดำเนินงานตามที่ข้าพเจ้าขออรรถ

-๙-

พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ และหม่อมกอบแก้ว ซายา เป็นนักกีฬา แต่ข้าพเจ้าไม่สันทัดทางกีฬา จึงมิได้ไปร่วมการเล่นกีฬากับท่านมากนัก นอกจากบางครั้งท่านทรงชวนให้ข้าพเจ้าไปเล่นแบดมินตันบ้าง แต่จอมพล ป.ฯ เป็นนักกีฬาผู้หนึ่งซึ่งมีโอกาสเล่นกีฬากับพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ช่วยให้ท่านทั้งสองมีความสนิทสนมกันยิ่งขึ้น และเห็นอกเห็นใจกัน

ข้าพเจ้าไม่เคยทราบมาก่อนว่า จอมพล ป.ฯ เคยส่งใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมายังพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งท่านเห็นว่าเป็นเรื่องที่จอมพล ป.ฯ มีความน้อยใจในปัญหาส่วนตัวซึ่งไม่ใช่ปัญหาทางราชการ ท่านจึงส่งใบลากลับคืนไปโดยมิได้แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบ

ต่อมาประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ จอมพล ป.ฯ ได้ยื่นใบลาตรงมายังประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์อีก แล้วจอมพล ป.ฯ ก็ได้ออกจากทำเนียบสภาคัดศิษย์ ไม่รู้ว่ไปทีไหน ชะรอยพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ จะทรงทราบว่า จอมพล ป.ฯ ต้องการลาออกจริงเพื่อปรับปรุงคณะรัฐบาลใหม่ก็ได้ พระองค์จึงส่งใบลาจอมพลมาให้ข้าพเจ้าพิจารณา ข้าพเจ้าจึงเขียนความเห็นในบันทึกหน้าปกใบลานั้นว่า “ใบลานั้นถูกต้องตามรัฐธรรมนูญแล้ว อนุมัติให้ลาออกได้” ข้าพเจ้าลงนามไว้ตอนล่าง

ทิ้งที่ว่างตอนบนไว้เพื่อให้พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ทรงลงพระนาม ซึ่งพระองค์ก็ทรงลงพระนาม

ข้าพเจ้าจึงเชิญนายทวิ บุญยเกตุ ซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีและเลขาธิการคณะรัฐมนตรี มาถามว่า จอมพล ป.ฯ จะจัดการปรับปรุงรัฐบาลอย่างไรหรือ ก็ได้รับตอบว่า คงจะจัดการปรับปรุงรัฐบาล และตามหาตัวจอมพล ป.ฯ ก็ยังไม่พบ แต่เมื่อคณะผู้สำเร็จราชการฯ ส่งคำอนุมัติใบลาออกของจอมพล ป.ฯ แล้ว สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีซึ่งบังคับบัญชากรมโฆษณาการอยู่ด้วย ก็จะให้วิทยุของกรมนั้นประกาศการลาออกของจอมพล ป.ฯ

ฝ่ายจอมพล ป.ฯ ขณะนั้นจะอยู่ ณ ที่แห่งใดก็ตาม เมื่อได้ฟังวิทยุกรมโฆษณาการประกาศการลาออกเช่นนั้นแล้ว ก็แสดงอาการโกรธมาก ครั้นแล้วได้มีนายทหารจำนวนหนึ่งไปเฝ้าพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน ซึ่งท่านผู้นี้ประทับอยู่ขณะนั้น ขอให้จัดการเอาใบลาคืนให้จอมพล ป.ฯ เป็นธรรมดาที่พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ เห็นอาการของนายทหารเหล่านั้น จึงตกพระทัย เพราะไม่ทรงสามารถเอาใบลาคืนให้จอมพล ป.ฯ ได้ ฉะนั้น พระองค์พร้อมด้วยหม่อมมอแก้ว ชายา ได้มาทำเนียบที่ข้าพเจ้าได้อาศัยอยู่ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ใกล้ท่าช้างวังหน้า ขออาศัยค้างคืนที่ท่าเนียบข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าจึงขอให้เพื่อนทหารเรือช่วยอารักขาตามพระประสงค์ ซึ่งเป็นการช่วยอารักขาข้าพเจ้าด้วย เพื่อนทหารเรือได้ส่งเรือยามฝั่งในบังคับบัญชาของ ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ร.น. มาจอดที่หน้าท่าเนียบของข้าพเจ้า ฝ่าย พ.ต. หลวงราชเดชา ราชของครักษ์ประจำตัวข้าพเจ้า และ พ.ท. ประพันธ์ กุลพิจิตร ราชของครักษ์ประจำองค์พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ก็ได้มาร่วมให้ความอารักขาด้วย เราสังเกตดูจนกระทั่งเวลาบ่ายของวันรุ่งขึ้นก็ไม่เห็นมีนายทหารบกหรือทหารอากาศมาคุกคามประการใด ดังนั้น พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ กับหม่อมมอแก้วจึงกลับไปพระที่นั่งอัมพรสถาน

ต่อมาจอมพล ป.ฯ ก็ได้ใบลาออกกลับคืนไป แล้วสั่งให้วิทยุกรมโฆษณาการกระจายเสียงใจความว่า วิทยุกระจายเสียงว่า จอมพล ป.ฯ ลาออกนั้นคลาดเคลื่อนไป จอมพล ป.ฯ ยังคงครองตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป เพราะหลักฐานการลาออกสูญหายไป

จอมพล ป.ฯ จึงตำหนินายทวิ บุญยเกตุ ที่ให้วิทยุกระจายเสียงการลาออกของจอมพล ป.ฯ นายทวิ บุญยเกตุ จึงได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีและเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ครั้นแล้วจอมพล ป.ฯ อ้างตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดออกคำสั่งให้พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ และข้าพเจ้าประจำกองบัญชาการทหารสูงสุด คือ เท่ากับให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บัญชาการทหารสูงสุด และให้ไปรายงานตัวภายใน ๒๔ ชั่วโมง

พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ได้เสด็จไปรายงานพระองค์ต่อจอมพล ป.ฯ ตามคำสั่ง

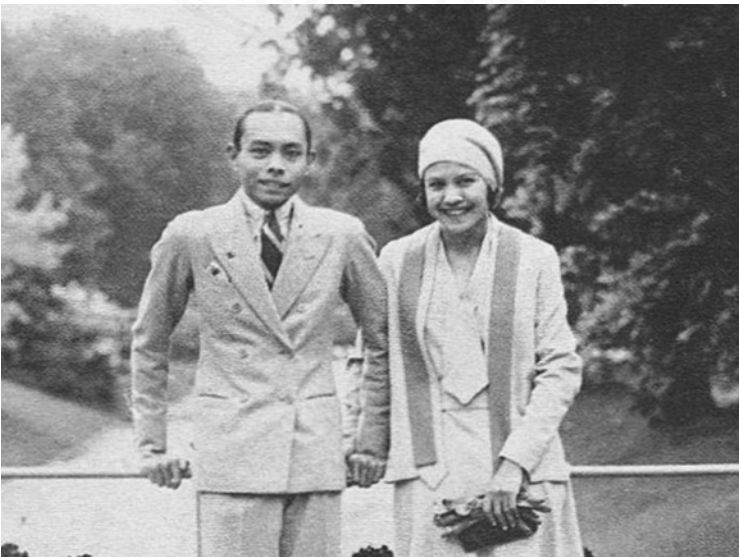
ส่วนข้าพเจ้าไม่ยอมไปโดยให้เหตุผลว่า ข้าพเจ้ามีตำแหน่งเป็นผู้แทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเป็นจอมทัพตามรัฐธรรมนูญ ถ้าข้าพเจ้าไปรายงานตนยอมอยู่ภายใต้ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ก็เท่ากับข้าพเจ้าลดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ลงอยู่ภายใต้ผู้บัญชาการทหารสูงสุด มีรัฐมนตรีบางนายได้ชี้แจงขอร้องให้จอมพล ป.ฯ ถอนคำสั่งที่ว่านั้น ซึ่งจอมพล ป.ฯ ก็ได้ยอมถอนคำสั่ง เป็นอันว่า พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ และข้าพเจ้าสามารถปฏิบัติภารกิจแทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเป็นจอมทัพตามรัฐธรรมนูญได้ต่อไป

-๑๐-

ต่อมาประมาณเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ เสด็จไปพักผ่อนที่วังไกลกังวล หัวหิน รับสั่งชวนให้ข้าพเจ้าไปเยี่ยมพระองค์ในปลายสัปดาห์ ข้าพเจ้าก็ได้ไปครั้งหนึ่งตามคำชวน

พล.ท. พระยาวิชิตรวงค์วุฒิมไกร
(ม.ร.ว.สิทธิ สุทัศน์)

พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา กับ หม่อมกอบแก้ว อากาศ

ระหว่างนั้นได้รับฟังวิทยุต่างประเทศกระจายข่าวว่า พระเจ้า
วิกตอร์ เอมมานูเอลแห่งอิตาลีไม่อาจทรงเพิกเฉยต่อการดำเนินของ
มุสโสลินีที่ทำให้ชาติประสบความพ่ายแพ้ในสงครามและนำอิตาลีไปสู่
ความหายนะ พระองค์จึงรับสั่งให้มุสโสลินีเข้าเฝ้าที่พระราชวังกิรินัล แล้ว
ผู้ที่ร่วมคิดกับพระองค์ทำการจับกุมมุสโสลินีใส่รถพยาบาล เปิดประตู
ไซเรนออกไปจากพระราชวัง โดยคน ๒ ข้างทางที่รถผ่านไปไม่อาจทราบ
ได้ว่า เป็นรถที่พาตัวมุสโสลินีไปสู่ที่คุมขังแห่งหนึ่ง ครั้นแล้วพระมหากษัตริย์
องค์นั้นทรงแต่งตั้งจอมพล บาโดกลิโอเป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้ง
รัฐบาลใหม่แห่งชาติอิตาลีขึ้น

พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ กับข้าพเจ้าได้สนทนาถึงเหตุการณ์ครั้งนี้
แล้ว พระองค์รับสั่งว่า ในเมืองไทยไม่มีใครที่จะกล้าทำเช่นนั้น ข้าพเจ้า
จึงทูลเพื่อสนุก ๆ ว่า ต้องหาคนแก่ ๆ อย่างบาโดกลิโอ แล้วทูลต่อไปว่า
เมื่อตอนบ่ายที่รถไฟซึ่งข้าพเจ้าโดยสารมาหัวหินนั้น เห็น พล.ท. พระยา
วิชิตรวงค์วุฒิไกรยืนอยู่ที่สถานีห้วยทราย ท่านผู้นี้ชราพอ ๆ กับจอมพล
บาโดกลิโอ น่าจะทำได้ ครั้นแล้วเราก็เสสรวลกันเป็นเรื่องสนุกไม่จริงจัง

ต่อมาเมื่อพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ เสด็จกลับจากหัวหินแล้ว วันหนึ่ง
นายเฉลียว ปทุมรส ได้รับมาหาข้าพเจ้าบอกว่า จอมพล ป.ฯ ได้เรียก
ประชุมผู้ก่อการ ๒๔ มิถุนาฯ เป็นการด่วน แจ้งว่า พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ
ได้รายงานว่า ข้าพเจ้าคิดจับตัว จอมพล ป.ฯ เหมือนที่มุสโสลินีถูกจับ
โดยข้าพเจ้าจะให้ พล.ท. พระยาวิชิตรฯ เป็นผู้นำจับ จึงให้ผู้ก่อการฯ
ปรึกษาโทษข้าพเจ้า ที่ประชุมขอรอการลงมติไว้ก่อน อ้างว่าจะเชื้อ
พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ยังไม่ได้ ขอให้ตั้งกรรมการมาสอบสวนข้าพเจ้า
กรรมการกำลังออกจากวังสวนกุหลาบ มุ่งหน้ามายังทำเนียบท่าช้างแล้ว
ไม่เข้ากรรมการก็มาถึง

เท่าที่จำได้มาด้วยกัน ๓ คน มี พล.ร.ท. สิ้นธุ์ กมลนาวิณ ร.น. พ.อ.
ช่วง เขวงศักดิ์สงครามด้วยคนหนึ่ง ส่วนอีกท่านหนึ่งจำไม่ได้ กรรมการ
ได้สอบถามข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารับว่าพูดตามที่กล่าวนั้น แต่เป็นการพูดเล่น

สนุก ๆ เพราะพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ปรารภขึ้น ถ้าข้าพเจ้าจะจับจอมพล ป.ฯ จริงแล้ว ก็ไม่บอกพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ เพราะข้าพเจ้ายังมีเพื่อนที่ไว้ใจได้ยิ่งกว่าพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ มากนัก และ พล.ท. พระยาวิชิตรฯ นั้น ท่านชราแล้ว จะใช้ท่านทำการอย่างทีกล่าวหาได้อย่างไร

คณะกรรมการกลับไปรายงานจอมพล ป.ฯ ว่า เป็นเรื่องที่พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ทรงเอาเรื่องเหลวไหลมารายงานจอมพล ป.ฯ เรื่องก็ระงับไป พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ก็ทรงเจื่อน ๆ กับข้าพเจ้า แต่นั้นมาข้าพเจ้าก็ต้องระวังในการพูดกับท่าน

ภายหลังสงคราม เมื่อพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ประชวรหนักก่อนสิ้นพระชนม์ ประมาณ ๑-๒ วัน ท่านทรงให้นายเฉลียว ปทุมรส มาเชิญข้าพเจ้าไปเฝ้าที่วังรัตนโกสินทร์ว่า ก่อนสิ้นพระชนม์ ท่านขอพบข้าพเจ้าเพื่อขอขมาสิ่งที่ล่วงเกินแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ได้ไปเฝ้า รับสั่งว่า ขอให้ข้าพเจ้าอโหสิกรรมในเรื่องที่ท่านได้กระทำไป ข้าพเจ้าได้ทูลว่า ข้าพเจ้าถวายอโหสิกรรมมาก่อนแล้ว ขอให้ทรงตั้งพระทัยดีมั่นในพระพุทธคุณ ทรงทำจิตให้ผ่องแผ้ว อย่าวิตกกังวลเลย ต่อมาพระองค์ก็ได้สิ้นพระชนม์ด้วยความสงบ ข้าพเจ้ามิได้จองเวรอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ท่านให้เป็นที่สะเทือนพระทัยเลย ซึ่งถ้าหากท่านทรงมีพระญาณวิถีก็คงทรงทราบ ว่า ข้าพเจ้ามิได้ทำการอย่างใดเป็นที่สะเทือนพระทัย

-๑๑-

เสียงของราษฎรไทยไม่พอใจจอมพล ป.ฯ มากยิ่งขึ้น เนื่องจากจอมพล ป.ฯ จะทำไทยให้เป็นมหาอำนาจ โดยบังคับให้ราษฎรชายหญิงต้องสวมหมวกไปในที่สาธารณะ ห้ามกินหมาก แพที่เป็นที่อยู่อาศัยตามแม่น้ำลำคลองต้องย้ายขึ้นบก อ้างว่า ประเทศที่เจริญแล้วไม่อยู่แพ เพราะไม่มีส้วม เกณฑ์แรงงานราษฎรไปสร้างถนน ค่าครองชีพแพงขึ้นกว่า

เมื่อก่อนสงครามหลายเท่า เครื่องอุปโภคบริโภคอัดคัดขาดแคลน ผู้แทนราษฎรทั้งประเภทหนึ่งและประเภทสองมีความไม่พอใจมากขึ้นทุกที

วิทยุกรมโฆษณาการที่กระจายเสียงสดดีจ่อมพล ป.ฯ พร้อมทั้งคำขวัญ และเพลงต่างๆ อาทิ “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” “ท่านผู้นำไปทางไหนฉันจะตามไปด้วย” และบทความของทำเนียบสามัคคีชัย ฯลฯ แทนที่จะได้รับความนิยมจากราษฎรส่วนมาก แต่กลับทำให้ราษฎรส่วนมากไม่พอใจยิ่งขึ้น

ครั้นแล้ว “จตุสดมภ์” คือ บุคคล ๔ คน ที่มีผู้เอาชื่อตัวมาผูกเป็นวลีสอดคล้องกัน ซึ่งถือว่าเป็นผู้หนุนจ่อมพล ป.ฯ ให้ทำผิด (ใครอยากรู้ชื่อก็ให้ถามผู้ที่จำได้ดู) ก็เสนอให้ทางการสั่งโรงภาพยนตร์เมื่อได้ฉายหนังเรื่องเสร็จแล้ว ให้ฉายภาพจ่อมพล ป.ฯ โดยให้ผู้ชมภาพยนตร์ยืนขึ้นทำความเคารพเช่นเดียวกับโรงภาพยนตร์ในอิตาลีสมัยมุสโสลินี ความไม่พอใจของราษฎรส่วนมากจึงถึงขีดสูงสุดที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรี ผู้แทนราษฎรทั้งประเภทหนึ่งและประเภทสองส่วนมากได้ตระหนักถึงความปรารถนาของราษฎรที่จะให้รัฐบาลจ่อมพล ป.ฯ ต้องออกไปโดยมีรัฐบาลใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยเข้ามาแทนที่

ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นมิได้นิ่งเฉยดูดาย คือ ได้คอยสดับตรับฟังว่า เมื่อราษฎรไทยไม่พอใจจ่อมพล ป.ฯ ซึ่งร่วมมือกับญี่ปุ่นเช่นนั้นแล้ว ความไม่พอใจที่ราษฎรมีต่อฝ่ายญี่ปุ่นอยู่แล้ว ก็ยิ่งจะเพิ่มความไม่พอใจญี่ปุ่นขึ้นมาด้วย ดังนั้น ฝ่ายญี่ปุ่นจึงคิดหาตัวบุคคลที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีจัดตั้งรัฐบาลไทยขึ้นใหม่ ในการนี้ พล.ต.อ. อุดมฯ ได้มาเล่าให้ฟังว่า เห็นอาการผิดปกติที่ญี่ปุ่นเอาทูตญี่ปุ่นสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์เข้าเมืองไทย และพวกนี้ได้ไปเยี่ยมคำนับเจ้านายบางองค์ ขุนนางเก่าบางคน อีกทั้งได้สนับสนุนให้อดีตรัฐมนตรีบางคนที่อยู่ญี่ปุ่นพูดวิพากษ์กระจายเสียงเนื่อง ๆ จึงสงสัยว่าญี่ปุ่นคิดจะเปลี่ยนตัวจ่อมพล ป.

ต่อมาจ่อมพล ป.ฯ ได้จัดพิธีชวนญี่ปุ่นให้ไปร่วมสาบานต่อหน้า “พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วมรกต”ว่าจะซื่อสัตย์ต่อกันไปจน

ที่สุด ญีปุ่นซึ่งนับถือลัทธิบูชิโดกันเป็นจำนวนมากมิใช่พุทธศาสนิก แต่ก็ยอมไปทำพิธีสาบานที่โบสถ์วัดพระแก้วด้วย มีเพื่อนคนหนึ่งที่ดีต่อกับฝ่ายญีปุ่นได้บอกข้าพเจ้าว่า ญีปุ่นได้ปรารภกับเขาว่า ญีปุ่นซักจะระวางจอมพล ป.ฯ ว่า เหตุใดต้องชวนพวกเขาไปสาบาน จอมพล ป.ฯ นำจะมีความคิดหักหลังญีปุ่น

ส่วนวิทยุนิวเดลีของอังกฤษก็ใช้กลยุทธ์เพื่อทำให้ญีปุ่นระวางจอมพล ป.ฯ ยิ่งขึ้น โดยกระจายคำกลอนซ้ำ ๆ หลายวันและบอกซ้ำ ๆ ขอให้ผู้ฟังจดไว้ ซึ่งฝ่ายญีปุ่นก็จดไว้ด้วย คำกลอนนั้นข้าพเจ้าฟังขึ้นหูจึงยังจำได้ว่า มีความว่าดังนี้

“เป็นจอมพลไฉนยอมเป็นจอมแพ
ทำผิดแล้วคิดแก้ไม่ได้หรือ
เกิดเป็นชายชาติตรีมีฝีมือ
ไยจึงคือให้ไพร่นั่งขี่คอ”

ข้าพเจ้าทราบจากคนไทยที่ดีต่อกับญีปุ่นว่า กลอนบทนี้ญีปุ่นจดไว้แล้วระวางจอมพล ป.ฯ ยิ่งขึ้น ประกอบด้วย พ.อ. กาจ กาจสงคราม ได้เดินทางไปเมืองจีน โดยทางจีนให้นายพลไตลี นายใหญ่เกสตาไปจีนที่จุงกิงรับรอง ในการสนทนากันนั้นมีล่ำที่เป็นคนเกิดในเมืองไทย ข้าพเจ้าวีแววไปถึงฝ่ายญีปุ่น แม้ พ.อ. กาจฯ จะบอกนายพลไตลีว่า ตนเดินทางมาเอง แต่ญีปุ่นรู้วีแวว ก็สงสัยว่า จอมพล ป.ฯ คงเข้ามา

คนไทยที่ดีต่อกับญีปุ่นรีบมาบอกข้าพเจ้าว่า ทหารญีปุ่นเตรียมที่จะเข้ายึดรัฐบาลไทย

-๑๒-

เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ จอมพล ป.ฯ เสนอร่างพระราชบัญญัติให้รับรองพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครเพชรบูรณ์และพุทธบุรีมณฑล ซึ่งจอมพล ป.ฯ ดำริสร้างเป็นนครขึ้นในบริเวณป่าที่มี

ใช้จับสันระบาศร้ายแรง ในการนั้นก็จะต้องเกณฑ์ราษฎรไปทำงานโยธา ผู้แทนราษฎรทั้งประเภทหนึ่งและประเภทสองส่วนมาก ซึ่งตระหนักถึงความไม่พอใจของราษฎรอยู่แล้ว ได้ลงมติไม่อนุโมติร่างกฎหมายนั้น

ปัญหาเกิดขึ้นภายในรัฐบาลว่า มตินั้นจะถือว่าเท่ากับเป็นการไม่ให้ความไว้วางใจรัฐบาลหรือไม่ รัฐมนตรีส่วนมากยืนยันว่า ตามมารยาท รัฐบาลต้องลาออก แต่สภาฯ อาจแนะนำคณะผู้สำเร็จราชการให้ตั้งใหม่ได้ จอมพล ป.ฯ จึงได้ยื่นใบลาออกต่อคณะผู้สำเร็จราชการ

คราวนี้ พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ยังไม่ทรงลงพระนามอนุโมติให้จอมพล ป.ฯ ลาออก โดยเชิญประธานสภาฯ มาแจ้งให้ไปทาบถามสมาชิกสภาฯ ก่อนว่าจะเสนอผู้ใด แล้วจึงจะพิจารณาใบลาออกนั้น ผู้แทนราษฎรที่เป็นชั้นหัวหน้ามาถามข้าพเจ้าว่า สมควรให้ท่านผู้ใดเป็นนายกฯ ข้าพเจ้าแนะนำว่า ขอให้ไปทาบถามพระยาพหลฯ ต่อมาประธานสภาฯ ได้นำความเห็นส่วนข้างมากของผู้แทนราษฎรเสนอคณะผู้สำเร็จราชการว่า พระยาพหลฯ ควรเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป ครั้นคณะผู้สำเร็จฯ เชิญพระยาพหลฯ มาถามความสมัครใจ ท่านก็ปฏิเสธ

ครั้นแล้วผู้แทนราษฎรส่วนที่เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยแล้วได้มาปรึกษาข้าพเจ้าว่า สมควรเป็นผู้ใดที่จะให้ความสะดวกแก่ขบวนการเสรีไทย ส่วนมากเห็นว่า นายทวี บุญยเกตุ มีลักษณะสมควรเป็นนายกรัฐมนตรี เช่นเดียวกับที่ผู้แทนราษฎรได้เคยลงมติให้นายทวีฯ เป็นประธานสภาฯ มาก่อนแล้ว แต่ถูกจอมพล ป.ฯ ชัดขวาง นายทวีฯ เป็นคนซื่อตรงและสามารถ และมีอาวุโสในคณะราษฎร เพราะเป็นผู้เข้าร่วมในคณะราษฎรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๐ ขณะยังศึกษาอยู่ในปารีส (นายควงฯ นั้นเพิ่งเข้าร่วมในคณะราษฎร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายนไม่กี่เดือน นายควงฯ ก็ยอมรับความจริงนี้ในปาฐกถาของเขาที่คุรุสภาแล้ว)

แต่นายทวีฯ เป็นผู้พูดตรงไปตรงมา จึงเป็นการยากที่นายทวีฯ จะตีหน้ากับฝ่ายญี่ปุ่นได้ ฉะนั้น จึงเห็นกันว่า ให้ลองทาบถามนายควงฯ ดูว่า

จะรับเป็นนายกฯ เพื่อตีหน้ากับญี่ปุ่นได้หรือไม่ ส่วนการทำงานของรัฐบาลนั้นมอบให้นายทวิช เป็นผู้สั่งราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ข้าพเจ้าจึงเชิญนายควงฯ มาพบ ถามความสมัครใจ นายควงฯ ยอมตกลงตามเงื่อนไขนั้น

ครั้นแล้ว ผู้แทนส่วนมากได้ลงมติลับเป็นการภายในเสนอให้ประธานสภาฯ นำเรื่องไปเสนอคณะผู้สำเร็จราชการให้ตั้งนายควงฯ เป็นนายกรัฐมนตรี พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ทรงเกียง ไม่ยอมตั้ง โดยขออนุญาตและรัฐมนตรีที่นายควงฯ จะเชิญเข้าร่วมในรัฐบาล นายควงฯ ทูลว่า ขอให้คณะผู้สำเร็จราชการตั้งนายควงฯ เป็นนายกฯ ก่อน แล้วจึงจะเสนอรัฐมนตรีในรัฐบาลใหม่ ฝ่ายข้าพเจ้าก็ยืนให้ตั้งนายควงฯ เป็นนายกฯ ก่อน เรื่องไม่ลงรอยกันอยู่หลายวัน

วิญญูชนผู้มีสติย่อมคิดว่า ระหว่างเวลาที่จอมพล ป.ฯ ยืนใบลาออก กับการที่จะตั้งนายกรัฐมนตรีคนใหม่นั้น ญี่ปุ่นจะนิ่งเฉยกระนั้นหรือ ? ความจริง ญี่ปุ่นยื่นมือเข้ามา ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นระแวงจอมพล ป.ฯ ว่า จะเล่นไม่ซื่อต่อตนดังกล่าวแล้ว

ทูตทหารบกและทหารเรือมาหาข้าพเจ้าที่ทำเนียบท่าช้างด้วยมารยาทอันดี เพราะญี่ปุ่นเคารพพระมหากษัตริย์ไทยอันใด ก็แสดงเคารพข้าพเจ้าซึ่งเป็นผู้แทนพระองค์พระมหากษัตริย์ไทยอันนั้น ฝ่ายญี่ปุ่นถามข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้ามีความเห็นอย่างไรในการตั้งนายกรัฐมนตรีคนใหม่แทนจอมพล ป.ฯ ข้าพเจ้าตอบว่า ควรเป็นไปตามระบบรัฐธรรมนูญของไทย ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นถือว่าเป็นกิจการภายในของไทยเถิด คนไทยจึงจะเข้าใจว่า ฝ่ายญี่ปุ่นไม่แทรกแซงในกิจการภายในของไทย อันจะเป็นเกียรติคุณแก่ญี่ปุ่นเอง ฝ่ายญี่ปุ่นจึงกล่าวว่า ถ้าเช่นนั้นก็ขอให้ข้าพเจ้าดำเนินตามรัฐธรรมนูญของไทยเถิด ญี่ปุ่นจะไม่เกี่ยวข้องด้วย ขอให้คนที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีใหม่ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นต่อไปเถิด แล้วฝ่ายญี่ปุ่นถามข้าพเจ้าว่า นายควง อภัยวงศ์ เป็นคนอย่างไร ฝ่ายเขาไม่รู้จัก

ข้าพเจ้าตอบว่า เขาเป็นคนร่าเริง นิสัยดี หวังว่า เขาจะร่วมมือกับฝ่าย
ญี่ปุ่นได้

ดังนั้นวิญญูชนยอมพอจะเข้าใจได้ว่า ถ้าไม่ทำความเข้าใจกับ
ญี่ปุ่นไว้ก่อนดังกล่าวแล้ว ฝ่ายญี่ปุ่นที่ครองประเทศไทยอยู่จะยอมให้ฝ่าย
ไทยเปลี่ยนรัฐบาลอย่างง่าย ๆ หรือ

-๑๓-

ฝ่ายพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ยังทรงยืนกรานไม่ยอมลงพระนามตั้ง
นายควงฯ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ในที่สุด พระองค์ได้ทรงขอลาออกจาก
ตำแหน่งประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ โดยเข้าพระทัยว่า
นายควงฯ จะไปไม่ตลอดรอดฝั่ง ไม่ซ้ำจอมพล ป.ฯ ก็จักกลับมาเป็น
นายกรัฐมนตรีอีก ซึ่งข้าพเจ้าจะต้องออกไป โดยพระองค์จะทรงกลับมา
เป็นผู้สำเร็จราชการอีก

สภาผู้แทนราษฎรจึงลงมติเป็นเอกฉันท์ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ.
๒๔๘๗ ตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่ผู้เดียว

ในวันนั้นเอง ข้าพเจ้าได้ลงนามประกาศพระบรมราชโองการใน
พระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ตั้งพันตรี
ควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็น
ผู้รับสนอง พระบรมราชโองการตามระเบียบ

นายควง อภัยวงศ์ ได้จัดตั้งคณะรัฐมนตรี โดยมีรัฐมนตรีหลาย
นาย และโดยเฉพาะได้มีนายทิว บุนนยะเกตุ เข้าร่วมด้วย ตามที่นายควงฯ
ได้ตกลงกับข้าพเจ้าไว้ คือ นอกจากนายทิวฯ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการแล้ว ก็เป็นรัฐมนตรีสั่งราชการในสำนักนายกรัฐมนตรีด้วย
โดยมีหน้าที่ดำเนินงานของคณะรัฐมนตรีอยู่เบื้องหลังนายควงฯ กิจการ
ใดอันเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทย ซึ่งนายทิวฯ เป็นผู้บัญชาการพลพรรค
ในประเทศไทยนั้น ถ้าจะต้องเกี่ยวข้องกับรัฐบาลอย่างใดแล้ว นายควงฯ

ก็อนุญาตตามที่ตกลงกันไว้ก่อนว่า ให้นายทวิช ปรึกษาดตกลงกับข้าพเจ้า โดยตรง โดยนายควงฯ ไม่ขอรับรู้ด้วย นอกจากนี้จะต้องทำเป็นกฎหมาย หรือแถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร

ดังนั้น มีหลายเรื่องที่นายทวิช ได้ปรึกษาข้าพเจ้าจัดทำขึ้นก่อน แล้ว จึงแจ้งให้นายควงฯ รับไปปฏิบัติการ อาทิ การประกาศพระบรมราชโองการว่า การประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาเป็นโมฆะนั้น นายทวิช บุนยเกตุ เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ดังปรากฏในราชกิจจานุเบกษา ไม่ใช่ นายควงฯ เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

การอภัยโทษและนิรโทษกรรมผู้ต้องหาทางการเมืองนั้น นายทวิช ก็เป็นหัวแรงสำคัญในการร่างกฎหมายอภัยโทษและนิรโทษกรรม เพราะแม้ข้าพเจ้าแจ้งแก่สัมพันธมิตรไว้ก่อนว่า เพื่อความสามัคคีของคนไทย ที่มีอุดมคติตรงกันในการต่อสู้ญี่ปุ่น ให้ได้รับอภัยโทษและนิรโทษกรรม ตามที่ ม.จ.ศุภสวัสดิ์ฯ ได้ทรงปรารภมานั้น เวลาปฏิบัติเข้าจริงก็ยังไม่อาจทำได้ง่าย ๆ เหมือนดังที่นายควงฯ พูดที่คุรุสภาว่า พอนายควงฯ เป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว ก็สั่งปล่อยนักโทษการเมือง จริงอยู่ นายควงฯ เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แต่ในการร่างกฎหมายดังกล่าวแล้ว ต้องทำความเข้าใจกับ พล.ต.อ. อุดลฯ อธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งเป็นผู้สั่งจับผู้ต้องหาการเมือง ให้เขาเห็นความสมควรที่จะอภัยโทษและนิรโทษกรรม ทั้งนี้ เพื่อความสามัคคีของทุก ๆ ฝ่าย เพื่อประโยชน์ของ การงานรับใช้ชาติร่วมกัน

พล.ต.อ. อุดลฯ นั้น มีคนให้ฉายาว่า “นายพลตาตุ” เป็นคนที่ ไม่ยอมให้ผู้ใดลบคมได้ง่าย ๆ ถ้าอยู่ดี ๆ นายควงฯ ซึ่งเพิ่งได้เป็นนายกรัฐมนตรีตามวิธีการดังกล่าวแล้วในชื่อก่อน ๆ เกิดจะแสดงบุญบารมีของตน โดยสั่งปล่อยผู้ต้องหาการเมืองโดยไม่ปรึกษาหารือหรือทำความเข้าใจให้ดีกับ “นายพลตาตุ” ซึ่งเป็นผู้จับผู้ต้องหาการเมือง คือ เป็นผู้ทำพระเดช แต่ นายควงฯ จะเป็นผู้ทำพระคุณเอาหน้าแก่ผู้ต้องหาการเมือง

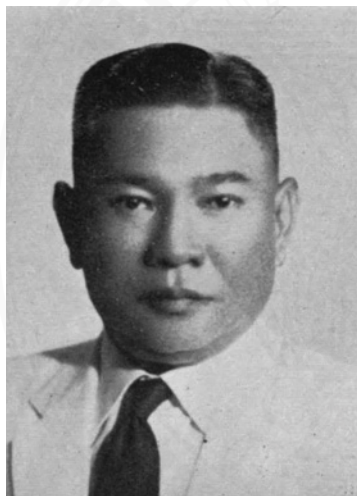
แล้ว เรื่องก็อาจจะยุ่ง เป็นเหตุให้ผู้ต้องหาคกรเมืองซึ่งอยู่ในความดำริ ตามที่นายป่วย อึ้งภากรณ์ ได้กล่าวไว้ในบทความนั้นแล้ว ต้องได้รับการ ปลดปล่อยชั่วคราวไปอีก

ฉะนั้น เพื่อให้ผู้ต้องหาคกรเมืองที่ถูกจองจำอยู่ได้รับการปลดปล่อย เร็วขึ้น นายทวิ บุญยเกตุ และข้าพเจ้าต้องช่วยกันทำความเข้าใจกับ “นายพลตาดู” และได้ขอร้องให้นายป่วย อึ้งภากรณ์ ชี้แจงข้อความที่ ข้าพเจ้าส่งโทรเลขลับไปให้สัมพันธมิตรทราบ เมื่อ “นายพลตาดู” เห็น ชอบในหลักการแล้ว จึงได้มอบให้นายทวิ บุญยเกตุ เป็นผู้ร่างกฎหมาย อภัยโทษและนิรโทษกรรมแก่บรรดาผู้ต้องหาคกรเมืองทุกคน จะ เหลืออยู่ก็แต่เฉพาะผู้ต้องโทษภายหลังกองทัพญี่ปุ่นเข้าเมืองไทยแล้ว เพื่อความปลอดภัยของผู้นั้น ๆ เอง เพราะถ้าปล่อยออกมา ก็จะถูกญี่ปุ่น จับเอาไป ส่วนกรมขุนชัยนาท ที่ถูกถอดเป็นนายรังสิตฯ นั้น นอกจากได้ นิรโทษกรรมแล้ว ก็ได้สถาปนาพระอิสริยยศตามเดิม

ผู้ต้องหบางคนใช้สติเข้าใจความจริง โดยข้าพเจ้าหรือนายทวิฯ มิได้ดุด่าอย่างเอาหน้าต่อเขาเหล่านั้น เมื่อออกจากเรือนจำบางขวางก็ได้ ตรงมาหาข้าพเจ้าที่บ้าน อาทิ พระยาอุดมพงษ์เพ็ญสวัสดิ์ (ม.ร.ว.ประยูร อิศรศักดิ์) อดีตสมุหเทศาภิบาลและอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นนักกีเอกผู้หนึ่งได้นำของขวัญชิ้นหนึ่งมาให้ข้าพเจ้า คือ กระดาษแผ่นเล็ก ๆ แผ่นหนึ่ง ซึ่งท่านผู้นี้บอกว่า ได้เขียนไว้ตั้งแต่อยู่ที่ คุกบางขวาง เมื่อได้ฟังข่าวว่า มีอภัยโทษและนิรโทษกรรม บทประพันธ์ ของท่านมีความตามที่ข้าพเจ้าจำได้ ดังต่อไปนี้

“สัจจวา รีย่นต์เห็นเป็นธรรมชาติ
นิรกรรมผู้ต้องโทษใจทักเท็จหา
ให้พันทุกข์ทรมาณกายวิญญา
หลุดออกมาจากคุกขุมอเวจี ฯ”

ข้าพเจ้าได้เสนอให้ท่านผู้นั้นทราบว่า ขอให้ท่านขอบคุณนายทวิ บุญยเกตุ ที่เป็นหัวแรงสำคัญในการอภัยโทษและนิรโทษกรรม ขอให้ท่าน

(บน) ทวี บุญยเกต, พล.ต.อ. อุดล อุดลเดชจรัส
(ล่าง) พล.ร.ท. สินธุ์ กมลนาวัน, พล.ท. ชิต มั่นศิลป์ สีนาดโยธารักษ์

ช่วยเปลี่ยนสักรวาทบทันให้เป็นสักรวาทวิ บุญยกเหตุ เกิด และขอให้ท่านช่วยชี้แจงผู้พันโทษทุกคนถึงความดีของนายทวิ บุญยกเหตุ

อีกหลายวันต่อมา พระยาเทพหัสดินมาหาข้าพเจ้า แจ้งว่า เพิ่งได้ทราบความจริงว่า นายทวิ บุญยกเหตุ เป็นหัวแรงสำคัญในเรื่องนี้

นายทวิ บุญยกเหตุ ทำบุญชนิด “ปิดทองหลังพระ” มิได้เคยอวดอ้างถึงการที่ตนได้ทำไปในเรื่องนี้ บัดนี้นายทวิฯ ได้วายชนม์ไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอบันทึกความดีเรื่องนี้ของนายทวิฯ ไว้

-๑๔-

เรามีได้ทำหักโหมแก่จอมพล ป.ฯ เพราะไม่พึงประสงค์ให้มีการรบราฆ่าฟันระหว่างคนไทยด้วยกันเอง ดังนั้น เมื่อจอมพล ป.ฯ ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ข้าพเจ้าในฐานะผู้สำเร็จราชการฯ ก็อนุมัติให้ลาออกตามใบลาอันซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ส่วนตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดยังให้จอมพล ป.ฯ ครองตำแหน่งนั้นอยู่ มิได้ประกาศปลดจากตำแหน่งนั้นในทันทีทันใด

แต่จอมพล ป.ฯ ได้ไปรวบรวมทหารตั้งมั่นอยู่ที่ลพบุรี ซึ่งเป็นการคุกคามรัฐบาลใหม่ พล.ร.ท. สินธุ์ กมลนาวิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและผู้บัญชาการทหารเรือ จึงได้มาหาข้าพเจ้าว่าจะต้องรีบจัดการประกาศปลด จอมพล ป.ฯ จากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด โดยขอให้ พล.อ. พระยาพหลฯ เป็นแม่ทัพใหญ่ และ พล.ท. ชิต มั่นศิลป์ สินาดโยธารักษ์ เป็นรองแม่ทัพใหญ่ เมื่อได้ทราบตาม พล.อ. พระยาพหลฯ กับ พล.ท. ชิต มั่นศิลป์ สินาดโยธารักษ์ ตกลงรับตำแหน่งดังกล่าวแล้ว ฝ่ายทหารเรือจึงได้จัดรถพยาบาลเชิญตัว พล.อ. พระยาพหลฯ ซึ่งเกิดป่วยขึ้นมาอย่างกะทันหัน ไปอยู่ที่กองบัญชาการกองทัพเรือที่พระราชวังเดิม ธนบุรีเป็นการลับ

ส่วนข้าพเจ้านั้น เพื่อความปลอดภัยได้ไปนอนค้างอยู่ที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นการลับ ได้ลงนามในประกาศพระบรมราชโองการปลดจอมพล ป.ฯ ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด และแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติสูง หากแต่มิได้บังคับบัญชาทหาร และได้ลงนามในประกาศพระบรมราชโองการตั้ง พล.อ. พระยาพหลฯ เป็นแม่ทัพใหญ่และ พล.ท. ชิต มั่นศิลป์ สีนาดโยธารักษ์ เป็นรองแม่ทัพใหญ่ เพื่อรักษาความลับอย่างเข้มงวด จึงให้เรื่องนี้รู้เฉพาะนายควงฯ ซึ่งเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และนายทวี บุญยเกตุ ซึ่งเป็นผู้ร่างพระบรมราชโองการ และรับผิดชอบในการเตรียมประกาศวิทยุเวลาเช้า โดยให้นายไพโรจน์ ชัยนาม เป็นผู้รับมอบหมายเตรียมการวิทยุกระจายเสียงของกรมโฆษณาการไว้ให้พร้อม ครั้นถึงรุ่งเวลาเช้า วิทยุนั้นก็ได้กระจายเสียงตามแผนการดังกล่าวแล้ว

พล.อ. พระยาพหลฯ แม่ทัพใหญ่ ก็ได้ประกาศคำสั่งให้บรรดานายทหารที่อยู่ในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรีไปชุมนุมที่บริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ครั้นถึงกำหนดบรรดานายทหารดังกล่าวก็ได้มาชุมนุมพร้อมกัน พล.ท. ชิต มั่นศิลป์ สีนาดโยธารักษ์ ได้แถลงชี้แจงแทนแม่ทัพใหญ่ ขอให้บรรดานายทหารฟังคำสั่งแม่ทัพใหญ่ และให้ทุกคนตั้งอยู่ในความสงบ บรรดานายทหารก็เชื่อฟังคำสั่งแม่ทัพใหญ่และรองแม่ทัพใหญ่ เหตุการณ์ที่อาจจะเกิดนองเลือดระหว่างคนไทยด้วยกันเอง จึงไม่เกิดขึ้น มิใช่อภินิหารนายควงฯ ตามที่ไปพูดที่คุรุสภา เหตุการณ์ทั้งนี้ นายทหารเหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่หลายคนในขณะนี้ยอมจำเหตุการณ์ได้

ส่วนจอมพล ป.ฯ ก็ได้ปฏิบัติตามพระบรมราชโองการและได้ย้ายจากลพบุรีไปอยู่ที่อำเภอลำลูกกาจนตลอดสงคราม ข้าพเจ้าในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็ได้สั่งเจ้าหน้าที่พระราชวังให้อำนวยความสะดวกแก่ จอมพล ป.ฯ ที่ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาราชการแผ่นดินตามควรแก่ฐานะทุกประการ

ภายหลังสงคราม จอมพล ป.ฯ ได้เขียนจดหมายถึงข้าพเจ้ามี
ความดังต่อไปนี้

หลักสี่

วันที่

เรียน อาจารย์ที่เคารพและนับถือ

ผมเห็นงานของอาจารย์มีมาก ไม่อยากจะมารบกวนอะไร
แต่บัดนี้ผมเป็นคนเคราะห์ร้าย ไม่รู้จะหันไปพึ่งใครได้ ก็จำเป็นต้อง
ขอพึ่งอาจารย์ตามแต่จะกรุณาได้ ประการแรก อยากขอปรับ
ความเข้าใจแก่อาจารย์ ซึ่งบางทีจะมีเมตตาจิตเกิดแก่ผมบ้างตาม
สมควร ถ้าอาจารย์จะผูกพยาบาทผมเกี่ยวแก่เรื่องเดิม ๆ มาบ้าง
ซึ่งอาจเป็นการเข้าใจไม่ตรงตามเป็นจริง อาจารย์จะได้ทราบความ
จริงไว้ คือ บางทีอาจารย์อาจเข้าใจว่า ผมเป็นคนช่วยปิดสภาและ
เนรเทศอาจารย์ เกี่ยวแก่หว่านเป็นคอมมิวนิสต์ เรื่องนี้ผมไม่ได้เป็น
ผู้ทำเลย การปิดสภาฯ นั้นพระยามโนเรียกผมไป ซึ่งเวลานั้นผม
เป็นเด็กอยู่มากในการเมือง เกลี่ยกล่อมผมให้เห็นเป็นคนสุดท้าย
ครั้นเห็นทุกคนเขาลงชื่อกัน ผมจะไม่ลงชื่อกับเขาก็เกรงจะเป็นภัย
ร้ายแรง จึงได้ลงชื่อตามพระยาพหลไป เรื่องเนรเทศอาจารย์นั้น
ถามหลวงอดุลดูว่า เป็นใครวิ่งเต้น ความจริงจะทราบฯ พระยา
ทรงสุรเดช ผมกับหลวงอดุลก็ถูกหว่านเป็นคอมมิวนิสต์ วันหนึ่งไป
พบพระยาทรงฯ ท่านยังถามว่า ลี้อักบัวอดุลแดงเร็ว ๆ แล้วยะ เมื่อ
ผมเปิดสภาฯ พระยาราชวังสันยังโทรศัพท์ถามผมว่าจะเอาอะไร ผม
ตอบว่า เปิดสภาฯ ท่านยังถามต่อไปว่า ไม่แดงนะ หรือจะแดงกัน
ผมเลยวางหูโทรศัพท์

การทำกรกันครั้งนั้น เขาประชุมกัน ๔-๕ คน มีพระยามโน เป็นหัวหน้า เมื่อเขาจะทำอะไรเขาก็ทำกันไป ผมรู้จักจริงจังภายหลัง เสมอ ซึ่งแกอะไรไม่ได้ เพราะเป็นเด็กในการเมืองอยู่ การลาออก ของ ๔ ทหารเสือ ผมก็ไม่วู้ต้นสายปลายเหตุเลย อยู่ ๆ ก็ลาออกกันไป เขาจะทำกันอย่างไรไม่ทราบ ผมเห็นแต่มีคนมาบอกอยู่เสมอ ๆ ว่า พระยาทรงฯ จะออก นอกนั้นผมมิได้วิ่งเต้นอะไร ครั้นออกไป แล้วผมไม่ทราบอะไร เปลี่ยนการปกครองใหม่ ๆ ยังอ่อนในการเมือง พระยามโนถามว่า ใครที่พอจะเป็นผู้บัญชาการทหารและเสนาธิการ ได้ ผมก็ตอบไปตามความเป็นจริงตามหลักทางทหารว่า พระยา พิชัยณรงค์กับพระยาดีน ทำราบ เขาก็เห็นดีด้วย และบรรจุโดย พระบรมราชโองการ เรื่องเก่ามีความจริงอย่างนี้ เมื่อพระยาทรงฯ ออกไปแล้ว ผมอยู่รักษาการที่กาแพนรสิงห์ ตอนกลางคืนผมจำได้ว่าไปกับหลวงอดุล ทราบภายหลังว่า พระยาราชวังสัน พระยาฤทธิ พระยามโนจะให้ทหารเรือจับผมขังที่นั่น เข้าใจว่า พล.ต. ข้าหรือญ เป็นผู้ถูกขวน เรื่องเก่า ๆ มีความจริงอย่างนี้ ขออาจารย์กรุณาเข้าใจ ว่าผมไม่ได้เป็นคนแกล้งอะไรเพื่อนฝูงเลย คนอื่นเขาทำกันเอง แล้ว ผมยังช่วยในเมื่อมีโอกาส

ตอนญี่ปุ่นเข้ามา มันจะเล่นงานอาจารย์ ถ้ามหลวงอดุลดู ผมไม่เคยได้ติดต่อหรือขออำนาจญี่ปุ่นมาเล่นงานอาจารย์เลย ผมจึงเสนอให้อาจารย์เป็นผู้สำเร็จ

ตามที่เรียนมานี้ ขอพระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นพยานว่า เป็น ความจริงทุกประการ ถ้าอาจารย์ไม่เชื่อ วันข้างหน้าจะเป็นพยานเอง

ผมเรียนมานี้ หวังจะได้รับความกรุณาจากอาจารย์บ้างตาม สมควร ในทางการเมืองของผมนั้น เวลานี้หรือต่อไป ผมเข็ด และ รู้สึกตัวว่าเง่าโง่ไม่มีความสามารถเพียงพอ ซินทำอีกก็มีภัยมาสู่ตัว

ร่ำไป ผมเลยขอเป็นชาวไร่ชาวนาดีกว่า ขออาจารย์อย่าเป็นห่วงผม
ในทางการเมือง ผมเซ็ดแล้ว เป็นตามีตามาดีกว่าสำหรับตัวผม

ผมพูดมามากแล้ว ถ้ามีผิดและรบกวนอาจารย์ก็ขออภัย
ด้วย ผมได้เขียนเล่าการปฏิบัติการต่อสู้ญี่ปุ่น และส่งไปทาง
ประธานสภาฯ และให้เพื่อนฝูงอ่าน มีความประสงค์อย่างเดียว
จะช่วยให้เพื่อนฝูงไม่เป็นอาชญากรสงคราม รวมทั้งผมด้วย ตาม
สัญญาตัญญาณของคนต้องป้องกันตน อาจารย์ขอได้กรุณาแก้ผมใน
เรื่องนี้ด้วย เพราะถ้านิ่งไว้ คนไม่รู้เหตุผลการปฏิบัติของเรา ก็จะหา
ว่าเป็นคนขายชาติอยู่ตลอดไป ชื่อเสียงก็จะเสีย ผมดีใจแล้วว่า ที่
เราทำมาแล้วนั้น อย่างน้อยพระแก้วมรกตยังอยู่ ญี่ปุ่นไม่ขนเอาไป
อย่างแห่งอื่น

เคารพและนับถืออย่างสูง

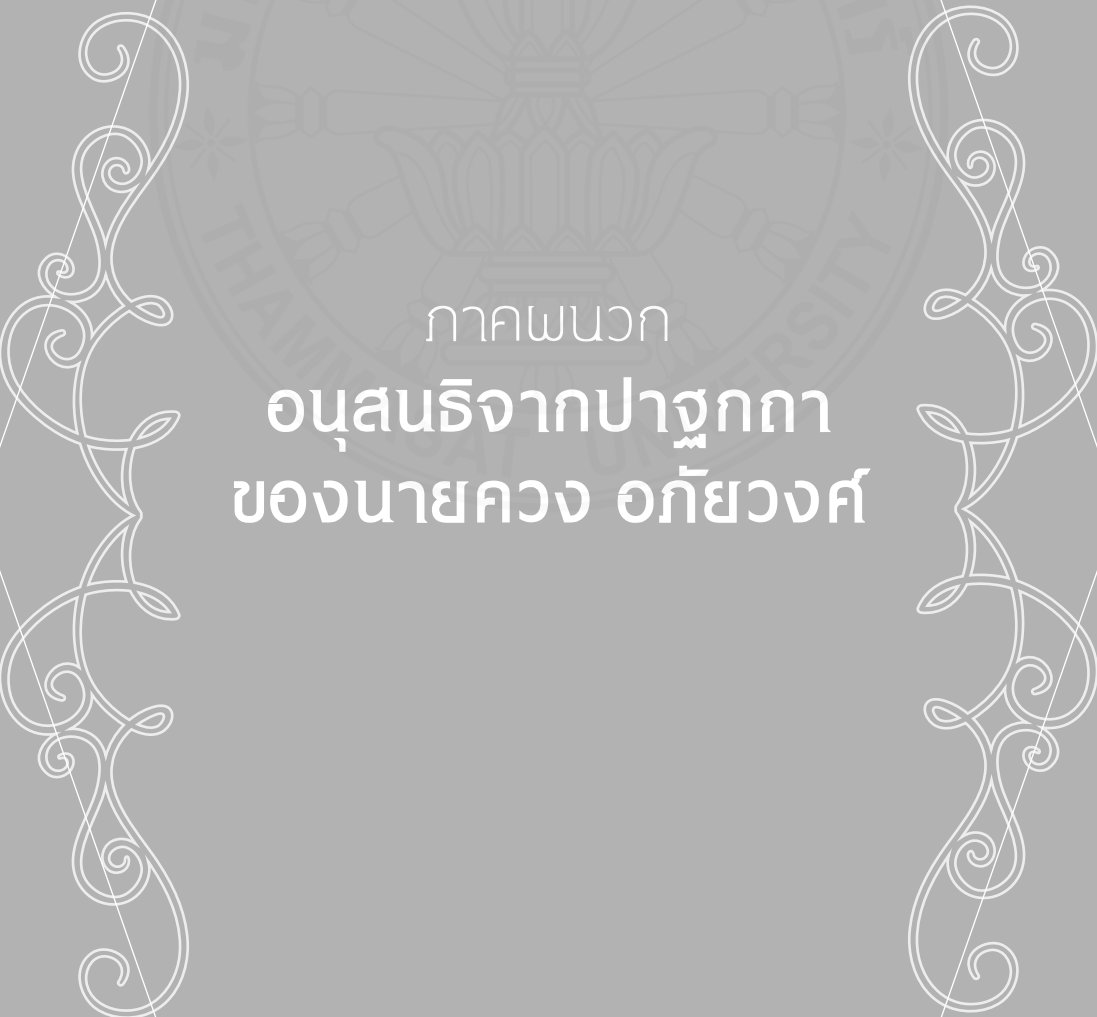
ป. พิบูลสงคราม

ภาคผนวก

**อนุสนธิจากปาฐกถา
ของนายควง อภัยวงศ์**

นายควง อภัยวงศ์ได้พูดที่คุรุสภา เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๖ มีความเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทยและข้าพเจ้าหลายประการ ที่ตรงบ้าง คลาดเคลื่อนบ้างจากหลักฐานเอกสารและข้อเท็จจริง ข้าพเจ้า จึงเห็นจำเป็นที่จะต้องแสดงหลักฐานและความจริงในโอกาสอันควรต่อไป เพื่อสัจจะแห่งประวัติศาสตร์ของชาติไทย

ในภาคผนวกนี้ ขอให้สังเกตเพียงบางประการไว้ล่วงหน้าก่อน นอกจากที่กล่าวไว้บ้างแล้วในหนังสือเล่มนี้

ประการหนึ่ง นายควงฯ พยายามเอาข้าพเจ้าเป็นตัวประกอบการ ตลกด้วย อาทิคำพูดตอนหนึ่งของนายควงฯ มีว่า

“ที่ผมเรียกหลวงประดิษฐฯ ว่า อาจารย์นั้น ความจริงไม่ได้เป็น อาจารย์ของผมหรอก เราเป็นเพื่อนกัน อย่างที่ผมเล่าให้ฟังแล้ว แต่แกล้งเป็นคนมีโปรแกรมมากเหลือเกิน เราก็ตั้งนิคเนมแกว่า ‘อาจารย์’ ส่วน หลวงพิบูลฯ เขาเป็นนายทหาร พอเป็นนายร้อยเอกเราก็เรียกว่า ‘กัปตัน’ หลวงสินธุสงครามชัย เขาเป็นนายทหารเรือและเรียนเก่ง เราก็เรียกเขา ว่า ‘แอดมิรอล’”

นายควงฯ พูดถูกต้องที่เพื่อน ๆ เรียก ร.ต. สินธุ กมลนาวิณ ร.น. ว่า “แอดมิรอล” ตามเหตุผลนั้น แต่ต้องประกอบด้วยเหตุที่ ร.ต. สินธุฯ ร.น. เป็นหัวหน้าก่อการฯ ฝ่ายทหารเรือ ส่วนหลวงพิบูลฯ นั้น ระหว่างศึกษา อยู่ในฝรั่งเศส คงมียศเพียงนายร้อยโทเท่านั้น กลับสยามแล้วจึงได้ยศ เป็นนายร้อยเอก ฉะนั้น ระหว่างที่เราอยู่ในฝรั่งเศส เราเรียกนายร้อยโท แปลกว่า “กัปตัน” เพราะเหตุอื่นซึ่งมีเรื่องยืดยาว ขอรอไว้ชี้แจงในโอกาส หน้า มิใช่เพราะเขาเลื่อนยศเป็นนายร้อยเอกภายหลังเขากลับสยามแล้ว

ก่อนชี้แจงเกี่ยวกับการที่เพื่อนเรียกข้าพเจ้าว่า “อาจารย์” นั้น สมควรกล่าวว่า นายควงฯ ได้พูดความจริงที่คุรุสภาเฉพาะกาละที่นายควงฯ เพิ่งเข้าร่วมคณะราษฎรเมื่อก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ไม่กี่เดือน บางคนหรือหลายคนเข้าใจผิดไปเองว่า นายควงฯ ร่วมคณะ

ราษฎรตั้งแต่ศึกษาอยู่ที่ปารีส เพราะคิดว่า เมื่อเป็นเพื่อนด้วยกันแล้วก็
ร่วมคิดการเมืองทุกคน ซึ่งไม่ถูกต้อง

อันที่จริงนั้น ข้าพเจ้าเป็นเพื่อนกับนักศึกษาไทยในฝรั่งเศสที่รู้จัก
ทุกคน แต่ในการที่จะชวนเพื่อนคนใดร่วมงานอภิวัฒน์นั้น ผู้ริเริ่มก่อตั้ง
คณะราษฎรได้วางข้อกำหนดไว้เคร่งครัดที่ไม่พิจารณาเพียงแต่ว่าเป็น
เพื่อนเที่ยว เพื่อนกินด้วยกันเท่านั้น คือ ต้องดูแต่ละคนว่า มีความ
เสียสละเพื่อชาติได้ จริงจังหรือไม่ และรักษาความลับได้หรือไม่

แม้ข้าพเจ้าสนับสนุนนายควงฯ แต่ผู้ริเริ่มหลายคนเห็นว่า นาย
ควงฯ พูดเกินไป เกรงจะรักษาความลับไว้ไม่ได้นาน ฉะนั้น จึงชวน
นายควงฯ เมื่อใกล้จะทำการยึดอำนาจ และให้ช่วยอยู่ยามบางคราวตาม
ที่นายควงฯ ได้กล่าวไว้ที่ครูสุภานัน

ส่วนบางคนแม้เป็นเพื่อนเที่ยวและกินด้วยกัน แต่ปรากฏระหว่าง
มีการชุมนุมประจำปี่ว่า เพื่อนคนนั้นเมาสุราคุ่มสติไว้ไม่ได้ จึงมิได้ชวน
เพื่อนคนนั้นร่วมคณะราษฎร โดยชวนเขาภายหลังเมื่อยึดอำนาจในวันที่
๒๔ มิถุนายนแล้ว

บางคน เช่น หลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งเป็นเพื่อนข้าพเจ้าตั้งแต่เรียน
กฎหมายในสยาม ข้าพเจ้าเองเสนอผู้ริเริ่มให้ชวนหลวงวิจิตรฯ ด้วย แต่
ที่ประชุมส่วนมากมีมติไม่เป็นเอกฉันท์ จึงมิได้ชวนหลวงวิจิตรฯ แม้
ภายหลัง ๒๔ มิถุนายน แล้ว จึงเป็นเหตุหนึ่งที่หลวงวิจิตรฯ จัดตั้ง “คณะ
ชาติ” ขึ้น

การประชุมเป็นทางการครั้งแรกของคณะราษฎรมีขึ้นเมื่อเดือน
กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๗ ที่หอพักแห่งหนึ่ง ณ “RUE DU SOMME-
RARD” ซึ่งเราเช่าห้องใหญ่ไว้เฉพาะการประชุมนั้น ผู้ร่วมประชุมมี ๗ คน
คือ (๑) นายประยูร ภมรมนตรี (๒) ร.ท. แปลก ชิตตะสังคะ (๓) ร.ต.
ทัศนัย มิตรภักดี (๔) นายตัว ลพานุกรม (๕) หลวงสิริราชไมตรี (๖) นาย
แนบ พหลโยธิน (๗) ข้าพเจ้า

เมื่อข้าพเจ้ากลับสยามในเดือนมีนาคมปีนั้นแล้ว ได้มอบให้เพื่อนที่ยังอยู่ในปารีสเลือกเพื่อนผู้ที่สมควร ชวนร่วมคณะกรรมการต่อไป เพื่อนที่ว่านั้นได้ชวนนายทรี บุญเกิด และนายบรรจง ศรีจรูญ ไทยมุสลิมจากอียิปต์ที่มาเยือนปารีส ภายในเวลาประมาณอีก ๒-๓ เดือนต่อมาได้ชวน ร.ต. สินธุ กมลนาวิน ร.น. นักศึกษาวิชาทหารเรือเดนมาร์คที่มาเยือนปารีส ต่อจากนั้น เพื่อนที่ก่อตั้งคณะกรรมการที่ปารีสก็ทยอยกันกลับสยามค่อย ๆ ชวนเพื่อนนักศึกษาที่เคยสังกัดไว้ในกาารสนทนากันเพียงคร่าว ๆ มิได้จำกัดเฉพาะนักศึกษาในฝรั่งเศสเท่านั้น

ฉะนั้น ต่อมาในสยามจึงได้ชวน ม.ล.อุดม สนิทวงศ์ นักศึกษาจากสวีตเซอร์แลนด์ ม.ล.กรี เดชาติวงศ์ และนายสพรั่ง เทพหัสดิน ณ อยุธยา และนายเล้ง ศรีสมวงศ์ นักศึกษาจากอังกฤษ ฯลฯ และเพื่อนทหารบกทหารเรือ พลเรือน คนอื่น ๆ ในสยาม ดังนั้น นายควงฯ จึงไม่รู้เรื่องความเป็นไปของคณะกรรมการได้ถูกต้อง

ส่วนการที่เพื่อนนักศึกษาในฝรั่งเศสส่วนหนึ่งเรียกข้าพเจ้าว่า “อาจารย์” นั้น เนื่องจากเหตุต่าง ๆ กัน นายเทอด บุญนาค นักศึกษามหาวิทยาลัยฝรั่งเศส ซึ่งต่อมาได้เป็นผู้พิพากษาในสยามนั้น ได้พาครอบครัวมาเยี่ยมข้าพเจ้า ณ บ้านพักข้าพเจ้าชานกรุงปารีส นายเทอดฯ ได้บอกแก่ครอบครัวของตนว่า ข้าพเจ้าเป็นทั้งเพื่อนและอาจารย์ของเขา เพราะนอกจากได้รับคำแนะนำในการศึกษาแล้ว ข้าพเจ้ายังได้ช่วยทบทวนวิชาให้เขา ก่อนเข้าสอบไล่ หลายคนก็ได้เรียกข้าพเจ้าเพราะเหตุนี้

แต่นายควงฯ ลืมไปเองถึงเหตุที่หลายคนเรียกข้าพเจ้าว่า “อาจารย์” ฉะนั้น ข้าพเจ้าอภัยให้ส่วนการที่นายควงฯ อ้างว่า เพื่อนอื่น ๆ ตั้งนิคมข้าพเจ้า เพราะมีโปรแกรมมากเหลือเกินนั้น อันที่จริง ระหว่างอยู่ในฝรั่งเศสนั้น โปรแกรมเพื่อออกวิวัฒนาการไทยก็รู้เฉพาะไม่กี่คน ซึ่งนายควงฯ ไม่มีโอกาสรู้ ฉะนั้น จะเดาเอาว่า ข้าพเจ้ามีโปรแกรมมากในเวลานั้นได้อย่างไร ข้าพเจ้ามีโปรแกรมหลายอย่างที่แสดงให้เพื่อนก่อนการ ๒๔ มิถุนาฯ รู้ทั่วกันภายหลัง ๒๔ มิถุนาฯ ก่อนนั้น นอกจากหัวหน้าสายแล้ว

แต่ละคนรู้เฉพาะหน้าที่ของตน เช่น หน้าที่ตัดสายโทรศัพท์กลางในบังคับบัญชาของ ร.อ. หลวงนิเทศกลกิจนั้น นายควงฯ ก็รู้เฉพาะการนั้นเท่านั้น แม้การประชุมบางครั้งก็ให้นายควงฯ เป็นยามก็ดี นายควงฯ ก็รับอยู่แล้วว่า ตนไม่รู้ว่าประชุมพูดเรื่องอะไรกัน

เจ้านายหลายพระองค์ทรงถือว่า ข้าพเจ้าเป็นพระสหาย ก็ได้ทรงพระกรุณาเรียกข้าพเจ้าว่า “อาจารย์” อาทิ พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ก็ทรงเรียกข้าพเจ้าเช่นนั้นตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ตลอดมา จนกระทั่งก่อนท่านสิ้นพระชนม์

พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลก็ทรงกรุณาเรียกข้าพเจ้า “อาจารย์” ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ตลอดมากระทั่งปัจจุบันเมื่อพระองค์ทรงพบปะข้าพเจ้า ท่านมิได้ทรงเรียกข้าพเจ้าเช่นนั้นเป็นการตลก

เจ้านายอีกองค์หนึ่ง คือ หม่อมเจ้านักขัตรมงคล พระบิดาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นฉันทบุรีสุรนาถฯ นั้น ท่านทรงมีพรชามากกว่าอายุข้าพเจ้าหลายปี ในขณะที่ทรงศึกษาอยู่ในฝรั่งเศส และทรงเป็นผู้ที่นักศึกษาส่วนมากเคารพนับถือ ท่านว่าทรงพระปรีชาญาณ มีความรู้แตกฉานทั้งในความรู้ทั่วไปในวิชาทหาร ในภาษาฝรั่งเศส จนสามารถทรงนิพนธ์ร้อยแก้วภาษาฝรั่งเศสได้ ดังปรากฏในหนังสือที่นักศึกษาในฝรั่งเศสสมัยนั้นพิมพ์เป็นอนุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ในวาระที่พระองค์เสด็จสวรรคต ท่านกรุณาประทานเกียรติแก่ข้าพเจ้าเรียกข้าพเจ้าว่า “อาจารย์” ตามลายพระหัตถ์ที่ท่านทรงเขียนไว้ใต้พระฉายาลักษณ์ที่ประทานแก่ ข้าพเจ้าว่า

“ให้ท่านอาจารย์ปรีดี สถานายกแห่งสามัคยานุเคราะห์สมาคม ไว้เป็นที่รัก ด้วยความชอบพอแลคุ้นเคยมาก นักขัตร”

คำว่า “สามัคยานุเคราะห์สมาคม” เป็นชื่อสมัยแรกตั้งของสยามนักศึกษาไทยในฝรั่งเศสและนักศึกษาในความดูแลสถานทูตสยามประจำกรุงปารีสที่ศึกษาในยุโรป รวมทั้งส่วนหนึ่งที่ศึกษาในอังกฤษ ชื่อนี้

หม่อมเจ้านักขัตตรา (พระนามเวลานั้น) เป็นผู้ทรงดำริ แล้วที่ประชุม
ก่อตั้งสมาคมลงมติเห็นชอบ ท่านทรงดำริว่า ชื่อสมาคมนั้น สำหรับ
ภาษาฝรั่งเศสให้ย่อลงได้เป็น SIAM คือ ASSOCIATION "SIAMOISE D'
INTELLECTUALITE ET D'ASSISTANCE MUTUELLE" โดยย่อ "S" จาก
"SIAMOISE" "I" จาก INTELLECTUALITE "A" จาก "ASSISTANCE"
"M" จาก "MUTUELLE" ส่วนชื่อในภาษาไทยก็ย่อลงได้เป็น ส.ย.ม.

ข้าพเจ้าขอเชิญพระฉายาลักษณ์พร้อมด้วยลายพระหัตถ์มาพิมพ์
ไว้ต่อไป

นายควง อภัยวงศ์ มีเรื่องตลก ๆ หลายเรื่องที่น่าไปเล่าที่คุรุสภา
เรียกเสียงฮาได้หลายครั้ง ข้าพเจ้าจะได้นำหลักฐานออกตีพิมพ์เพื่อสัจจะ

เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของไทยต่อไปในโอกาสอันควร ซึ่งข้าพเจ้าบอก ล่วงหน้าไว้แล้ว ขณะนี้ขอให้ผู้อ่านลองนึก ๆ ไว้ก่อน อาทิ การปลดอาวุธ ทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยนั้น หลายคนยังจำได้ว่า ทหารอังกฤษเป็น ผู้เข้ามาปลดอาวุธ มิใช่ลอร์ดเมานท์แบตเทนโทรเลขมาถึงนายควงฯ ขอให้รัฐบาลนายควงฯ ปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น การปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น ในประเทศไทยนั้นไม่ใช่เรื่องตลกที่จะพูดพล่อย ๆ

หลักฐานที่ข้าพเจ้าจะแสดงต่อไปในภายหน้ามีอยู่ว่า เดิม สัมพันธมิตรตกลงกันที่จะให้เจียงไคเช็คเป็นผู้บัญชาการสูงสุดใน สมรภูมิจีนและแหลมอินโดจีน เจียงไคเช็คจึงต้องการส่งทหารจีนเข้ามา ปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย ขบวนการเสรีไทยได้พยายามที่จะ ขอร้องให้สมรภูมิในประเทศไทยขึ้นอยู่กับลอร์ดเมานท์แบตเทนดีกว่า ขึ้นอยู่กับจีน เมื่อฝ่ายญี่ปุ่นยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตรนั้น เจียงไคเช็ค ขอเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นที่อยู่ในแหลมอินโดจีนตั้งแต่เส้นขนาน ที่ ๑๖ ขึ้นไป ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น ทหารจีนก็จะเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ ร้อยเอ็ดในภาคเหนือของอีสานขึ้นไป และตั้งแต่อำเภอบางมูลนากและ อำเภออุ้มผางขึ้นไปทางเหนือ

ข้าพเจ้าได้ร้องขอให้รัฐบาลอเมริกันสั่งยกเว้นเกี่ยวแก่ประเทศไทย ครั้นแล้วประธานาธิบดีทรูแมนได้สั่งให้ทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย วางอาวุธต่อลอร์ดเมานท์แบตเทน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดภาคอาเซีย อากเนย์ คงยอมให้ทหารจีนเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นเฉพาะที่อยู่ เหนือเส้นขนานที่ ๑๖ ของ “อินโดจีนฝรั่งเศส” เท่านั้น พวกก๊วะมินตั้งใน ประเทศไทยที่เตรียมต้อนรับทหารจีนอยู่แล้ว ไม่พอใจ จึงก่อกรณี “เสีเย พะ” ขึ้น

เรื่องที่น่าขบขัน แต่ทว่าข้าพเจ้าเสียดายไม่ลง คือ ตอนที่นาย ควงฯ กล่าวว่า ฝ่ายทหารญี่ปุ่นเห็นขบวนการเสรีไทยสร้างสนามบินลับ แล้ว นายควงฯ มาบอกข้าพเจ้า ๆ จึงสั่งให้พลพรรคปลุกกัญชาเป็นการ อำพราง และนายควงฯ ได้อ้างว่า ตนทำญี่ปุ่นให้ตั้งกรรมการร่วมไป

สอบสวน แต่เผชิญสงครามได้สิ้นสุดลงจึงเคราะห์ดีไปนั้น ข้าพเจ้าก็
ว่าเคราะห์ดีอยู่ เพราะถ้าญี่ปุ่นสอบสวนอย่างที่นายควงฯ ทำแล้ว ก็ะ
ปรากฏว่า ที่ดินที่ใช้สร้างสนามบินลับนั้นเป็นที่ดินแข็ง มีหินลูกรัง ปลูก
ก็งอกไม่ขึ้น ญี่ปุ่นก็จะจับเท็จกลางแปลงได้โดยไมยาก

ผู้ใช้ความคิดธรรมดาสามัญย่อมรู้ได้ว่า สนามบินนั้นต้องสร้างใน
ที่ดินแข็ง ไม่ใช่ที่ดินอ่อนที่จะปลูกกัญชาหรือพริกได้ ญี่ปุ่นก็ไม่โง่เกินไปที่
จะถูกต้มง่าย ๆ

อันที่จริงนั้น ก่อนที่ขบวนการเสรีไทยจะทำสนามบินลับ ก็ได้
พิจารณาเหตุที่จะอาศัยเป็นข้ออ้างอำพรางอยู่แล้ว เหตุนั้นก็คือ กระทรวง
มหาดไทย ตั้งแต่สมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้สั่งให้ทุกจังหวัดมีสนามบิน
ขนาดเครื่องบิน ๑ ใบพัดขึ้นลงได้ แต่ทว่าทางจังหวัดเมื่อทำแล้วก็ไม่บำรุง
ปล่อยทิ้งไว้ให้ทรุดโทรม ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงขอให้หลวงศุภชลาศัย รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นเสรีไทย ออกเป็นคำสั่งของกระทรวง
มหาดไทยไปยังจังหวัดต่าง ๆ ปรับปรุงสนามบินให้ดีขึ้น หรือหาที่ดินใหม่
ที่จะทำสนามบินให้ใช้งานได้ ทั้งนี้ เป็นคำสั่งพรางเผื่อว่า ถ้าญี่ปุ่นประท้วง
มา เราก็มีคำสั่งมหาดไทยเป็นหลักฐานให้ดูได้

อันที่จริงเรื่องสนามบินลับนั้น นอกจากทูตญี่ปุ่นไปพบนายควงฯ
แล้ว ทางทหารญี่ปุ่นได้ประท้วงผ่านกรมประสานงาน ซึ่ง พ.ท. สำเร็จ
เนตรายน เสรีไทย อยู่ที่นั่นนำความมาแจ้งข้าพเจ้าเป็นการด่วน ซึ่ง พ.ท.
สำเร็จฯ ก็ได้ตอบญี่ปุ่นไปว่า เป็นเรื่องที่สนามบินตามคำสั่งกระทรวง
มหาดไทยดังกล่าวแล้ว

กิจกรรมรำลึก
๗๔ ปี
วันสันติภาพไทย

คำกล่าวเปิดงาน

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

ท่านเอกอัครราชทูต ท่านอุปทูต ท่านสมาชิกขบวนการเสรีไทย และทายาท ท่านผู้แทนจากสถานเอกอัครราชทูต คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา ท่านผู้มีเกียรติ ตลอดจนสื่อมวลชนทุก ๆ ท่าน

วันนี้ผมมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้กลับมาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกครั้ง เพื่อร่วมงานวันสันติภาพไทย ซึ่งถือเป็นงานระลึกอันทรงคุณค่า มิใช่เฉพาะสำหรับชาวธรรมศาสตร์เท่านั้น แต่สำหรับคนไทยและประชากรในโลกทุก ๆ คนด้วย

ย้อนกลับไปยัง ๗๔ ปีก่อน เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ณ เวลานั้น ซึ่งกำลัง

รับผิดชอบดูแลภารกิจในฐานะหัวหน้าขบวนการเสรีไทยอยู่ด้วย ได้ออก
ประกาศทางวิทยุไปทั่วโลกเพื่อแถลงว่า สงครามที่ประเทศไทยประกาศ
ไว้กับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๕ นั้น ถือเป็นโมฆะ
เนื่องจากขัดต่อเจตจำนงของประชาชนทุกหมู่เหล่าซึ่งล้วนไม่ต้องการ
สงคราม ประกาศฉบับนี้หรือที่มีชื่อเรียกว่า “ประกาศสันติภาพ” ถือเป็น
เอกสารที่สำคัญยิ่งในทางการเมืองระหว่างประเทศ เป็นเอกสารที่มีความ
ยาวเพียง ๓-๔ หน้ากระดาษ แต่ก็สามารถที่จะยุติสงครามที่กำลังดำเนิน
ไป หยุดยั้งการรบราฆ่าฟัน ปัดเป่าความทุกข์ทรมานของผู้คนเป็นจำนวน
มาก และนอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยรักษาบ้านเมืองของเราไม่ให้เกิดเป็นชาติ
ผู้แพ้สงครามในท้ายที่สุดด้วย

ท่านผู้มีเกียรติครับ จากที่ผมเพิ่งเล่าโดยสังเขปว่า ทำไมวันที่ ๑๖
สิงหาคมจึงได้รับการกำหนดให้เป็นวันสันติภาพไทย สำหรับแต่ละคน
วันสันติภาพไทยคงมีนัยยะและความหมายแตกต่างกันออกไป แต่กระนั้น
ผมคิดว่าอย่างน้อยที่สุด วันสันติภาพไทย คือ วาระที่ให้โอกาสแก่เรา
รำลึกถึงวีรกรรมของผู้ที่รักษาชาติที่ได้เอาชีวิตตัวเองไปเสี่ยง เพื่อหาทาง
กอบกู้เอกราชในช่วงสงคราม โดยเฉพาะสมาชิกขบวนการเสรีไทย ไม่ว่าจะ
จะเคลื่อนไหวอยู่ในประเทศ หรือที่คอยช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตรอยู่นอก
ประเทศ เราควรไม่เพียงสวดดีวีรกรรมของท่านเหล่านี้ หากควรเรียนรู้ถึง
ความกล้าหาญ ความเสียสละ และความรักในบ้านเกิดเมืองนอนของท่าน
ทั้งหลายด้วย

นอกจากนี้ ผมยังคิดว่า วันสันติภาพไทย คือ โอกาสหนึ่งที่ช่วย
เตือนให้เราได้ตระหนักถึงคุณค่าของสันติภาพ ซึ่งแม้ว่าจะจะเป็นของ
นามธรรมจำต้องไม่ได้ แต่ก็ถือว่าเป็นของอันประเสริฐยิ่ง ประสบการณ์
ความยากลำบากในช่วงสงครามโลกได้ผ่านไปแล้ว เป็นเวลาถึง
๗ ทศวรรษ หลังจากนั้นประเทศไทยของเราก็ไม่เคยต้องเผชิญศึก
สงครามใหญ่อีก อนุชนรุ่นหลังควรมีโอกาสที่จะต้องทบทวนและเรียนรู้
เกี่ยวกับบอติดีในสมัยสงคราม เพื่อจะได้สำนึกในความสำคัญของ

สันติภาพ ตลอดจนความยากลำบากในการได้มาซึ่งสันติภาพ นี้ก็คือ
บทบาทอีกประการหนึ่งของวันสันติภาพไทยในทัศนะของผม

ท่านผู้มีเกียรติครับ สุดท้ายนี้ผมคิดว่าสมควรแก่เวลาแล้ว ขอเชิญ
ท่านผู้มีเกียรติทุกท่านร่วมกันวางดอกไม้หน้าปฏิมาอนุสรณ์ชบวนการ
เสรีไทย เพื่อรำลึกถึงวีรกรรมของชบวนการเสรีไทย ตลอดจนเป็นการ
แสดงออกซึ่งความรักในสันติภาพ ความมุ่งหวังที่จะได้เห็นบ้านเมืองของ
เรา โลกของเรา มีแต่สันติภาพสืบต่อไปตราบนานเท่านาน ขอขอบคุณครับ

คำกล่าวรำลึกจากผู้แทนนักศึกษา

องค์การนักศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นายอมเรศ ศรีสวัสดิ์พงษ์

สวัสดีครับ ผมนายอมเรศ ศรีสวัสดิ์พงษ์ อุปนายกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ก่อนอื่นผมต้องขอกล่าวว่ นับเป็นเกียรติของผมที่ได้กล่าวสุนทรพจน์เนื่องในวันสันติภาพไทย เนื่องจากวันนี้แสดงถึงความสำคัญของวันประวัติศาสตร์ไทย และบุคคลสำคัญของชาติ รวมถึงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แห่งนี้

วันสันติภาพไทยมีความใกล้ชิดกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นอย่างมาก เห็นได้จากถนนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ที่ผ่านหน้าตึกโดม คือ ถนน ๑๖ สิงหาคม

ในโอกาสนี้ผมขอกล่าวถึงประวัติโดยคร่าว ๆ ของวันสันติภาพไทย อีกครั้งหนึ่ง ประเทศไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๒ ร่วมกับฝ่ายญี่ปุ่น เมื่อครั้งที่ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีความคิดในทางลัทธิชาตินิยม ดังนั้น จึงเกิดขบวนการเสรีไทยโดยทันที ซึ่งในตอนนั้นได้ขึ้นชื่อว่า องค์การต่อต้านญี่ปุ่น จากการเรียกประชุมที่บ้านของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญ คือ ต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น คืนเอกราชให้ประเทศไทย และไม่ให้ประเทศตกเป็นผู้แพ้สงคราม ความสำคัญอยู่ที่ไม่ให้ประเทศตกเป็นผู้แพ้สงคราม ซึ่งแตกต่างจากการให้ประเทศไทยเป็นฝ่ายผู้ชนะสงคราม ซึ่งแสดงออกได้จากการที่รัฐบาลไทยหลังจากนั้นคืนดินแดนที่ยึดได้ในช่วงสงคราม

การที่ประเทศหนึ่งตกเป็นผู้แพ้สงครามนั้นหนักหนาสาหัสมาก ดังในกรณีของเยอรมนีและญี่ปุ่นที่ตกเป็นเชลยและอาชญากรสงคราม ซึ่งหลายกรณีถูกตัดสินโทษด้วยการประหารชีวิต แต่ประเทศไทยหาเป็นเช่นนั้นไม่ โดยวีรกรรมของขบวนการเสรีไทยทำให้ประเทศไทยไม่ต้องตกเป็นผู้แพ้สงคราม และรัฐบาลไทยไม่ตกเป็นอาชญากรสงคราม ภายใต้กฎหมายของประเทศผู้ชนะสงคราม

วันสันติภาพไทยเป็นโอกาสที่ดีที่เราจะได้รำลึกถึงบุคคลสำคัญที่กอบกู้เอกราชไทยในนามของเสรีไทย บุคคลแรก คือ นายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าเสรีไทย ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้น และเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในฐานะผู้ประศาสน์การ ต่อมา คือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทย ประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ในฐานะหัวหน้าเสรีไทยสายสหรัฐอเมริกา และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมี

บทบาทสำคัญมากในประเทศอังกฤษ นักเรียนไทยในมหาวิทยาลัย
เคมบริดจ์ รวมถึงอาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์ ที่ทำให้การติดต่อสื่อสาร
ระหว่างขบวนการเสรีไทยและฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นไปได้ด้วยดี

วันสันติภาพไทยอาจเป็นวันสำคัญวันหนึ่งที่ถูกลืมในสังคมไทย
อาจจะเพราะตามที่อาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เคยกล่าวไว้ว่า “ผู้ชนะ
กลายเป็นผู้แพ้ และผู้แพ้กลายเป็นผู้ชนะ” เมื่อสิ้นสุดสงคราม จอมพล
ป. พิบูลสงครามพ้นจากอำนาจทางการเมืองไป และนายปรีดีได้รับชื่อ
เป็นผู้กอบกู้เอกราชไทย โดยขบวนการเสรีไทย แต่หลังจากนั้นไม่นาน
นายปรีดีประสบเคราะห์ร้ายทางการเมืองจากการรัฐประหาร และต้อง
ลี้ภัยการเมืองไปอยู่ต่างประเทศจนสิ้นอายุขัย ลัทธิชาตินิยมกลับมา
มีบทบาทอีกครั้ง เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับมามีอำนาจ และ
กระบวนการบิดเบือนความจริงทางประวัติศาสตร์ก็เกิดขึ้น ทำให้
วันสันติภาพไทยนั้นถูกลืม และทำให้บทบาทของขบวนการเสรีไทยนั้น
ถูกลืมเลือนไปด้วย จึงเป็นที่น่าเสียดายและเป็นที่น่าสังเกตยิ่งว่า แม้เรา
จะยุติสงครามระหว่างประเทศได้ แต่เรากลับเจอสงครามภายในประเทศ
เสียเอง จนทำให้ฝ่ายประชาธิปไตยที่น่าจะเป็นผู้ชนะ กลับกลายเป็นผู้แพ้
ทั้งนี้ต้องกล่าวขอบคุณนายอดิศร เพียงเกษ ที่ผลักดันให้มีความสำคัญแก่
วันนี้ ผ่านกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้มีการรำลึกถึงวันสันติภาพไทย คือ
การเชิดชูสิ่งจจะในสังคมที่ปฏิเสธความจริงและการบิดเบือนประวัติศาสตร์
การรำลึกถึงวันสันติภาพไทย คือ ความพยายามหนึ่งในการคืน
ความชอบธรรมแก่บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่กอบกู้เอกราชไทย
กระผมในฐานะองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในฐานะ
นักศึกษาคณะหนึ่ง และในฐานะประชาชนชาวไทย ที่เฝ้านิติภาพและสัจจะ
ขอเป็นส่วนหนึ่งในการรำลึกวันสันติภาพไทย เพื่อรำลึกถึงบุคคลสำคัญ
ของชาติ เพื่อรำลึกถึงบทเรียนสำคัญที่แลกมาด้วยเลือดเนื้อ ชีวิตของ
ชาวไทย และนานาชาติ และเพื่อไม่ให้ความสำคัญของวันนี้ถูก
ลืมเลือน ขอขอบคุณครับ

ชุมนุมศึกษาพุทธศาสตร์และประเพณี ในพระบรมราชูปถัมภ์

นายวิษณุ วัล ปานเพาะ

ตลอดช่วงเวลาประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา มนุษย์ทำสงครามกันมาอย่างยาวนาน ด้วยนาาาประการเหตุผล ทั้งการแย่งชิงทรัพยากรดินแดน แม้แต่อำนาจการปกครอง สงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นสงครามที่เกิดขึ้นในภาวะตึงเครียดหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ จบไปได้ไม่นาน หลายพื้นที่ของโลกกลายเป็นสมรภูมิ และมีกองทัพเพื่อเตรียมเผด็จศึกอริราชศัตรูที่อยู่ฝั่งตรงข้ามกับตน กลิ่นคาวเลือดและความตายฟุ้งกระจายทั่วไปในอากาศ ประเทศไทยเองก็เป็นหนึ่งในนั้น

ขบวนการเสรีไทย คือ ความพยายามที่จะต่อต้านญี่ปุ่น และร่วมทำงานกับฝ่ายสัมพันธมิตร เป็นเหตุให้ไทยไม่ต้องตกอยู่ในฐานะประเทศผู้แพ้สงครามเมื่อสงครามสิ้นสุดลง

จากที่กล่าวมาข้างต้น แม้ว่าในปัจจุบันเอง สงครามของมนุษย์ก็ไม่ได้มีที่ท้าวว่าจะสิ้นสุดลง เพียงแต่เปลี่ยนรูปแบบจากการฆ่าฟันที่แลกกันด้วยเลือดและเนื้อมาเป็นการฆ่าฟันกันด้วยอำนาจทางการเงิน และเศรษฐกิจ และหากยังเป็นเช่นนี้อยู่ ที่ทางแห่งสันติภาพก็ไม่อาจจะแทรกกลางและงอกงามขึ้นในสังคมมนุษย์ สิ่งหนึ่งที่พยายามจะแก้ปัญหานี้ก็คือ ศาสนธรรม

ในทัศนะของพระพุทธศาสนา มองว่า ธรรมชาติของทุกสรรพสิ่งนั้น มีการเปลี่ยนแปลง ไม่สามารถคงสภาพอยู่ได้ และเป็นที่มาของความทุกข์ทั้งมวล มนุษย์จึงแสวงหาสิ่งที่ช่วยดับทุกข์ โดยใช้สิ่งของต่าง ๆ บนโลกแสวงหาสันติภาพโดยใช้วัตถุภายนอก หรือใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด อันเป็นเหตุให้มนุษย์เราต้องรบราฆ่าฟัน เพื่อแย่งชิงสิ่งเหล่านี้ที่ไม่มีทางถมความต้องการในใจของเขาได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทางออกของเรื่องนี้ในทัศนะของพระพุทธศาสนาจึงเป็นการหยั่งเห็นถึงสภาพเดิมแท้ของสรรพสิ่งที่ปวงที่ล้วนเปลี่ยนแปลง คงสภาพไม่ได้ และก่อให้เกิดความทุกข์ รู้จักหนทางแห่งการดับทุกข์โดยมีอริยมรรคมีองค์ ๘ หนึ่งในหลักธรรมแห่งอริยสัจ ๔ เป็นเครื่องมือในการค้นหาความสงบภายใน

สันติภาพที่แท้จริงจึงไม่ใช่ขึ้นอยู่กับวัตถุภายนอก หากแต่เป็นสิ่งที่อยู่ภายในของเราทุกคน สุดท้ายแล้ว แม้ว่าศาสนธรรมทั้งหลายจะแตกต่างกันในแง่ของเป้าหมายและวิธีการ แต่จุดร่วมที่ศาสนธรรมที่ทุกศาสนามีเหมือนกัน คือ การแสวงหาการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข ดังนั้นเราทุกคนไม่ว่าจะมีความแตกต่างทางด้าน เชื้อชาติ ศาสนา เพศสภาพ สีผิว หรืออะไรก็ตามแต่ ต่างก็มีพันธะหน้าที่ในฐานะมนุษย์ในการธำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพของโลกใบนี้ให้คงอยู่ เพื่อส่งต่อโลกใบนี้ที่นาอยู่ ให้เป็นบ้านของลูกหลานของเราสืบไปครับ ขอขอบคุณครับ

บรมมุสลิม

นายชาริส วัฒนะ

ขอความสันติ ความเจริญ ประสบแต่ทุกท่านครับ

สัญญาตญาณดั้งเดิมที่สำคัญประการหนึ่งของมนุษย์ คือ การที่หัวใจวิไลหาสันติภาพ มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้อย่างสันติและมีความสุข อย่างที่ทราบกันดีว่า ข้อตรงข้ามของสันติภาพและขวากหนามของสันติสุข คือ สงครามและความรุนแรง

ครั้งหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์ ความต้องการผลประโยชน์อันไร้ขอบเขตของรัฐบางรัฐ อุดมการณ์ที่แตกต่างกันของกลุ่มบางกลุ่ม เป็นชนวนสำคัญของการปะทุไฟสงครามของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ช่วงเวลา

ที่เสียงปืน เสียงระเบิด แสงยานุภาพทางทหารได้คร่าชีวิตผู้คนมากมาย
ทั่วทุกสารทิศ ผู้ที่อ่อนแอถูกดขี่ข่มเหง ถูกยึดครองทรัพย์สินและความ
มั่นคงอย่างไม่เป็นธรรม สงครามในครั้งนั้นจึงเป็นสิ่งหายนะของชาวโลก
ทั้งมวล

หากเปรียบสงครามดังพายุที่โหมกระหน่ำ เสรีไทยเปรียบได้
ดังผู้นำมาซึ่งฟ้าหลังฝน การร่วมแรงร่วมใจของชาวไทยที่ไม่ต้องการ
สงคราม ทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกประเทศ ตั้งแต่ชาวไร่ชาวนา สามัญ
ชนคนรากหญ้า จนถึงเชื้อพระวงศ์คนชั้นสูง เพื่อยืนหยัดบนความชอบ
ธรรมและช่วยกอบกู้สันติภาพให้กับผืนแผ่นดินไทย ขบวนการเสรีไทย
ช่วยให้ฝ่ายเสรีได้ผ่านพ้นพายุฝนแห่งสงคราม สู่ฟ้าใหม่แห่งการดำรงไว้
ซึ่งเอกราชและอธิปไตยของชาติ

เรามารำลึกร่วมกันในวันนี้ไม่ใช่เพื่อตอกย้ำบาดแผลแห่งความ
สูญเสีย และความเจ็บปวดรวดร้าวในอดีต หากแต่เพื่อให้ทุกชีวิตที่เสียไป
นั้นไม่สูญเปล่า เราจึงจำเป็นต้องถอดบทเรียน เขียนเรื่องราว และเล่า
ประวัติศาสตร์ให้แก่เยาวชนบุคคลรุ่นหลังได้ฟัง ได้วิเคราะห์เพื่อไม่ให้
ประวัติศาสตร์เหล่านั้นซ้ำรอยเหมือนในอดีต แต่ดูเหมือนว่า ทุกวันนี้
สายฝนแห่งสงครามและความรุนแรงยังคงโปรยปรายอยู่ในบางหย่อม
หญ้าบนหน้าแผ่นดิน ผู้บริสุทธิ์ในปาเลสไตน์อีกก็ชีวิตที่ต้องแปดเปื้อน
ด้วยเลือดจากสงคราม อีกทั้งชาวโรฮิงญาที่ต้องมาเปียดกับคราบน้ำ
ตาจากการขับไล่ที่ไร้มนุษยธรรม เด็กอีกเท่าไรในซีเรียที่ต้องสูญเสีย
พ่อแม่และกลายเป็นเด็กกำพร้า อีกนานแค่ไหนที่ผู้ลี้ภัยจะได้กลับไปยัง
แผ่นดินเกิดอย่างปลอดภัย และอีกเมื่อไหร่ที่สันติภาพที่แท้จริงจะบังเกิด

คำว่า “อิสลาม” นั้น มีรากศัพท์มาจากภาษาอาหรับ แปลว่า
“สันติ” อิสลามจึงเป็นธงนำแห่งความดี และทางนำแห่งการดำรงชีวิต
แก่มนุษยชาติ ผ่านคัมภีร์อัลกุรอาน ที่พระเจ้าได้ประทานลงมาเป็น
วิวรรณ์ และเช่นที่ท่านศาสนamuฮัมหมัดได้ปฏิบัติไว้เป็นแบบอย่าง การ
ทักทายของชาวมุสลิมเมื่อเจอและจากกันนั้นคือการกล่าว “อัสสลามู

อะลัยกุม” ซึ่งมีความหมายว่า ขอความสันติจงมีแด่ท่าน นอกจากนี้การ
ละหมาดก็จะเป็นโมฆะหากปราศจากการกล่าวอัสลาม เห็นได้ชัดว่าใน
แง่สัญลักษณ์และการปฏิบัติของอิสลามนั้นเอื้อต่อการสถาปนาสันติภาพ
เพราะอิสลามและสันติภาพ มิได้เป็นสิ่งใดนอกจากสองด้านของเหรียญ
อันเดียว ที่แยกออกจากกันไม่ได้

สงครามและความขัดแย้งยังมีต้นตอมาจากการให้คุณค่าของ
ความเป็นมนุษย์ไม่เท่าเทียมกัน การมองข้ามเรื่องสิทธิมนุษยชน การมอง
คนสูงต่ำ เพียงเพราะเรื่องชนชาติ ศาสนา และสีผิว รวมทั้งความเชื่อ และ
เพศ อันนำมาซึ่งการรบราฆ่าฟัน ความแตกแยกกระหว่างมนุษยชาติ อาจ
กล่าวได้ว่า เมื่อสิทธิมา สันติภาพเกิด เมื่อสิทธิโดนละเมิดย่อมเกิดปัญหา

ทั้งนี้สิทธิมนุษยชนในทัศนะของอิสลาม คือ สิ่งที่พระเจ้าได้
สรรสร้างให้ติดกับมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิด ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่
อยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียม อิสรภาพ เสรีภาพ และการให้เกียรติ
ต่อมนุษย์ด้วยกัน โดยไม่คำนึงถึงสีผิว ชนเผ่า หรือสัญชาติ สิ่งนี้ถูกกำชับ
อย่างชัดเจนไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน เพราะอิสลามมองว่า มนุษย์ทุกคน
ล้วนมาจากจุดกำเนิดเดียวกัน ดังเช่นในโองการที่ว่า “*โอ้มนุษยชาติ
ทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง และเรา
ได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่า และตระกูล เพื่อจะได้รู้จักกัน*” สิ่งนี้พิสูจน์
ให้เห็นว่า พระเจ้าได้สร้างมนุษย์ขึ้นมาแตกต่างกันหลากหลายกันออกไป
แต่ก็เพื่อให้มารู้จักกันและสรรสร้างสังคมไปด้วยกัน อิสลามจึงเป็น
ศาสนาที่ไม่นิยมความรุนแรง สั่งห้ามการละเมิดรุกรานในทุกรูปแบบ
สร้างสันติภาพให้เกิดโดยการใช้หลักธรรมทางสังคม ความยุติธรรม การ
ให้อภัย ก่อเกิดความสมานฉันท์และความร่มเย็นของมวลมนุษย เป็น
ศาสนาที่เรียกร้องให้มุสลิมต้องเป็นผู้ใฝ่สันติ ไม่ใช่กระหายในสงคราม
และนิยมความรุนแรง

แต่ยังมีคนจำนวนอีกไม่น้อยที่เข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับแก่นแท้
ของอิสลาม จนอาจนำไปสู่การมีอคติ และเกียจชังต่อความเป็นมุสลิม

สิ่งที่น่าเศร้าใจ ก็คือ แม้ว่าจะอยู่ในยุคแห่งเทคโนโลยีที่นำผู้คนใกล้กันมากขึ้นด้วยการสื่อสารและการรับรู้ข่าวสารอย่างไร้พรมแดน แต่ด้วยภาวะของการปฏิเสธที่จะรับรู้และการเสพข่าวด้วยอคติ ทำให้มีการบิดเบือนข้อเท็จจริง และใช้คำพูดเกลียดชังระหว่างกันมากขึ้น คำถามหนึ่งที่ผมอยากสะท้อนถามทุกท่าน และตัวผมเองในฐานะมนุษย์คนหนึ่งคือ วันนี้เราเคารพซึ่งกันและกันและเรามองคุณค่าความเป็นคนเท่ากันแล้วจริงหรือ

ท้ายที่สุดแล้วสันติภาพจะยั่งยืนได้นานแค่ไหน ก็ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของคนทุกคนบนโลกใบนี้ หากเราเลือกที่จะรับฟัง คุยกันด้วยสันติวิธี เข้าใจต่อกันบนพื้นฐานของความเป็นธรรม ตระหนักถึงคุณค่าในความแตกต่างแต่ต้องไม่แตกแยก เพื่อร่วมสร้างสังคมแห่งสันติภาพและสถาปนาความยุติธรรมไปด้วยกัน เพราะทุกชีวิตย่อมมีสิทธิ์ที่จะอยู่บนโลกนี้ได้อย่างสันติสุข และปราศจากความรุนแรง ขอพระเจ้านำทางทุกท่านครับ สวัสดิ์ดีครับ

คณะทูตานุทูตที่มาร่วมงาน

ชมรมคริสเตียน

นางสาวธนพร คณิงจิต

นอกจากร่องรอยของความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อสงครามสิ้นสุดลง แนวความคิดและการกระทำของผู้ในคนประวัติศาสตร์ ถือเป็นบทเรียนที่สำคัญแก่คนรุ่นหลังอย่างเรา ที่ควรเรียนรู้ ระลึกถึง และนำมาใช้ให้เกิดผลอันดีในปัจจุบัน ดังที่ประวัติศาสตร์ได้จารึกถึงขบวนการเสรีไทย กลุ่มคนที่ยืนหยัดเพื่อความถูกต้อง โดยมุ่งรักษาเอกราชและปกป้องอธิปไตยของประเทศเป็นเป้าหมายสูงสุด แม้จะต้องดำเนินทางสวนกับคนส่วนมากในด้านมุมมองและวิสัยทัศน์ กลุ่มคนส่วนน้อยเหล่านี้ ได้กระทำตามเจตนาของตนอย่างไม่ลดละเพื่อรักษาเสรีภาพซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขาเห็นว่าสำคัญที่สุด บรรดาคนไทยผู้รักชาติได้แสดงให้เห็นถึงความจริงใจและจริงจังในการรักษาเอกราชของประเทศ จนสุดท้ายได้ นำเสรีภาพและการคืนดีกับนานาชาติประเทศสู่ประเทศไทยอีกครั้ง

พระเจ้าในความเชื่อของข้าพเจ้าทรงเป็นพระเจ้าแห่งสันติท่ามกลางสภาพสังคมในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง ความอยุติธรรม การทุ่มเถียงว่าร้าย และมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตน พระเจ้าได้เรียกเราทุกคนให้แตกต่างกัน ดังที่กล่าวไว้ในพระคัมภีร์ ๑ เปโตร บทที่ ๓ ข้อที่ ๘-๙ ว่า “ในที่สุดนี้ ท่านทั้งหลายจงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เห็นอกเห็นใจกัน รักกันฉันพี่น้อง มีจิตใจอ่อนโยนและอ่อนน้อม อย่าทำการร้าย ตอบแทนการร้าย อย่าด่าตอบแทนการด่า แต่ตรงกันข้าม จงอวยพรแก่เขา หรือว่าพระองค์ทรงเรียกให้ท่านกระทำเช่นนั้นเพื่อท่านจะได้รับพระพร” แม้การเป็นคนที่ยืนหยัดเพื่อทำสิ่งที่ถูกที่ควร อาจทำให้เรารู้สึกต้องเป็นคนส่วนน้อยของสังคม บางครั้งอาจรู้สึกเหมือนถูกเอาเปรียบหรือต้องใช้ความกล้าหาญอย่างมากในการทำสิ่งที่ดี แต่ถ้าเรายังมุ่งมั่นทำตามความตั้งใจและเจตนาที่ดีของเรา ในไม่ช้าเราจะทำได้สำเร็จ ดังเช่นขบวนการเสรีไทยที่จะมุ่งมั่นทำในสิ่งที่ถูกต้อง นำมาซึ่งความภาคภูมิใจของครอบครัวและลูกหลานที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้ทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่เพื่อบ้านเมืองของเรา

ในฐานะนักศึกษาคริสเตียน ในความเชื่อของข้าพเจ้า เรามีพระเจ้าที่ยิ่งใหญ่ พระองค์จะเป็นผู้ช่วยเราให้ทำสิ่งที่พระองค์ประสงค์ให้สำเร็จ นั่นคือ สันติภาพและความสงบสุขขึ้นในโลกให้บังเกิดขึ้น โดยพวกเรารุ่นใหม่จะต้องเป็นคนที่แตกต่างกัน มุ่งมั่น และทำในสิ่งที่ถูกต้อง แม้บางครั้งจะต้องเดินทางสวนกับคนส่วนมาก หรืออาจจะต้องแลกมากด้วยการสูญเสียผลประโยชน์ส่วนตน สุดท้ายนี้เราขอเริ่มต้นด้วยการอธิษฐานกับทุกประชาชาติในโลกให้มุ่งทำสิ่งที่ดีและรักษาไว้ซึ่งความสงบสุข และตัวเราเองเช่นกันที่จะยึดมั่นในการทำสิ่งที่ดี สิ่งที่ถูก และสิ่งที่ควร เพื่อความสงบสุขในทุก ๆ ประเทศ และได้สัมผัสกับสันติสุขอย่างแท้จริง ขอขอบคุณค่ะ

การเสวนา เรื่อง
“รำลึกถึงเสรีไทย
รำลึกถึงวิจิตรวงศ์ ณ ป้อมเพชร์”^๑

อาจารย์เคท ครั้งพิบูลย์:

ดิฉันรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มาเป็นผู้ดำเนินรายการในวันนี้ ดิฉันเป็นอาจารย์อยู่ที่คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สิ่งหนึ่งที่เป็นความสำคัญในการพูดถึงงาน “ครบรอบ

^๑ การเสวนาในงาน “ครบรอบ ๗๔ ปี วันสันติภาพไทย” วันศุกร์ที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๒ ณ ห้องประชุมจี๊ด เศรษฐบุตร (LT1) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.

๗๔ ปี วันสันติภาพไทย” ดิฉันในฐานะที่เป็นคนรุ่นใหม่ก็ทราบข้อมูลจากการอ่านจากประวัติศาสตร์ และจากการเรียนในธรรมศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์ มีถนน ๑๖ สิงหาคม จากทำพระอาทิตย์ถึงทำพระจันทร์ ที่ตั้งไว้เพื่อไม่ให้ทุกคนลืมน่า วันสันติภาพไทยมีความสำคัญอย่างไรกับพวกเรา ฉะนั้น ก็จะเห็นปรากฏการณ์ที่ว่า คนหลายคนในฐานะที่มีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ที่ผ่านมาได้เล่าเรื่องกันไว้ต่าง ๆ นานา แล้วให้คนอื่นหลายรุ่นได้หันมาสนใจกับเหตุการณ์ที่มีความสำคัญกับบ้านเมือง โดยเฉพาะการที่ประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่ไม่ได้เป็นประเทศผู้แพ้สงคราม แต่ในรายละเอียดคิดว่า ในวันนี้ท่านที่นั่งอยู่ตรงนี้และที่ท่านผู้ที่รับชมอยู่ทางบ้านก็จะได้รับฟังร่วมกัน

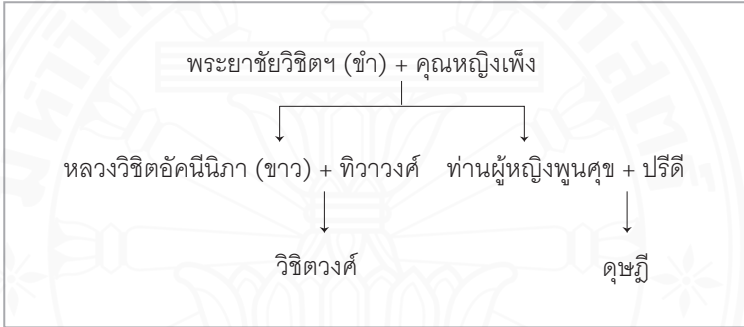
การเสวนาในวันนี้ มีหัวข้อว่า “รำลึกถึงเสรีไทย รำลึกถึงวิชีวิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร” เพราะอาจารย์วิชีวิตวงศ์เป็นผู้ที่เขียนหนังสือเกี่ยวกับเสรีไทยเป็นจำนวนมาก ดิฉันพยายามศึกษา ก็ได้อ่านเรื่องนี้จากงานของท่าน วันนี้เรามีท่านวิทยากรที่ท่านให้เกียรติมาร่วมเสวนากับเรา ๓ ท่าน ก็อยากขอเรียนเชิญครูคุณหญิง พนมยงค์ บุญทัศนกุล เป็นท่านแรกที่นำเสวนาในวันนี้

ครูคุณหญิง พนมยงค์ บุญทัศนกุล:

ก่อนที่จะเสวนาในวันนี้ ดิฉันอยากจะขอให้ทุกท่านลุกขึ้นยืนเพื่อไว้อาลัยแก่เสรีไทยทุก ๆ ท่านที่เสียชีวิตไปแล้ว รวมทั้งอาจารย์วิชีวิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร

ขอบคุณค่ะ วันนี้เรามาคุยกันเรื่องของเสรีไทย เริ่มต้นก็จะพูดถึงนายปรีดี ขอเรียกคุณพ่อว่า นายปรีดี พนมยงค์ เพราะเป็นสามีภรรยา ก็เรียกอย่างนี้ เรื่องแรก คือ นายปรีดี พนมยงค์ กับเอกราชและขบวนการเสรีไทย

งานก่อนขบวนการเสรีไทย คือ การยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับศาล คือ ในสมัยก่อนหน้านั้นคนที่

สังกัดชาติอื่น เช่น อังกฤษ ฮอลันดา แคนาดา ออสเตรเลีย มีความผิดก็ขึ้น ศาลอังกฤษ คนฝรั่งเศส คนเวียดนาม อินโดจีน ก็ขึ้นศาลฝรั่งเศส นายปรีดีได้ทำงานที่เกี่ยวกับเอกราชของชาติมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ จะเกิดขึ้น

สงครามโลกครั้งที่ ๒ เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน ๒๔๘๒ ที่เยอรมนีบุกโปแลนด์ ดินันท์เพ็ญอายุ ๖ เดือน ความทรงจำไม่มีเลย ไม่รู้เรื่องอะไรเลย เพราะฉะนั้นสิ่งที่มาพูดในวันนี้ก็มาจากการค้นคว้า

นอกจากการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตแล้ว งานที่เกี่ยวกับเอกราชและสันติภาพของชาติ คือ การสร้างภาพยนตร์ “พระเจ้าช้างเผือก” ซึ่งสร้างมาจากนวนิยาย “พระเจ้าช้างเผือก” ที่นายปรีดีเป็นผู้ประพันธ์ และต่อมาเป็นผู้สร้างภาพยนตร์ ทำในสมัยที่นายปรีดีดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ในช่วงที่ดิฉันเพิ่งเกิด

ภาพยนตร์ “พระเจ้าช้างเผือก” เสียงเป็นภาษาอังกฤษ นำออกฉายรอบปฐมทัศน์ ๓ แห่งทั่วโลกพร้อมกัน คือที่กรุงเทพฯ สิงคโปร์ และสหรัฐอเมริกา มีการไปถ่ายทำที่โคลงช้าง จังหวัดแพร่ คุณแม่บอกว่าตอนนั้นครูดุอายุขুবกว่าเท่านั้นเอง

“พระเจ้าช้างเผือก” เป็นนวนิยายไทยที่เขียนต้นฉบับเป็นภาษาอังกฤษตลอดทั้งเรื่อง ด้วยเหตุผลที่ว่านายปรีดีตั้งใจที่จะนำสิ่งเหล่านี้

ไปเผยแพร่ให้คนทั่วโลกได้รับรู้ เขียนเสร็จเมื่อวันที่เกิดของนายปรีดี วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๘๓ พิมพ์ครั้งแรกที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เป็นภาษาอังกฤษ

“พระเจ้าข้างเผือก” เป็นการจำลองเรื่องราวในสมัยโบราณของบรรดาประเทศแถบตะวันออก เนื้อเรื่องกล่าวถึงพระเจ้าแผ่นดินผู้ครองกรุงอยุธยาเมื่อ ๔๐๐ ปีที่แล้ว พระนามว่า “จักรา” ทรงเป็นกษัตริย์ที่รักในสันติภาพ นายปรีดีตั้งต้นโดยเน้นคำว่า “สันติภาพ” และปฏิเสธประเพณีที่ล้าหลัง เช่น การมีสนม ๓๖๕ องค์ ในเรื่องความรัก พระองค์มอบให้กับนางเอกที่ชื่อ “เรณู”

ฝ่ายพม่า พระเจ้าหงสาวดีต้องการจะขยายดินแดนให้กว้างใหญ่ จนนำมาซึ่งสงครามระหว่าง ๒ ราชอาณาจักร ก็เอาเรื่องข้างเผือกเป็นข้ออ้างในการรุกราน แต่พระเจ้าจักราไม่ต้องการให้ทหารและประชาชนทั้ง ๒ ฝ่ายเสียเลือดเนื้อ จึงแสดงพระราชประสงค์ให้ใช้วิธีการแบบยุทธหัตถี เป็นการชนช้างตัวต่อตัวกับพระเจ้ากรุงหงสาวดี ผลที่สุดพระเจ้าจักราก็เป็นฝ่ายชนะ ตรงนี้นายปรีดีก็ได้สอดแทรกสิ่งที่เป็นสัจธรรมเอาไว้ว่า ในเมื่อคนส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดก็ไม่ควรรับผิดชอบพระเจ้าจักรายึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนาพุทธเรื่องการไม่จองเวรเมื่อชนะแล้วก็เลยปล่อยชาวหงสาวดีกลับบ้าน

ความคิดสันติวิธีของนายปรีดี ก็คือ ต่อต้านความต้องการทำสงครามที่กำลังครอบงำสังคมไทยผ่านกระแสลัทธิชาตินิยมและอำนาจทหารนิยม ไม่ทราบตอนนี้อยังมีหรือเปล่า จินตนาการของผู้เขียนพยายามที่จะไม่เห็นสามัญชนเป็นศัตรูคนสำคัญ ไม่ปรารถนาให้คนอื่นได้รับทุกข์โดยเสนอแนวคิดที่ว่า ผู้ก่อให้เกิดสงครามต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการกระทำนั้น

แนวคิดสันติวิธีที่น่าเสนอในเรื่อง “พระเจ้าข้างเผือก” เป็นการส่งเสริมให้ใช้สันติวิธีเป็นทางเลือกอันดับแรกในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง แต่ก็ให้ตั้งมั่นอยู่บนฐานการเคารพในเอกราชและประชาธิปไตย

“พระเจ้าช้างเผือก” สร้างขึ้นเป็นการรณรงค์เพื่อสันติภาพ และผู้สร้างประกาศอุทิศตนให้แก่สันติภาพ นายปรีดีมีคำคมอยู่คำหนึ่งบอกว่า “ชัยชนะแห่งสันติภาพมิได้มีชื่อเสียงบรรลือนามน้อยไปกว่าชัยชนะแห่งสงคราม” เป็นหลักคำสอนของผู้เขียนทางศาสนาเรื่องการให้อภัย ความเมตตา และสันติธรรมมาแก้ปัญหา

นอกจากการสร้างภาพยนตร์และเขียนนวนิยายเรื่องนี้ ปรีดียังได้ผลักดันกฎหมายว่าด้วยความเป็นกลางขึ้น ตลอดเวลาในการทำงานในวงการเมือง นายปรีดีได้ส่งเสริมให้เกิดเสรีภาพและสันติสุขในประเทศ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขกับประเทศอื่นโดยวางนโยบายที่มีความเป็นกลาง ซึ่งแตกต่างจากภาพยนตร์กระแสหลักที่เสนอความคิดเรื่องความรักชาติ

แนวคิดสันติวิธีของนายปรีดียังมีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนของพุทธศาสนา ในเรื่องของเมตตาธรรมและขันติธรรม ถึงแม้ว่านายปรีดีจะชูคำสอนของศาสนา แต่ก็มีข้อแม้ทางการเมืองมาเกี่ยวข้องด้วย เน้นเรื่องสงครามที่เป็นธรรม และก็ได้ให้ภาพของประชาชนที่เป็นฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้ร้ายที่จะตายในสงคราม

เมื่อครั้งที่พูดถึงบทเรียนจาก “พระเจ้าช้างเผือก” ก็ไปสู่จินตนาการเรื่องสันติภาพในปัจจุบัน เป็นความพยายามของนายปรีดีที่จะมองย้อนกลับไปพิจารณาแนวคิดเรื่องสันติภาพและสันติวิธี

นอกจากนี้ภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก” ยังได้ผู้ร่วมงานที่เป็นมือชั้นครูของวงการ เช่น ดนตรีก็โดยพระเจนดุริยางค์ ผู้กำกับภาพยนตร์ก็นายสันท์ วัสสูธรา ผู้ถ่ายภาพก็นายชาญ บุญภาค และก็มีอีกหลายคนที่ล้วนแล้วแต่มีชื่อเสียงที่สุดสำหรับวงการศิลปะในขณะนั้น จากจุดเริ่มต้นของแต่ละกลุ่มที่มีความหลากหลายทางความคิด หรือแม้กระทั่งเคยขัดแย้งทางการเมืองกันก่อนหน้านั้น เพราะว่าจาก พ.ศ. ๒๔๗๕ มาถึง ๒๔๘๓ เพียงไม่ถึง ๑๐ ปี ความขัดแย้งทางการเมืองทางความคิดก็ย้อมมืออยู่อย่างมากมาย แต่เมื่ออยู่ในภาวะวิกฤติและจุดหมาย

เฉพาะหน้าเป็นการรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติ ขับไล่ผู้รุกราน
ส่งผลให้ทุกคนเข้ามาร่วมงานกันจนกลายเป็นขบวนการเสรีไทยในที่สุด

ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ได้กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์บทหนึ่งว่า
เหตุไฉนจึงเป็นเช่นนี้ ท่านบอกว่า คำเดียว คือ “ความปรองดอง” ที่นี้
ปฏิบัติการของขบวนการเสรีไทยมีหลากหลาย แต่ฝ่ายใดทำอะไรก็
แบ่งกันไป ความสำคัญอยู่ที่ทุกคนตระหนักถึงภารกิจเดียวกัน ทำหน้าที่
รับใช้รับผิดชอบให้ดีที่สุด เป้าหมายเดียวกัน คือ ให้ประเทศไทยผ่านพ้น
วิกฤติ

ต่อไปขอพูดถึงเรื่องความทรงจำในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่
ดิฉันบอกว่าจำอะไรไม่ได้ เพราะว่าเกิดมาอายุ ๖ เดือน สงครามก็เริ่มใน
ยุโรป สงครามมาสิ้นสุดเมื่ออายุ ๖ ขวบ เพราะฉะนั้นก็ความจำไม่มี จะมี
แต่เกร็ดเล็ก ๆ ที่จะเล่า ตอนเล็ก ๆ เมื่อเกิดสงครามไม่นานเรา มีการทิ้ง
ระเบิดที่กรุงเทพฯ เราก็อพยพไปที่คุ้มขุนแผน อยุธยา เนื่องจากตอนนั้น
เราอยู่กันที่ท่าเนียบท่าช้าง เวลาสัมพันธมิตรมาทิ้งระเบิดที่สถานีรถไฟ
บางกอกน้อย ก็อยู่ตรงข้ามฝั่งแม่น้ำกับท่าเนียบนี้เอง เวลาระเบิดลง
ที่สถานีรถไฟ ยังจำได้ว่า ผู้ใหญ่ต้องอุ้มลงหลุมหลบภัย เห็นเปลวไฟลุก
ช่วงโชติเต็มฟ้า พอสักพักหนึ่งเครื่องบินสัมพันธมิตรก็บินไป เสียงหวอที่
บอกว่าปลอดภัยแล้วก็ดังขึ้น แล้วก็ลุกขึ้นมา ผู้ใหญ่ก็อุ้มเราขึ้น

และหลังจากนั้นก็อพยพไปที่บางปะอิน เพราะนายปรีดีพิบูลย์
สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าและเจ้านายอีกหลายสิบพระองค์ไปอยู่ที่
บางปะอินด้วย ก็ได้ตั้งโรงเรียน ก็มีครูอุบลขล้าย พลงกुर เป็นครูใหญ่
เด็ก ๆ ก็เรียนหนังสือกัน ทั้งลูกเจ้าลูกไพร่เรียนหนังสือด้วยกันหมด
ตอนนั้นดิฉันก็อายุสัก ๔ ขวบก็เข้าเรียนอนุบาล มีคนถามว่า ในช่วงนั้น
ดิฉันได้พบเสรีไทยตัวจริงบ้างหรือเปล่า จริง ๆ แล้วใครเป็นเสรีไทย เรา
ไม่รู้ เพราะว่าความลับ แต่ว่าผู้ใหญ่ก็มาเล่าที่หลัง

เสรีไทยคนสำคัญที่อยากกล่าวถึง คือ คุณจำกัต์ พลงกुर ซึ่ง
สุดท้ายได้สละชีพไป “เพื่อชาติ เพื่อ humanity” เพราะดิฉันใกล้ชิดคุณครู

ฉลบทชลัยย์ พलगกร มาตลอด วันทีคุณพ่อให้คุณเจลียว ปทุมรส มารับครุฉลบทกลับกรุงเทพฯ เพื่อไปรับทราบเรื่องการเสียชีวิตของคุณจำกััด ดิฉันกั็นั่งในรถคันนั้นกับครุฉลบทด้วย

อาจารย์เคท ครั้งพิบูลย์:

ช่วงแรกครุคุชได้พูดถึงในเรื่องของสิ่งทีเกิดขึ้นจากความทรงจำและเรื่องงานของอาจารย์ปริดีก่อนสงครามโลกครัั้งที ๒ สิ่งหนึ่งทีในช่วงต้นดิฉันได้ฟังและรู้สึก ก็คือ เรื่องของความปรองดอง และเรื่องทีว่าทำไมความทรงจำหลายอย่างทีเราควรจะจำ เรากลับถูกทำให้ลืม อันนี้ น่าจะเป็นโดยเฉพาเรื่องของอย่างเช่นวันสันติภาพไทย ในฐานะทีตนเองเป็นคนรุ่นใหม่ ก็มีชุดข้อมูลนี้ไม่มาก หมายถึงโอกาสทีจะหาข้อมูลในชุดนี้ ก็ไม่มาก เพราะฉะนั้นส่วนหนึ่งทีเราพูดคุยกันในวันนี้คิดว่า เป็นช่องทางหนึ่งทีจะทำให้คนได้สนใจเรื่องนี้และกัียังรักษาเรื่องนี้ให้ถูกพูดถึงต่อไปอีก

ท่านต่อไป คือ พลเอก บัญชร ขวาลศิลป์ นักเขียนหนังสือประวัติศาสตร์ มีผลงานตีพิมพ์แล้วหลายเรื่อง

พลเอก บัญชร ขวาลศิลป์:

ผมเตรียมประเด็นมาสอดคล้องกับที่อาจารย์เคทพูดพอดี เพราะทุกวันนี้ผมสงสัยในเรื่องของความปรองดอง แต่ว่าจะเชื่อมโยงกับเรื่องราวในขบวนการเสรีไทยอย่างไรเดี๋ยวก่อน

แต่ก่อนอื่น ผมขออนุญาตพูดถึงเรื่องส่วนตัวสักนิดหนึ่งว่า ผมก็คงไม่แตกต่างจากอาจารย์เคท อาจารย์ดุขุภี คือ ผมเกิดไม่ทัน ผมเกิดปี พ.ศ. ๒๔๘๙ รอให้โลกเขาหายวุ่นวายก่อน ผมถึงจะมา สงครามสงบ ๑๕ สิงหาคม ที่จักรพรรดิฮิโรฮิโตะประกาศยอมจำนน เพราะฉะนั้นก็ได้จากการอ่าน

ทีนี้เมื่อพูดถึงการอ่านการค้นคว้า หนังสือที่ผมต้องพูดถึง ก็คือ เล่มโต ๆ ที่วางอยู่ตรงนี้ ต้องคารวะต่อวิญญาณอาจารย์วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ผมเจอท่านครั้งสุดท้ายเมื่อปีที่แล้วหรือเมื่อกลางปีนี้ ไปพูดด้วยกันที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ งานสัปดาห์หนังสือ อีกท่านที่จากไปแล้วเหมือนกัน คือ คุณเจิงไชย พุทธาโร บรรณาธิการเล่ม **ตำนานเสรีไทย** นี่เป็นน้องรักผมเลย เราคบกันมานาน เขากลับไปเสียชีวิตที่บ้านเกิดของเขาที่สงขลา ก็เป็นอีกท่านหนึ่งที่ต้องคารวะกับผลงานหนังสือเล่มนี้ และท่านสุดท้ายวันนี้ไม่รู้มาหรือเปล่า แต่ว่าเป็นต้นเรื่องที่ทำให้ผมได้รับเชิญในวันนี้ ก็คือ คุณจรัญ หอมเทียนทอง เจ้าของสำนักพิมพ์แสงดาว เริ่มแรกที่ผมได้ซื้อ ก็รู้สึกแปลกใจตั้งแต่แรก ๑,๗๐๐ บาท ขายได้ยังไง ตอนหลังคุณจรัญเล่าเบื้องหลังให้ฟังว่า ได้รับการสนับสนุนจากผู้หลักผู้ใหญ่ที่อยากเห็นหนังสือเล่มนี้ แต่ทั้งหมดนี้ต้องคารวะอาจารย์วิชิตวงศ์ที่ใช้เวลาประมาณ ๗ ปี สำหรับที่จะค้นคว้าและเรียบเรียงเป็นหนังสือเล่มนี้

ตำนานเสรีไทย เล่มนี้ต้องถือว่าเป็นเสมือนใบเบิกของเสรีไทยเลย นอกจากนี้ ผมอ่านบันทึกของพลเอก เนตร เขมะโยธิน อ่านบันทึกของพลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ อ่านบันทึกของเสรีไทยสายอีสาน ผมพบชื่อชื่อหนึ่งที่ผมสนใจ พลอากาศเอก ทวี เรียกว่า ลุงสิลธ พลเอกเนตร

เรียกว่า นายสิลธ์ และต่อไปก็นายสิลธ์เหมือนกัน บุคคลผู้นี้ทำหน้าที่ในการขับเรือเร็วของศุลกากรเพื่อรับส่งเสรีไทยเดินทางเข้าออกนอกประเทศระหว่างที่ยังไม่สามารถติดต่อกันได้ รายละเอียดผมขอข้ามไป ผมก็สงสัยว่า นายสิลธ์นี่คือใคร ก็ตามอ่านจากเล่มนี้ก็พบว่าชื่อจริงและนามสกุลของท่าน คือ นายสิลธ์ อุทัยศรี สะกดไม่เหมือนกัน บางที สอ-อิ-ลอ สิธ บางทีมี ธ.ธง การันต์ ร่วมเสรีไทย ๒ คน หลานท่านอีกคนหนึ่ง และก็ไม่รู้จักกัน ก็สนุกดี นายสิลธ์ สนุกครับ เป็นชีวิตที่น่าจะค้นคว้าต่อไป เท่าที่ผมตามเจอ เป็นนายด่านศุลกากร ดูเหมือนจะที่สมุทรสงคราม แต่ข้อมูลอาจจะไม่ตรงกันนิดหน่อย นี่คือประโยชน์ของเล่มนี้ อยากรู้เรื่องอะไร โดยเฉพาะบุคคลและเหตุการณ์หาได้จากที่นี่ ยังมีอีกหลายท่าน ผมไม่มั่นใจว่า สำนักพิมพ์แสงดาวยังมีหนังสือเล่มนี้อยู่หรือเปล่า แต่หนังสือเล่มนี้สมควรที่จะอยู่ในห้องสมุด ไม่เฉพาะสถาบันการศึกษา แต่ห้องสมุดทั่วประเทศควรมีหนังสือเล่มนี้ เมื่อนึกถึงหนังสือนี้ก็นึกถึงอาจารย์วิชิตวงศ์เสมอไป

ประเด็นที่ผมจะมาพูดวันนี้มี ๒ ประเด็น ประเด็นแรกเป็นเรื่องมาตรฐานของอาชีพทหาร คือ ความรักชาติ กับอีกประเด็นที่อาจารย์เคทพูดไว้ ก็คือ เรื่องของความปรองดอง ในเรื่องราวของเสรีไทยมีเรื่องของคนสำคัญที่มีความคิดแตกต่างแต่ทำงานด้วยกันได้ จะเรียกว่าเป็นเรื่องมหัศจรรย์หรือเป็นเรื่องที่สะท้อนน้ำใจของคนในยุคนั้น ทั้ง ๒ เหตุการณ์เรื่องความรักชาติกับเรื่องความปรองดอง เดิมผมใช้หัวข้อว่า “แตกต่างแต่ไม่แตกแยก” คงไปด้วยกันได้

ผมอยากจะทิ้งคำถามไว้กับผู้คนในยุคนี้ว่า ทุกวันนี้ความรักชาติหน้าตาเป็นยังไง ยังมีอยู่ไหม เราอาจจะบอกว่า อัดอัดกับการเมืองไทย การเมืองเป็นเรื่องของความคิดที่แตกต่าง แต่มันคนละเรื่องกับแตกแยกหรือเปล่า เส้นแบ่งอยู่ตรงไหน เริ่มแรกทีเดียวเรื่องความรักชาติ เอากันอย่าง ๆ ว่า จำได้ไหมเมื่อเข้ามิดวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่ญี่ปุ่นบุก โดยเฉพาะการยกพลขึ้นบกตั้งแต่ประจวบคีรีขันธ์ลงไปถึงปัตตานี

พวกท่านทราบว่า คนไทย ไม่ใช่เฉพาะทหาร แต่มีพลเรือน มีผู้หญิง มีเยาวชนทหาร มีกระทั้งเด็ก ที่ร่วมกันต่อต้านญี่ปุ่น ถือเป็นไม้อ้อเป็นบ้าง ก็แล้วแต่ คนเหล่านั้นไม่เคยถามว่า ประเทศต้องมีพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหารไหม แต่เขาถือเป็นออกไปทำหน้าที่ ความรู้สึกชนิดไหนกันที่ทำให้คนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ คิดอย่างนั้นและปฏิบัติอย่างนั้น

ขยายวงหรือยกภาพนี้มาไว้ที่กรุงเทพฯ ไปไว้ที่วอชิงตัน ไปไว้ที่ลอนดอน เราก็เห็นเด็กหนุ่มสาวไม่กลับเมืองไทยตามคำสั่งของรัฐบาล ยอมสละสัญชาติ เพราะรัฐบาลบอกว่า ไม่กลับก็จะถอนสัญชาติ อาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์ บันทึกไว้ในหนังสือ **ทหารชั่วคราว** ของท่าน ตอนนี้ ผมเอามาอ่านออกอากาศใน อสมท. เขาทำพอดแคสต์ ก็อ่านเรื่องของบันทึกอาจารย์ป่วย ผมเคยถามลูกศิษย์ของท่าน เพื่อน ๆ น้อง ๆ ที่อยู่ธรรมศาสตร์ แน่نونทุกคนรู้จักอาจารย์ป่วย รู้จักบทบาทที่เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙ รู้จักบทบาทย้อนหลังไปเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย แต่น้อยคนมากที่จะรู้ว่า อาจารย์ป่วยโดดดมลงมากที่ชัชวาท ถูกจับ เป็นทหารยิ่งกว่าทหาร ผมเองเป็นทหารปืนใหญ่ ก็รู้สึกไม่ค่อยเต็มทีกับอาชีพ แต่พวกนี้คือทหารร่ม แต่เขาไม่ได้เป็นทหารด้วย คนเหล่านี้ คือ เด็กที่เรียนหนังสือ

ทั้งหมดนี้ที่ผมอยากจะตั้งคำถามไว้ คือ ตัวอย่างของความรักชาติที่ชัดเจนในประวัติศาสตร์ที่แทบไม่ต้องไปค้นคว้าอะไรเลย ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์เช้าวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ไม่ว่าจะเรื่องของเสรีไทย ทุกวันนี้ความรักชาติยังมีอยู่หรือเปล่า ผมเพียงแค่ตั้งคำถาม เพราะว่าจะต้องแตกประเด็นออกไปเยอะว่า ความรักชาติของผมคืออะไร ซึ่งก็คงไม่มีเวลาที่จะมาพูด เพียงแต่ผมตั้งคำถามก่อน วันนี้ถ้าเกิดญี่ปุ่นหรือว่าชาติอื่นก็ตามเขามาบุก ยกพลขึ้นบกเนี่ย เราจะมีคนที่วิ่งฝ่ากระสุนเข้าไปทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เป็นทหารไหม จะยังมีไหมผมไม่ทราบ นี่คือ คำถามแรกที่ผมเตรียมมาเพื่อเกริ่นนำไปสู่เรื่องของเสรีไทย คือประเด็นเรื่องความรักชาติ

ประเด็นที่ ๒ ผมกลับไปถึงหัวข้อที่ผมตั้งไว้ก็คือ “แตกต่างแต่ไม่
แตกแยก” ผมขออนุญาตที่จะทบทวนเรื่องราวเพื่อประกอบสิ่งที่ผมจะมา
เล่าให้ฟัง ในหนังสือ **ความทรงจำของนายพลนากามูระ** เกี่ยวกับเมือง
ไทยสมัยสงครามมหาเอเซียบูรพา สำนักพิมพ์มติชนเอามาพิมพ์ เป็น
หนังสือที่ควรอ่านมาก เราจะมองญี่ปุ่นได้รอบด้านมากยิ่งขึ้น ไม่คับแคบ
ญี่ปุ่นมีหลายด้าน หนังสือเล่มนี้ช่วยสะท้อนภาพหลายแง่มุม

นากามูระเขียนว่า ในยุคที่ท่านมารับผิดชอบหน่วยทหารญี่ปุ่นใน
ประเทศไทยนั้น เมืองไทยมีดาวหาง ๓ ดวง ดวงที่ ๑ คือ ผู้สำเร็จราชการ
ปรีดี พนมยงค์ ดวงที่ ๒ คือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยที่
สหรัฐฯ หัวหน้าเสรีไทยสายอเมริกา และท่านที่ ๓ คือ พลตำรวจเอก
หลวงอดุลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจในยุคนั้น ดาวหาง ๓ ดวงไม่มี
จอมพล ป.ฯ นะครับ ผมก็เลยสงสัยว่า ในความเชื่อของคนญี่ปุ่น ดาวหาง
แปลว่าอะไร วานผู้รู้ช่วยให้ความรู้แก่ผมด้วยนะครับ คือมองผิวเผินก็
พอจะเข้าใจว่าคงจะหมายถึงผู้มีอิทธิพลมั่ง แต่ทำไมไม่มีจอมพล ป.ฯ ละ
จริงอยู่จอมพล ป.ฯ พ้นจากตำแหน่งนายกเมื่อกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗
นะครับ นั่นก็อีกปีเศษสงครามก็ยุติ ผมสงสัยจริง ๆ ครับ ผูกผู้รู้
ช่วยอธิบายหน่อยว่า ดาวหางในความเชื่อของคนญี่ปุ่นโดยเฉพาะที่
นากามูระยกมาเป็นหัวข้อในการเขียนบทบทหนึ่งโดยเฉพาะเลยคืออะไร

เฉพาะหลวงอดุลเดชจรัส นากามูระเขียนว่า เป็นคนที่เดาพฤติกรรม
ได้ยากมากที่สุดขององค์การทางการเมืองของไทย ซึ่งหลวงอดุลฯ มีชีวิต
เหมือนหนูหนั่งเจมส์ บอนด์เลย กลางวันไม่ทำงาน ทำงานกลางคืน แล้วก็
อีกหลายเรื่องก็ต้องไปค้นหากันเอง อาจารย์วิจิตรวงศ์ก็เขียนไว้เรื่องหลวง
อดุลฯ ไว้ และเรื่องของหลวงอดุลฯ เกี่ยวพันกับอาจารย์ปรีดีด้วย

มุมที่ผมนำมาเล่าสู่กันฟัง คือ ความเกี่ยวเนื่องกับเสรีไทยของคน
๓ คน อาจารย์ปรีดีซึ่งไม่ต้องอธิบายมาก หลวงพิบูลฯ คือจอมพล ป.
พิบูลสงคราม และหลวงอดุลฯ อธิบดีกรมตำรวจ ผมตั้งเป็นคำถามไว้

อย่างนี้ว่า ระหว่างที่หลวงพิบูลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ตอนนั้นญี่ปุ่นยังไม่บุกก็แล้วไป ปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ญี่ปุ่นบุก จอมพล ป.ฯ ก็อยู่จน พ.ศ. ๒๔๘๗ และก็มีบทบาทอย่างสำคัญ เสรีไทยก่อตั้งขึ้นทันทีวันที่ญี่ปุ่นบุก คือ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ มีอาจารย์ปรีดี คุณจำกัด พลางกูร และอีกหลายท่านเริ่มก่อตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่น

คำถามก็คือว่า ระหว่างที่อาจารย์ปรีดีเคลื่อนไหวเรื่องเสรีไทย จอมพล ป.ฯ รู้เรื่องใหม่ในฐานะนายกรัฐมนตรี ใครละจะทำหน้าที่ในเรื่อง การหาข่าว คำตอบก็อยู่ที่หลวงอดุลฯ อธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งอยู่ที่บอก นี่สุดยอดหัวหน้าตัวพ่อสายลับเลย เพราะฉะนั้นหลวงอดุลฯ รู้แน่ หลวง อดุลฯ กับจอมพล ป.ฯ เป็นอะไรกัน ขณะนั้นหลวงอดุลฯ เป็นอธิบดีกรม ตำรวจ จอมพล ป.ฯ เป็นนายกรัฐมนตรี ทั้งคู่จบจากโรงเรียนนายร้อย เป็น เพื่อนรักกันและก็คบหาสมาคมกัน เข้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ หลวงอดุลฯ อยู่ที่พบุรี ก็ถูกหลวงพิบูลฯ เรียกมาร่วมกันเพื่อยึดอำนาจ และหลังจากนั้นอีกปีหรือ ๒ ปีก็ถูกส่งไปอยู่กรมตำรวจ จนกระทั่งเป็น อธิบดีในเวลาต่อมา สไตล์การทำงานของหลวงอดุลฯ งานของตำรวจ ในยุคนั้น งานข่าวลับเป็นเรื่องสำคัญ เพราะฉะนั้นผมเชื่อว่าหลวงอดุลฯ รู้เรื่องการเคลื่อนไหวของอาจารย์ปรีดีและขบวนการเสรีไทย รู้ละเอียด แค่นั้นผมไม่ทราบ เพราะฉะนั้นคำถามก็คือ แล้วหลวงอดุลฯ บอก จอมพล ป.ฯ แค่นั้น

ทำไมผมต้องตั้งคำถามวันนี้ ถ้าไปอ่านคำให้การของหลวงอดุลฯ ในศาลอาชญากรรมสงคราม ที่ตั้งขึ้นหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๘ และก็มี การสอบสวนไปถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ใน คำให้การนั้น หลวงอดุลฯ รังเกียจหลวงพิบูลฯ มาก พวกเราที่ตามอ่าน พยายามค้นหว่า หลวงพิบูลฯ กับหลวงอดุลฯ เนี่ยแยกทางเดินกันเมื่อไร ก็พอจะประมาณได้ว่า หลวงอดุลฯ เริ่มไม่ลงรอยกับจอมพล ป.ฯ เมื่อท่าน ขึ้นสู่อำนาจ ท่านเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑

ในเรื่องนี้ขอขยายความว่า จอมพล ป.ฯ ถูกวิจารณ์มากในเรื่องการสร้างลัทธิชาตินิยม ลัทธิทหารนิยม แต่โปรดอย่าลืมว่า ช่วงที่หลวงพิบูลฯ ขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น ในปีถัดมา วันที่ ๑ กันยายน เยอรมนี ก็บุกโปแลนด์และเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงครามไหนก็ตามไม่ใช่อยู่ดี ๆ พรุ่งนี้เข้าก็ยิงกัน มันจะมีที่มาที่ไป ผมเชื่อว่า หลวงพิบูลฯ อ่านสถานการณ์นี้ออก มองออกว่า เราคงจะหนีความขัดแย้งนี้ไปไม่ได้ เพราะญี่ปุ่นมาจ่ออยู่ที่อินโดจีนแล้ว สมัยนั้นโลกไม่ได้กว้างเสียจนที่จะไม่รู้เรื่องซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นผมคิดว่า สิ่งที่จอมพล ป.ฯ ทำ ก็คือ การสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับคนไทย นั่นจึงเป็นที่มาของลัทธิชาตินิยม แต่จะมีด้านดีด้านเสียก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เราจะค้นคว้ากันไป

ในช่วงนี้เป็นช่วงที่หลวงพิบูลฯ ใช้ลัทธิชาตินิยมขึ้นมา ซึ่งหลวงอดุลฯ ไม่เห็นด้วย หลวงอดุลฯ เป็นแบบอย่างของคนที่แยกเรื่องส่วนตัวกับส่วนรวมออกจากกันอย่างชัดเจน เพราะฉะนั้นผมว่า นี่แหละคือเหตุผลที่หลวงอดุลฯ แยกตัว หรือไม่เห็นด้วย หรือชักไม่ค่อยเชื่อจอมพล ป.ฯ ผมเชื่อว่า หลวงอดุลฯ ในวันที่ญี่ปุ่นบุกขึ้น หลวงอดุลฯ มีความคิดตรงกับอาจารย์ปรีดีอยู่ ๒ เรื่องหลัก ๆ เรื่องที่ ๑ คือ ไม่เห็นด้วยกับการประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา ความเห็นที่ ๒ ที่ตรงกันระหว่างหลวงอดุลฯ กับอาจารย์ปรีดี ก็คือ หาทางขับไล่ญี่ปุ่น นี่คือ ๒ เรื่องที่ตรงกัน

หันมาดูจอมพล ป.ฯ ซึ่งจะเกี่ยวกับภารกิจสำคัญของชาติที่หลวงอดุลฯ จอมพล ป.ฯ ประกาศสงครามเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕ กับอังกฤษและอเมริกา แต่ถัดมาไม่กี่เดือน คือ วันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕ ญี่ปุ่นแพ้ยุทธภูมิมิดเวย์ เสียเครื่องบิน เสียเรือบรรทุกเครื่องบินซึ่งเป็นเครื่องมือหลักในการทำสงครามยุคนั้นโดยเฉพาะในแปซิฟิก ๓ หรือ ๔ ลำ ผมจำไม่ได้ จอมพล ป.ฯ พุดกับพลเอก เนตร ตอนนั้นยังเป็นพันตรี/พันโทอยู่ว่า “คุณเนตรเราจะอยู่ข้างไหน” แล้วจอมพล ป.ฯ ก็ตอบกับตัวเองว่า “เราต้องอยู่กับข้างผู้ชนะ”

แล้วช่วงนั้นเองจอมพล ป.ฯ ก็ทำแผนที่จะติดต่อกับสัมพันธมิตรผ่านจีน ช่วงนั้นกองทัพไทยไปวางกำลังอยู่ที่พม่าตอนเหนือตามข้อตกลงกับญี่ปุ่นหรืออะไรก็แล้วแต่ ก็อาศัยกองพลพายัพติดต่อกับจีน งานก็คืบหน้าไป จอมพล ป.ฯ ก็พยายามที่จะบอกสัมพันธมิตรผ่านไปยังจีนที่มีเจียงไคเช็คเป็นผู้นำว่า เราจำเป็นต้องประกาศสงครามกับอังกฤษกับอเมริกา เพราะว่ากฎญี่ปุ่นบังคับ เจียงไคเช็คก็แสดงความปรารถนาดีกลับมา ในที่สุดก็คิดว่าน่าจะส่งเครื่องบินจากจุงกิงมารับคณะผู้เจรจาในนามของรัฐบาลไทย หนึ่งในนั้นซึ่งพลเอก เนตรบอกว่าหนักใจเหลือเกินเพราะทุกคนต้องปลอมตัวเป็นทหารจีน แต่ท่านหนักใจกับหลวงอดุลเดชจรัส ชื่อเล่นของท่านชื่อไอ้บั้ง บอกว่าเฮ้ย หน้าตาอย่างนี้ จมูกอย่างนี้ มันจะแต่งเป็นทหารจีนได้อย่างไร พลเอก เนตร เขียนไว้ในบันทึกของท่านอย่างซ้ำ ๆ แสดงว่า หลวงอดุลฯ ใกล้ชิดกับจอมพล ป.ฯ ได้รับความไว้วางใจถึงขนาดมาทำงานลับ ซึ่งถ้าญี่ปุ่นรู้เข้า บอกด้วยสำนวนจ๊กโก๊สมัยนี้ว่า งานนี้มีตาย

เพราะฉะนั้น นี่คือ หลวงอดุลฯ รู้เรื่องจอมพล ป.ฯ รู้เรื่องเสรีไทย และท่านก็วางตัวอยู่ตรงนี้ เมื่อสถานการณ์ของฝ่ายจอมพล ป.ฯ ทำท่าว่าจะออกห่างจากญี่ปุ่น แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ท่านพ้นจากหน้าที่ งานนี้ก็ล้มไป ในหลักฐานที่ผมอ่านเจอ อาจารย์ป่วยบอกว่า ประมาณปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๗ หลวงอดุลฯ มาร่วมกับอาจารย์ปรีดี มีบันทึก (จำไม่ได้ว่าจากเล่มไหน) บอกวันที่แน่นอนที่หลวงอดุลฯ ตัดสินใจเข้าร่วม คือ วันที่มาพบอาจารย์ปรีดีครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๗ ตอนค่ำ เพราะว่าหลวงอดุลฯ ได้นำร้อยตรี วิมลวิริยะวิทย์ ซึ่งโดดรมลงที่อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ เป็นเสรีไทยสายสหรัฐฯ มาพบอาจารย์ปรีดีที่กรุงเทพฯ ก่อนหน้านั้นไม่ยอมเจอ เป็นดาวหางนี้ แล้วหลังจากนั้นเราก็รู้จักท่านในนามของ “ปู่เลา”

ผมพยายามหาเหตุผลว่า ทำไมหลวงอดุลถึงช้า ก็พอจะเห็นอย่างนี้ ที่ท่านไม่รวมก่อนหน้านี้ อันที่ ๑ ไม่อยากขัดใจกับหลวงพิบูลฯ

อันที่ ๒ ท่านไม่แน่ใจความตั้งใจของขบวนการเสรีไทย เอาจริงหรือเปล่า มีการเมืองแอบแฝงหรือไม่ จนกระทั่งท่านมั่นใจแล้วว่าที่น่าสังเกต คือ ท่านมาร่วมกับขบวนการเสรีไทยช่วงหลังจากที่หลวงพิบูลฯ พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว เพราะฉะนั้นบทบาทของผม คือ ระหว่างอาจารย์ปรีดี หลวงพิบูลฯ หลวงอดุลฯ ควรเป็นแบบอย่างของการยึดประโยชน์ของประเทศชาติเป็นที่ตั้ง แล้วแยกเรื่องส่วนตัวออกมา

นี่อาจจะเป็นจินตนาการของผมว่า หลวงพิบูลฯ ก็ไม่ทำร้าย อาจารย์ปรีดี ระหว่างที่ท่านอยู่ตำแหน่งนายกฯ ซึ่งญี่ปุ่นพร้อม ขอแค่สะกดแค่นั้นเอง ญี่ปุ่นไม่เอาอาจารย์ปรีดีไว้แน่ แต่หลวงพิบูลฯ ไม่ทำแล้วย้อนกลับไป หรือหลังจากเหตุการณ์ในช่วงที่หลวงพิบูลฯ ต้องขึ้นศาลอาชญากรรมสงคราม ก็ได้อาจารย์ปรีดีนี้แหละที่ช่วยชีวิตท่านไว้ นี่คือเรื่องราวที่อยากมาเล่าในบางมุม ขอขอบคุณครับ

อาจารย์เคท ครั่งพิบูลย์:

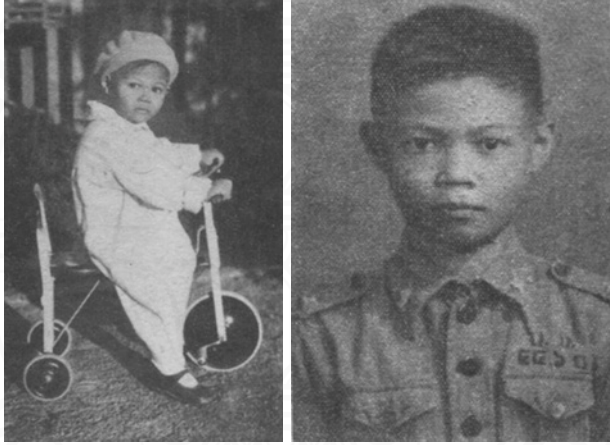
ขอบพระคุณพลเอก บัญชร ท่านได้พูดถึงเรื่องของเสรีไทยและบุคคลสำคัญหลายท่าน ดิฉันขออนุญาตไปที่คุณนริศ จรัสจรรยาวงศ์ ซึ่งจะมาเล่าถึงความสำคัญของงานเขียนของ ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชรวาเป็นอย่างไร เรียบเชิญค่ะ

คุณนริศ จรัสจรรยาวงศ์:

ทำไมต้องรำลึกถึงเสรีไทยและต้องรำลึกถึง ดร.วิจิตวงศ์ ตรงนี้พลเอก บัญชรแนะนำไปแล้ว เพราะ ดร.วิจิตวงศ์เขียน *ตำนานเสรีไทย* ซึ่งเป็นหนังสือที่ดีที่สุดของเสรีไทย พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๔๖

โดยทั่วไปคนจะไม่รู้จักท่านมากนักในแง่ชีวประวัติ นอกจากในแง่นักเขียน แต่จริง ๆ แล้ว ดร.วิจิตวงศ์เป็นเทคโนโลยีคนสำคัญของประเทศไทย ในยุคของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถนอม กิตติขจร ประภาส จารุเสถียร แล้วก็ล่วงมาถึงยุคของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ถือได้ว่า ดร.วิจิตวงศ์เป็นผู้ที่มีความสำคัญในเรื่องการวางแผนเศรษฐกิจ วันนีผมจะบรรยายตั้งแต่ชีวประวัติโดยทั่วไป จนถึงเรื่องของหนังสือที่สำคัญของ ดร.วิจิตวงศ์ แล้วจบท้ายด้วยประวัติของวรรณกรรมเสรีไทยในประวัติศาสตร์ไทย

ดร.วิจิตวงศ์เกิดก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นเวลา ๒ ปี ท่านเล่าไว้ว่าเมื่อตอนที่หลวงวิจิตรถักนินทา บิดาของท่านเสียชีวิต ตอนนั้นท่านอาจารย์ปริดิถีย์ภยอยู่ฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ต่อมา ช่วง พ.ศ. ๒๔๘๐-๒๔๘๕ อายุ ๗-๑๒ ท่านเรียนโรงเรียนกนินอนที่วังชิราวุธ จากนั้นท่านก็ย้ายมาที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตรช่วงสงครามโลก ซึ่งท่านเล่าไว้ว่า ท่านเคยหลบระเบิด และมีน้ำท่วมใหญ่ ในช่วงสงครามมหาเอเซียบูรพา และที่สำคัญยิ่ง คือ หลังจากที่ท่านจบจากวัดเบญจมบพิตร ท่านได้มีโอกาสเรียนที่พาณิชยการพระนคร ซึ่งตอนนั้นยังเช่าสถานที่อยู่ที่วังบูรพาภิรมย์

ร่ำลึกถึงเสรีไทย
ร่ำลึกถึงวีรชนวงศ์ ณ ป้อมเพชร์

ในช่วงต้น ท่านไผ่ฝั้นจะเป็นนักหนังสือพิมพ์ เพราะฉะนั้นช่วงหลังจากที่ท่านเรียนจบพาณิชยการพระนคร ท่านก็ไปคลุกในวงการนักเขียนอยู่พอสมควร ท่านได้พบนักเขียนสำคัญหลายคน และหนังสือเล่มแรกในชีวิตของท่าน ก็คือ หนังสือเกี่ยวกับประวัติปริทัศน์ น่าจะเรียกว่าเล่มแรกในบรรณพิภพของเมืองไทย ชื่อว่า **ปริทัศน์**

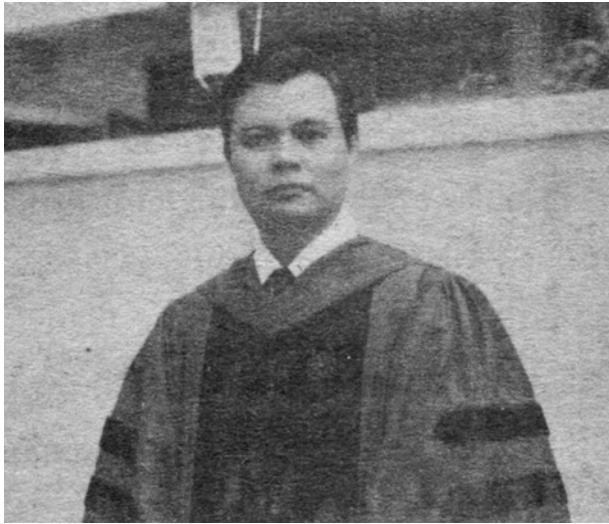
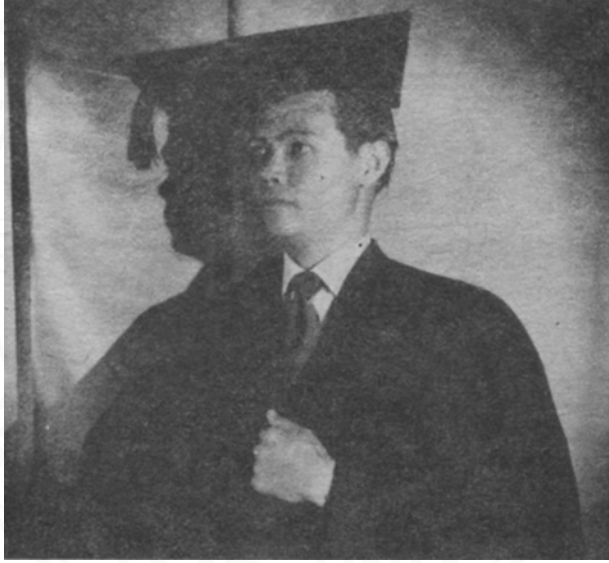
ถึง พ.ศ. ๒๔๙๒ ท่านเลือกไปเรียนออสเตรเลีย ไปเรียนยูนิเวอร์ซิตี ออฟ ควีนส์แลนด์ ท่านได้มีโอกาสพบคน ๒ คน ที่ไปอยู่ออสเตรเลีย คนแรก คือ พระยาศราภัยพิพัฒ เจ้าคุณศราภัยฯ เป็นหนึ่งในกบฏบวรเดช ภายหลังท่านลี้ภัยไปทำงานอยู่ที่นั่น อีกคน ก็คือ กุหลาบสายประดิษฐ์ หรือศรีบูรพา

ดร.วิจิตวงศ์เรียนอยู่ที่นั่นประมาณ ๖ ปี จนถึงอายุ ๒๕ ก็กลับมาเมืองไทย มาเป็นอาจารย์ที่จุฬาฯ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๘ เดิมที่ท่านไปเรียนที่ควีนส์แลนด์ ท่านคิดจะเรียนเป็นนักหนังสือพิมพ์ แต่ปรากฏว่า มันไม่มีสอน ท่านเลยไปเรียนเศรษฐศาสตร์ที่นั่น กลับไทยอีก ๒ ปี ได้ทุนไปเรียนต่อที่เนเธอร์แลนด์ที่เฮก ๒ ปี และถือว่าเป็นคนแรก ๆ ที่เรียนเกี่ยวกับการวางแผนเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐

อาจารย์วิจิตวงศ์ได้ชื่อว่าเป็นข้าราชการสมัครเล่น ตำแหน่งท่านเป็นทั้งอาจารย์คณะรัฐศาสตร์ และก็ได้ทุนต่อโทที่เฮก กลับมาเป็นนักเทคโนโลยี เป็นนักวางแผนเศรษฐกิจ แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกปี พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๐๔ หลังจากนั้นท่านได้ทุนไปเรียนต่อที่ฮาร์วาร์ด พ.ศ. ๒๕๐๕ ท่านไปเรียนต่ออีก ๕ กลับมาไม่สามารถหาที่บรรจุได้ ท่านจึงไปเป็นเลขานุการรัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรม

ดร.วิจิตวงศ์ได้ปริญญาจาก ๓ ทวีป คือ ออสเตรเลีย ที่ยุโรป (เนเธอร์แลนด์) และที่อเมริกา (ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด)

ถ้าใครสนใจเรื่องเกี่ยวกับอุตสาหกรรมต่าง ๆ ดร.วิจิตวงศ์อยู่ในช่วงสำคัญของการเปลี่ยนผ่านของเศรษฐกิจ ในแง่ความเป็นนักเทคโนโลยี ในแง่ความเป็นนักเศรษฐกิจ นักเศรษฐศาสตร์ ถือว่าเป็นคนสำคัญ

นิสิตมหาวิทยาลัยควีนสแลนด์ (๒๔๙๕) -
ศิษย์บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (๒๕๑๐)

แต่ที่จริง ๆ แล้วผลกระทบของ ดร.วิชิตวงศ์ที่มีการเมืองมากระทบท่านก็มีผลเหมือนกัน อย่างช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๖ หลังเกิด ๑๔ ตุลาฯ ท่านก็โยกไปเป็นผู้อำนวยการรัฐวิสาหกิจ คือ โรงงานกระสอบของกระทรวงการคลัง จนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ตอนนั้นท่านก็ไปบวช หลังจากที่ท่านออกจากการงานแล้ว ท่านก็ไปบวชที่วัดเบญจมบพิตร ประมาณสักครึ่งปี ช่วงนั้นท่านเล่าว่าได้พบครูเอื้อ ชุนศรีศรากร (ผู้ก่อการคณะราษฎรที่สำคัญ) และต่อมา ดร.เขียน ธีระวิทย์ แนะนำให้ท่านไปเป็นผู้วิจัยอาวุโสที่สิงคโปร์ ๒ ปี ช่วงนั้นก็คือปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๓ เป็นนักวิจัยอาวุโสที่สถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาในประเทศสิงคโปร์ และช่วงนั้นเป็นช่วงสำคัญ คือ เป็นครั้งแรกที่ท่านเขียนประวัติของอาจารย์ปรีดีเป็นภาษาอังกฤษ โดยใช้เวลา ๘ เดือน

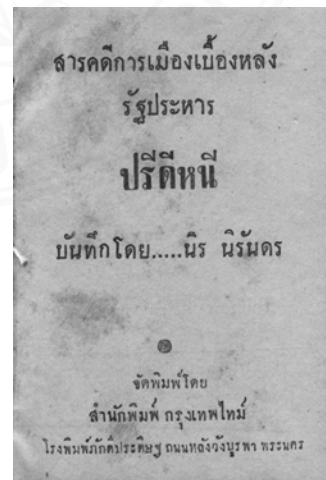
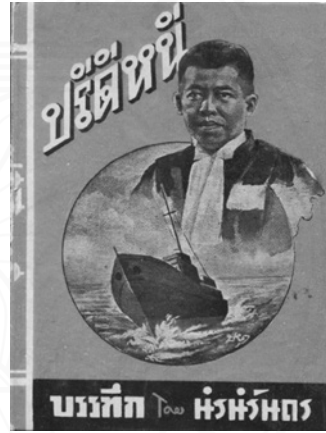
หลังจากที่ท่านกลับมาจากสิงคโปร์แล้ว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๒๖ ท่านก็ได้ผันตัวเองไปทำงานให้แก่กลุ่มของโสภณพนิช ในบริษัทหลักทรัพย์เอเชีย ประมาณ ๒-๓ ปี แล้วกลับมาทำงานอยู่กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับ ส.ส. ดำรง ลัทธพิพัฒน์ ซึ่งจุดนี้อาจารย์วิชิตวงศ์ให้ความสนใจกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีค่อนข้างมาก อยู่ในที่มวางแผนนโยบายเทคโนโลยี และเป็นประธานสาขาเศรษฐศาสตร์ของสภาวิจัยแห่งชาติ

หลังจากปี พ.ศ. ๒๕๓๒ คือ ๓๐ ปีสุดท้ายของชีวิต ดร.วิชิตวงศ์ ริไทร์ตัวเองจากทุกวงการ ท่านเขียนว่า ตอนเข้าจัดรายการวิทยุ เสรีฯ แล้วมานั่งเขียนหนังสือ จนถึง พ.ศ. ๒๕๔๓ ท่านเป็นราชบัณฑิต ได้มีโอกาสเสวนากับกลุ่มราชบัณฑิตต่าง ๆ อันนี้ถือว่าเป็นไท่ใหม่ใหม่ของ ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร เล่าพอเป็นสังเขป

ในหัวข้อต่อมา ผมจะเล่าเกี่ยวกับหนังสือที่สำคัญของ ดร.วิชิตวงศ์ ซึ่งหลาย ท่านอาจจะไม่ทราบว่า ท่านมีคุณูปการต่อวงการหนังสือและประวัติศาสตร์ ๒๔๗๕

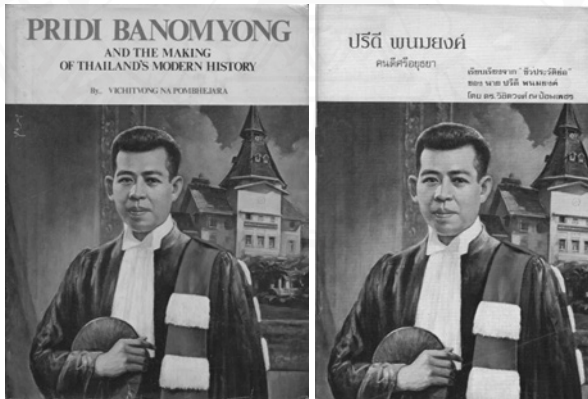
หนังสือที่สำคัญของ ดร. วิชิตวงศ์ เล่มแรกคือ **ปรีดีหนี** พ.ศ. ๒๔๙๑ ตอนนั้น ดร.วิชิตวงศ์อายุแค่ ๑๘ ขวบ ถือว่าเป็นหนังสือเล่มแรกที่พูดถึงประวัติของปรีดี **ปรีดีหนี** พูดถึงตอนท่านอาจารย์ปรีดีลี้ภัยเมื่อ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ในการรัฐประหารของผิน ชุณหะวัณ ตอนนั้น ดร.วิชิตวงศ์เปิดสำนักพิมพ์ กรุงเทพฯ ไทม์กับเพื่อน และเพื่อนก็บอกว่า เล่มแรกอยากได้เกี่ยวกับปรีดี ตอนนั้นก็เลยเอาเรื่องนี้ไปคุยกับไสว สุทธิพิทักษ์ หรือ “พีไหวว” อาจารย์ไสวเป็นคนเล่าเรื่องเรื่องนี้ให้ ดร.วิชิตวงศ์เอาเรื่องที่ปรีดีหนีมาเขียน ได้คนออกแบบปก คือ ปยุต เงากระจ่าง ส่วน **ปรีดีหนี!** อีกเล่มหนึ่งเป็นหนังสือของสุพจน์ ด้านตระกูล อันนี้เขียนที่หลัง คนละเล่มกับที่ ดร.วิชิตวงศ์เขียนเอาไว้

หลังจากที่ ดร.วิชิตวงศ์เขียนเรื่อง **ปรีดีหนี** แล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ไสว สุทธิพิทักษ์ เขียนเรื่อง **ดร. ปรีดี พนมยงค์ กับการปฏิวัติ** ออกมาต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๒๖ มีการเสริมจากพิมพ์เล่มของ พ.ศ. ๒๔๙๓ เข้าไปเล่มนี้ถือว่าเป็นเล่มมาตรฐานเกี่ยวกับประวัติของอาจารย์ปรีดี อีกเล่มหนึ่งเป็นของเดือน บุญนาค **ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโสผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก** เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เดือน บุญนาค เป็นผู้ที่ใกล้ชิด และมีแง่มุมใน

เรื่องของพรรคสหชีพ และที่มาเล่มของสุพจน์ ด้านตระกูล เขียนครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เรื่อง **ชีวิตและงานของ ดร. ปรีดี พนมยงค์** ผมถือว่า ๓ เล่มนี้เป็นสารคดีการเมืองเกี่ยวกับอาจารย์ปรีดีที่คนอ้างอิงมากที่สุด จนมาถึงเล่มอัตชีวประวัติ **ชีวิตผันผวนของข้าพเจ้าและ ๒๑ ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน** ที่แปลจากภาษาฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๙ แต่เข้าใจว่า เล่มนี้แปลมาแค่บางส่วน

เล่มที่ ๒ คือเล่ม **Pridi Banomyong and The Making of Thailand's History** เขียนที่สิงคโปร์ พ.ศ. ๒๕๒๒

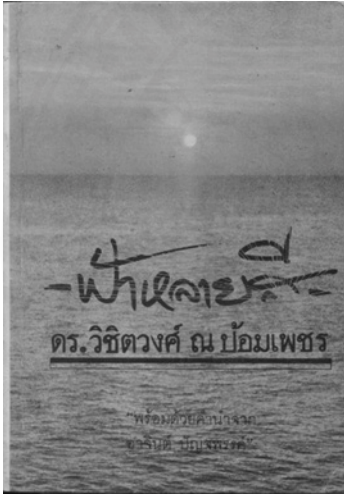

เล่มที่ ๓ คือ **ดร.ตั้ว ลพานุกรม** เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ ดร.วิชิตวงศ์ น่าจะเป็นคนแรก ๆ ที่ดึงเรื่องราวของ ดร.ตั้วกลับมาสู่ความสนใจของผู้คน ช่วงนั้นอาจารย์วิชิตวงศ์ทำงานร่วมกับคุณดำรง ลัทธพิพัฒน์ ของทางประชาธิปไตย โดยเขียนหนังสือเล่มนี้เพื่อแจกในงานประชุมสมัชชาวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ ๑ แต่ปรากฏว่า เรื่องนี้ถูกเบรก เนื่องจาก ดร.ตั้วเป็นหนึ่งในผู้ก่อการคณะราษฎร จึงไม่ได้แจก

ชุดที่ ๔ ชื่อว่า **รุ่งหลายสี** ซึ่งเป็นชุดหนังสือ ๑๔ เล่ม (จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกริก) ท่านทำระหว่งไปจัดรายการ

วิทยุช่วงฉลองกรุงเทพฯ ครบ ๒๐๐ ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ โดยนำเกร็ดประวัติศาสตร์ต่าง ๆ มารวมไว้ หนังสือชุดนี้ทำให้เห็นว่า ดร.วิจิตรวงศ์อ่านเยอะมาก เป็นหนังสือที่ผมอ่านแล้วชอบมาก ผมพยายามตามเก็บหลายปีจนครบ ๑๔ เล่ม ในชุดนี้ยังมีชีวประวัติบุคคลต่าง ๆ จากอนุสรณ์งานศพ ทั้งฝ่ายระบอบเก่าและระบอบใหม่ แม้ลักษณะงานของ ดร.วิจิตรวงศ์อาจไม่เป็นวิชาการสมัยใหม่ แต่เสน่ห์ คือ ท่านยกออกมาเป็นย่อหน้า ยกออกมาเป็นหน้า ๆ เพราะฉะนั้นเราสามารถที่จะเข้าไปถึงปฐมภูมิ เข้าไปถึงแหล่งที่ท่านอ้างอิงมาได้

อีกเล่มที่สำคัญก็คือ **ฟ้าหลายสี** มีอาจินต์ ปัญจพรค์ เป็นคนสนับสนุนให้พิมพ์เล่มนี้

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ท่านเขียนเรื่องราวในชีวิตท่านในชื่อ **ย้อนไปข้างหลัง** และก็มาต่อเติมเต็มภาค ๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔

เล่มที่ ๖ นี้สำคัญมาก ผมคิดว่าแฟนเรื่อง “พล นิกร กิมหงวน” จะถูกใจงานของ ดร.วิจิตวงศ์มาก หนังสือชื่อว่า **วิวัฒนาการสังคมไทย**

กับหัตถ์นิยายชุด พล นิกร กิมหงวน เล่ม ๑-๒ (พ.ศ. ๒๕๔๔, ๒๕๔๕) ความยอดเยี่ยมของ ดร.วิจิตวงศ์ คือ ท่านสามารถนำหัตถ์นิยายเรื่องนี้มาเล่าประวัติศาสตร์ไทย เพราะ ป. อินทรปาลิต เริ่มแต่งเรื่องนี้ประมาณ ปี พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นช่วงยุคของจอมพล ป.ฯ ขึ้นมามีอำนาจ และ ป. อินทรปาลิต แต่งเรื่องนี้จนถึงเรียกได้ว่าวาระสุดท้ายของชีวิตใน พ.ศ. ๒๕๑๑ เพราะฉะนั้นช่วง ๓๐ ปีนี้ ถ้าใครต้องการที่จะศึกษาประวัติศาสตร์สามัญชนในประเทศไทยผ่านบริบทต่าง ๆ ต้องอ่านเรื่อง **พล นิกร กิมหงวน** ซึ่งตรงนี้เป็นความชาญฉลาด เป็นความยอดเยี่ยมของ ดร.วิจิตวงศ์ ซึ่งสามารถดึงเอาสาระสำคัญของ **พล นิกร กิมหงวน** หัตถ์นิยาย หรือนิยายเพื่อความขบขัน นิยายเพื่อความบันเทิง มาผนวกรวมกับความเป็นไปของประวัติศาสตร์ไทยช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๕๑๑ ยกตัวอย่างเช่น ป. อินทรปาลิต เล่าถึงงานรัฐธรรมนูญเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ บรรยายบรรยายภาคไว้ละเอียดมากผ่านตัวละครพล นิกร

กิมหงวน ว่าไปเที่ยวงานนี้เป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งอันนี้ผมก็อยากจะให้คนที่สนใจประวัติศาสตร์ไทยเนี่ยมาลองศึกษาเรื่อง **พล นิกร กิมหงวน** ดู

ก่อนมาถึงจุดสูงสุดที่ผมพูดว่าสำคัญมาก คือ **ตำนานเสรีไทย** เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ที่จริงโครงการนี้เริ่มปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ดร.วิจิตวงศ์ ช่วงนั้นเริ่มรีไทร์ตัวเองแล้ว ได้มีโอกาสพบนาวาอากาศเอก วิมล วิริยะวิทย์ เสรีไทยสายอเมริกา ซึ่งท่านผู้นี้เป็นคนที่ให้ข้อมูลค่อนข้างสำคัญมาก ดร.วิจิตวงศ์พูดถึงในคำนำ ให้เครดิตมาก สำหรับนาวาอากาศเอก วิมลเองก็เขียนหนังสือ **เสรีไทยสายอเมริกา** ไว้ช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๔๐ และพิมพ์อีกครั้งเป็นอนุสรณ์งานศพท่านเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕

อีกคนสำคัญที่ขาดไม่ได้ ก็คือ นายแพทย์สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ ท่านเป็นประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกเปิดอาคารเสรีไทยอนุสรณ์ ตอนนั้นแจกทั้งหมด ๓ เล่ม หนึ่งในนั้น คือ **ตำนานเสรีไทย** รวมทั้งหนังสือการ์ตูน **เสรีไทย** ที่ ดร.วิจิตวงศ์เขียนเรื่อง

ปิดท้ายด้วยเล่มที่ ๔ คือ **อัตชีวประวัติของรัฐบาลราชอาณาจักรไทย ปรกติ พนมมยงค์** เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ทำให้ถึงใช้คำว่า อัตชีวประวัติ คือ ดร.วิจิตวงศ์ ใช้หลักฐานชั้นต้นที่อาจารย์ ปรกติเป็นคนพูด/เขียนเอง หลาย ๆ เล่มมารวบรวมมาเป็นเล่มนี้ เล่มนี้ควรอ่าน เพราะเป็นหนังสือที่แสดงถึงข้อมูลปฐมภูมิที่อาจารย์ปรกติ พนมมยงค์ให้ไว้

สำหรับหนังสือที่เกี่ยวข้องกับเสรีไทย ในประวัติศาสตร์วรรณกรรมไทย เล่มแรกคือ **X.O. Group เรื่องภายในขบวนการเสรีไทย** เล่มนี้ เป็นหนังสือเล่มแรกหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง พุดถึงเสรีไทยได้ละเอียดที่สุด นายฉันทนา คือมาลัย ชูพินิจ ถ้าใครสนใจก็ลองเข้าไปที่เว็บไซต์ครูมาลัย (www.krumalai.com)

เล่มนี้ควรอ่านคู่ **บันทึกจอมพล** ซึ่งออกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ ก่อนที่จอมพล ป.ฯ จะโดนคดีอาชญากรรมสงคราม และไปติดคุกอยู่ประมาณ ๓-๔ เดือน ท่านหลุดประมาณมีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ โดยช่วง พ.ศ. ๒๔๘๘ ท่านหลบไปอยู่ลาลูกกา มาลัย ชูพินิจ ได้ไปสัมภาษณ์ และจอมพล ป.ฯ ได้พุดถึง ๑๘ ข้อของเหตุผลว่า ทำไมเข้าร่วมกับญี่ปุ่น

หลังจากนั้น หนังสือเสรีไทยก็หายไป อาจเพราะเกี่ยวเนื่องกับความพ่ายแพ้ของอาจารย์ปรีดีตอนช่วงรัฐประหาร

ปลายปี พ.ศ. ๒๔๙๐ กว่าที่ผมจะมาเห็นอีกที ก็คือเล่มนี้ **ขบวนการเสรีไทย** หลัง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ของ พูนศักดิ์ ศักดาอนุวัฒน์ ผมไม่แน่ใจเหมือนกันว่าใช้ชื่อจริงหรือว่าชื่อนามปากกา

ต่อไปจะพูดถึงท่านขึ้นบ้าง ม.จ.ศุภสวัสดิ์ดิวงค์สนิท สวัสดิวัตน์ เกิดปีเดียวกับอาจารย์ปรีดี คือ พ.ศ. ๒๔๔๓ เมื่อครบ ๑๐๐ ปีชาตกาล เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ทางครอบครัวมีการพิมพ์หนังสือของท่านขึ้น ที่ประกอบด้วยเอกสารที่สำคัญหลายชิ้น นำศึกษามาก

ผมขอจบเรื่องของ ดร.วิชิตวงศ์ ที่ว่า “ผมเคยถามตัวเองว่า ถ้ามีโอกาสอีกครั้งผมจะใช้ชีวิตอย่างที่ผมได้ใช้มาไหม คำตอบก็คือ คงจะไม่ เพราะมันไม่คุ้มค่า ชีวิตของผมเหนื่อยเกินไป ผมได้มาซึ่งประสบการณ์มากมายก็จริง แต่ก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์หรือก่อประโยชน์แก่ผู้อื่น นอกจากจะนำมาเล่าสู่กันฟังสนุก ๆ เท่านั้น”

ผมเห็นว่า อาจารย์วิชิตวงศ์ถ่อมตัวมาก ทั้ง ๆ ที่ท่านมีคุณูปการต่อบรรณพิภพของไทยเป็นอย่างมาก ผมว่า คนยังไม่ค่อยเห็นค่างานของท่าน งานของท่านควรได้รับการสนับสนุนและจัดพิมพ์ให้มากขึ้น ในความเห็นส่วนตัวของผม **ตำนานเสรีไทย** เล่มนี้ ถ้าเอามาจัดพิมพ์ใหม่ น่าจะทำให้ดูหนาแข็งจนน่ากลัวจนเกินไป ทั้ง ๆ ที่ข้างในเล่มมีเกร็ดรายละเอียดที่น่าสนใจมากมายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย

ผมเองเป็นคนสะสมหนังสือ และสนใจงานอาจารย์วิชิตวงศ์มาหลายปี ถือว่าวันนี้ผมเอาเกร็ดต่าง ๆ มาเล่าสู่กันฟัง ขอบพระคุณครับ

อาจารย์เคท ครั่งพิบูลย์:

ขอบพระคุณคุณนริศมากนะคะ เราก็ได้ฟังเรื่องไทม์ไลน์ของท่านอาจารย์ ดร.วิชิตวงศ์ เรามาช่วงสุดท้ายของการเสวนาในวันนี้แล้ว ในนามของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการจัดงานครบรอบ ๗๔ ปี วันสันติภาพไทยประจำปีนี้ ดิฉันขอกราบขอบพระคุณท่านวิทยากรทั้ง ๓ ท่าน ครูดุษฎี ดุษฎี พนมยงค์ บุญทศนกุล พลเอก บัญชร ขวาลศิลป์ และคุณนริศ จรัสจรรยาวงศ์ ที่ได้มาร่วมเสวนาในหัวข้อ “รำลึกถึงขบวนการเสรีไทย รำลึกถึงวิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์” ในวันที่

หนังสือเกี่ยวกับเสรีไทยสายอเมริกาและอังกฤษ
จัดพิมพ์เป็นครั้งที่ ๓ ในวาระ ๗๒ ปี วันสันติภาพไทย

กรุงเทพฯ ลับสุดยอด [Bangkok top secret: force 136]

โดย เซอร์แอนดรูว์ กิลคริสตี ราคา ๒๘๐ บาท

**สู่ประเทศใต้ดิน ปฏิบัติการเสรีไทยสายอเมริกา
[Into Siam: Underground kingdom]**

โดย นิคอล สมิธ และเบลก คลาร์ก ราคา ๒๘๐ บาท

ลดราคาพิเศษ สั่งซื้อได้ทาง www.kledthai.com

